

T.C

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**TÜRKİYE'DEKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
SOSYAL YARDIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ İNSANİ YARDIM VAKFI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmed HAMEED

SOSYAL POLİTİKA

Ankara - 2020

T.C
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ SOSYAL
POLİTİKA

**TÜRKİYE'DEKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ
SOSYAL YARDIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ:
İNSAN HAK VE HÜRRİYETLERİ İNSANİ YARDIM VAKFI
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ahmed HAMEED

DANIŞMAN

Doç. Dr. Abdülkadir DEVELİ

Ankara – 2020

ONAY SAYFASI

Ahmed Hameed tarafından hazırlanan "Türkiye'deki Sivil
Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardımlar Üzerindeki Etkileri: İnsan Hak ve

Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı Örneği” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika

Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Doç. Dr. Abdülkadir Develi	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Dr. Öğr. Üyesi Cem Korkut	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	
Doç. Dr. Ender Güler	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	

Tez Savunma Tarihi:

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ünvan Ad Soyad

BEYAN

Yapmış olduğum bu tez çalışmasında tezin planlama sürecinden yazımına kadar tüm süreçlerde faydalandığım kaynaklarda ihlal edici ve etik ilkelere aykırı davranışlarımın bulunmadığını, elde ettiğim bütün bilgileri bilimsel ve akademik kurallara bağlı olarak sağladığımı, kullandığım bu bilgileri ve yorumları da kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Tarih

İmza

Ahmed Hameed

“Anneme, Babama ve Abime İthaf Ediyorum”

TEŞEKKÜR

Bu teze başlarken beni her anlamda özgür bırakan, bilimsel düşünceyi yaşam biçimi olarak algılamamı sağlayan yüksek lisanstan bu yana her zaman beni destekleyen, takdir ve taltif eden bir öğrencisi olarak değil meslektaşısı olarak gören bana hep güvenen sayın hocam Doç. Dr. Abdulkadir DEVELİ’ye teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmada başım sıkıştığında benim yanımda olan Esat İPEK ve Didem KOCA hocalara çok teşekkür ederim.

Bu çalışmaya başlarken tezimin her aşamasında yanımda olan ve her zaman bana sabrı ve sevgisiyle destek olan Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığının Başkanı Abdullah EREN hocama sonsuz teşekkürler.

Bu çalışmam boyunca her tl destek sağlayarak benim yanımda olan canım anneme ayrıca teşekkür ederim.

ÖZET

Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardımlar zerindeki Etkileri: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı rneği

Günümüzde gelişmişlikle illiyet bağlantısı kopmuş olan yoksulluk konusu; yaş, bölge, cinsiyet, eğitim durumu gibi değişkenlerin etkilerini de aşmış, her yaştan her statüden bireylere dokunabilir bir hale gelmiştir. Yaygınlığı ve derinliği giderek

artan yoksulluk, bir az gelişmişlik sorunu da değildir. Bilakis gelişmiş olarak adlandırılan bazı ülkelerde gelir dağılımındaki sorunlar ile birlikte yoksulluk sorununu bilfiil yaşar hale gelmiştir. Bununla birlikte, dünya üzerinde süren zulüm ve savaşlar, bazı bölgelerin insanların hiç yoktan, diğer bir ifade ile daha önce böyle bir ihtiyaç yokken yardıma muhtaç hale getirmiştir. Dolayısıyla yoksulluğa bakış açıları ve yoksullukla mücadelede izlenebilecek stratejilerde gerçekleşecek bir hareketlilik ve dönüşüm zorunlu hale gelmiştir. Bu değişim ve dönüşüm içerisinde yeri ve önemi yadsınamayacak en temel kuruluşlar ise kuşkusuz ki sivil toplum kuruluşlarıdır. STK'lar, toplumsal sorunlara çözüm bulunması yönünde, uzun-dönemli ve etkin bir biçimde aktif katılım gösteren oluşumlar olarak, özellikle temel bir toplumsal sorun olan yoksullukla mücadelede yada yoksulluğun hissedilen etkilerinin azaltılmasında önemli birer aktör haline gelmişlerdir. Bu minvalde tez çalışması kapsamında nitel araştırma yöntemi kullanılarak bir saha araştırması gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasında; sosyal yardımlar etkisi çerçevesinde, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın sosyal yardımlar üzerindeki etkileri keşfedilmiştir ve bu kapsamda Ankara'daki İHH İnsani Yardım Vakfı tarafından yardım alan 20 kişi ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde elde edilen bulgular ışığında vakfın yardımlarını yeterli bulmayanların oranı ise %40 tır. Bununla birlikte, vakıftan yardımları almaya başladıktan sonra eğitim, sağlık, koruma konularında herhangi bir değişiklik olmadığına dair cevap verenlerin oranının %70 olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sivil Toplum Kuruluşları, Sosyal Yardımlar, İHH İnsani Yardım Vakfı.

ABSTRACT

Impacts on Social Welfare of Civil Society Organizations in Turkey: Example of Human Rights and Freedoms and Humanitarian Relief

Today, the poverty issue, which is severely disconnected from development; has surpassed the effects of variables such as age, region, gender, educational status, and can happen to individuals of all ages and statuses. Increasing widespread and deep poverty is not a problem of underdevelopment. On the contrary, in some developed countries, together with the problems in income distribution, they have become actively experiencing the poverty problem. However, the persecution and wars taking place in the world have made people who did not need help earlier, in other words, therefore become dependent on the help of others. Therefore, dynamism and transformation that will take place in the poverty perspective and strategies that can be followed in the fight against poverty have become necessary. The most basic institutions whose place and significance that participate in this change and transformation are undoubtedly non-governmental organizations. As organizations actively participating in long-term and active participation in finding solutions to social problems, NGOs have become important actors especially in the fight against poverty, which is a fundamental social problem, or in reducing the effects of poverty. In this regard, a field study was conducted using a qualitative research method within the scope of the thesis study. In the field research; Within the framework of social assistance effects, the effects of the IHH Humanitarian Relief Foundation on social assistance were discovered and interviews were conducted with 20 people who received aid from IHH Humanitarian Relief Foundation in Ankara. In the findings obtained as a result of the interviews, the rate of those who do not find the foundation's assistance sufficient is 40%. However, it is seen that the rate of those who responded that there was no change in education, health, and protection issues after they started to receive help from the foundation is 70%.

Keywords: Non-Governmental Organizations, Social Help, IHH Humanitarian Relief Foundation.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI	iii
BEYAN	v
İTHAF	vi
TEŞEKKÜR	vii

ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER	x
SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ	xiii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiv
TABLolar DİZİNİ	xvi
1. GİRİŞ	1
1.2. Literatür Taraması	4
2. SİVİL TOPLUM ve SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	9
2.1. Sivil Toplum Kavramı	10
2.1.1. Sivil Toplum Kavramı ve Tanımı	10
2.1.2. Sivil Toplumla İlgili Temel Kavramlar	12
2.1.2.1. Sivil Toplum ve Siyasal Toplum-Devlet	12
2.1.2.2. Sivil Toplum-Baskı Grupları ve Sendikal Hareket	15
2.1.2.3. Sivil Toplum ve Kamusal Alan	16
2.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları	17
2.1.3.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihi Gelişimi	19
2.1.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri	22
2.1.3.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri	24
2.1.3.3.1. Siyasal İşlevleri	25
2.1.3.3.2. Kültürel İşlevleri	27
2.1.3.3.3. Toplumsal İşlevleri	28
2.1.3.3.4. Bireysel İşlevleri	
29 2.2. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları	30
2.2.1. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihi Gelişimi	30
2.2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sivil Toplum	

Kuruluşları	31
2.2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Sivil Toplum	
Kuruluşları	32
2.2.1.2.1. 1980 Öncesi Dönem	33
2.2.1.2.2. 1980 Sonrası Dönem	35
2.2.1.2.3. 2000-2019 Dönemi	37
2.2.2. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Türleri	39
2.2.2.1. Vakıflar	40
2.2.2.2. Dernekler	43
2.2.2.3. Sendikalar	48
2.3. Sosyal Yardımlar: Kavramsal Çerçeve	50
2.3.1. Sosyal Yardımlarla İlişkili Kavramlar	52
2.3.1.1. Sosyal Hizmetler	52
2.3.1.2. Sosyal Güvenlik	52
2.3.1.3. Sosyal Koruma	53
3. İHH İNSANİ YARDIM VAKFI ve SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ	54
3.1. İHH İnsani Yardım Vakfı	54
3.1.1. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın Kuruluşu	54
3.1.2. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın Amacı	55
3.1.3. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın Hukuki Niteliği	55
3.1.4. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın İdari Yapısı	56
3.1.4.1. Yüksek Danışma Meclisi	57
3.1.4. 2.Vakıf Mütevelli Heyeti	57
3.1.5. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın İnsan Kaynakları	58
3.1.6. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın Denetimi	58
3.1.7. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın Sona Ermesi	59
3.1.8. İHH İnsani Yardım Vakfı’nın Mali Yapısı	59

3.1.8.1. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Gelirleri	59
3.1.8.2. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Giderleri	60
3.1.8.3. Muafiyetler	60
3.2. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Sosyal Yardım Faaliyetleri	61
3.2.1. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Hedef Kitlesi	61
3.2.2. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Çalışma Alanları	63
3.2.2.1. İnsani Yardım	66
3.2.2.2. Acil Yardım ve Arama Kurtarma	67
3.2.2.3. Yetim Çalışmaları	68
3.2.2.4. Sağlık Çalışmaları	70
3.2.2.5. Temel İhtiyaç Yardımları	70
3.2.2.6. Kalkınma Çalışmaları	71
3.2.2.7. İnsan Hakları ve İnsani Diplomasi	71
3.2.2.8. Gönüllü Faaliyetleri	72
3.2.2.9. Bilinçlendirme	73
3.2.2.10. Proje Destek Yardımları	73
4. İHH İNSANİ YARDIM VAKFININ SOSYAL YARDIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	76
4.1. Araştırmanın Alanı, Yöntemi ve Sınırlılıkları	76
4.1.1. Araştırmanın Alanı	76
4.1.2. Araştırmanın Yöntemi	76
4.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları	77
4.1.3.1. Evren ve Örneklem	77
4.1.3.2. Veri Kaynakları ve Veri Değerlendirme Teknikleri	77
4.2. Araştırma Bulguları	79
4.2.1. Katılımcıları Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular	79

4.2.2. Sosyal Yardımlar Bileşenine İlişkin Bulgular	86
4.2.3. Acil Yardım Bileşenine İlişkin Bulgular	95
4.2.4. Gönüllü Faaliyetler Bileşenine İlişkin Bulgular	96
5. SONUÇ	100
6. KAYNAKÇA	104
7. EKLER	112
EK 1: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları	112
EK 2: Etik Kurulu Proje Onay Belgesi	114
EK 3: İHH İnsani Yardım Vakfı Mütevelli Heyeti	115
EK 4: Yeni Vakıfların Yıl Bazında İllere Göre Dağılımı (2009 - 07.08.2019)	116

SİMGE VE KISALTMALAR DİZİNİ

AB: Avrupa Birliği

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DERBİS: Dernekler Bilgi Sistemi

DP: Demokrat Parti

İBİTEM: İstanbul Büyükşehir İtfaiye Eğitim Merkezi

İHH İnsani Yardım Vakfı: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

İLO: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)

IFSW: Sosyal Hizmet Uzmanları Uluslararası Federasyonu (International Federation of Social Workers)

KDV: Katma Değer Vergisi

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

OHAL: Olağanüstü hâl

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

STÖ: Sivil Toplum Örgütü

STİGM: Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TEMA Vakfı: Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı.

VGM: Vakıflar Genel Müdürlüğü **Vb.**

: Ve benzeri

Vd. : Ve diğerleri

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: Yeni Vakıflarca, 2018 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Faaliyetlerin

Sektörel Bazda Vakıflara Dağılımı (Yeni Vakıf Sayısı) 43

Şekil 2: Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) Kullanıcı Sayısı 45

Şekil 3: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2018) 47

Şekil 4: Katılımcıların "Cinsiyet" Değişkenine Göre Dağılımı 79

Şekil 5: Katılımcıların "Yaş" Değişkenine Göre Dağılımı 80

Şekil 6: Katılımcıların "Medeni Durum" Değişkenine Göre Dağılımı 81

Şekil 7: Katılımcıların "Uyruk" Değişkenine Göre Dağılımı 82

Şekil 8: Katılımcıların "Eğitim Durumu" Değişkenine Göre Dağılımı 83

Şekil 9: Katılımcıların "Varsa Hane Kira Giderinizi Belirtebilir Misiniz?"

Değişkenine Göre Dağılımı 84

Şekil 10: Katılımcıların "Aylık ortalama çalışma gelirinizi belirtebilir misiniz?"

Değişkenine Göre Dağılımı 85

Şekil 11: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Yararlanmakta

Mısınız?" Değişkenine Göre Dağılımı 86

Şekil 12: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarına Nasıl Başvuru

Yaptınız?" Değişkenine Göre Dağılımı	87
Şekil 13: Katılımcıların "Herhangi Bir Engelliniz ya da Sağlık Sorunuz Var Mıdır?" Değişkenine Göre Dağılımı	88
Şekil 14: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Hanedeki Kaç Kişi Yararlanmaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı	89
Şekil 15: Katılımcıların "Aileniz Ne Kadar Süredir İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımı Almaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı	90
Şekil 16: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımları Almaya Başladıktan Sonra Aileniz Üzerinde ve Yukarıda Yöneltilen Sorular Özelinde (Eğitim, Sağlık, Koruma vb.) Değişiklikler Yaşandı Mı?" Değişkenine Göre Dağılımı	91
Şekil 17: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Düzenli Alabiliyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı	92
Şekil 18: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Yeterli Buluyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı	93
Şekil 19: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ailenize Yardımcı Olduklarını Düşünüyor Musunuz? Öyleyse, Hangi Yönlerden? Değilse, Neden?" Değişkenine Göre Dağılımı	94
Şekil 20: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan Olağan Üstü Bir Kriz Durumunda Yardım Aldınız Mı? Aldıysanız, Ne Aldınız?" Değişkenine Göre Dağılımı	95
Şekil 21: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Gönüllü (Piknik, İftar, Gezi vss.) Bir Etikliğine Katıldınız Mı? Katıldıysanız, Hangisine Katıldınız?" Değişkenine Göre Dağılımı	96

TABLÖLAR DZİNİ

Tablo 1: Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı (7.08.2019)	41
Tablo 2: Yeni Vakıfların Yıl Bazında İllere Göre Dağılımı (2009 - 07.08.2019)	41
Tablo 3: Yeni Vakıflarca, 2018 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Sektörel Bazda Vakıflara Dağılımı (Yeni Vakıf Sayısı)	42
Tablo 4: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2018)	46
Tablo 5: Hizmet Kollarına Göre Kamu Görevlileri Sayısı, Sendika Üyesi Sayısı ve Sendikalaşma Oranı (2019).....	49
Tablo 6: İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Aldığı Bazı Ödüller	65

Tablo 7: İHH Gelir Gider Kalemleri (2018)	65
Tablo 8: Katılımcıların "Cinsiyet" Değişkenine Göre Dağılımı	79
Tablo 9: Katılımcıların "Yaş" Değişkenine Göre Dağılımı	80
Tablo 10: Katılımcıların "Medeni Durum" Değişkenine Göre Dağılımı	80
Tablo 11: Katılımcıların "Uyruk" Değişkenine Göre Dağılımı	81
Tablo 12: Katılımcıların "Eğitim Durumu" Değişkenine Göre Dağılımı	82
Tablo 13: Katılımcıların "Varsa Hane Kira Giderinizi Belirtebilir Misiniz?" Değişkenine Göre Dağılımı	83
Tablo 14: Katılımcıların "Aylık Ortalama Çalışma Gelirinizi Belirtebilir Misiniz?" Değişkenine Göre Dağılımı	85
Tablo 15: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Yararlanmakta Mısınız?" Değişkenine Göre Dağılımı	86
Tablo 16: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarına Nasıl Başvuru Yaptınız?" Değişkenine Göre Dağılımı	86
Tablo 17: Katılımcıların "Herhangi Bir Engelliniz ya da Sağlık Sorununuz Var Mıdır?" Değişkenine Göre Dağılımı	88
Tablo 18: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Hanedeki Kaç Kişi Yararlanmaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı	89
Tablo 19: Katılımcıların "Aileniz Ne Kadar Süredir İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Almaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı	89
Tablo 20: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımları Almaya Başladıktan Sonra Aileniz Üzerinde ve Yukarıda Yöneltilen Sorular Özelinde (Eğitim, Sağlık, Koruma vb.) Değişiklikler Yaşandı Mı?" Değişkenine Göre Dağılımı	90
Tablo 21: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Düzenli Alabiliyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı	91
Tablo 22: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Yeterli Buluyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı	92
Tablo 23: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ailenize Yardımcı Olduklarını Düşünüyor Musunuz? Öyleyse, Hangi Yönlerden? Değilse, Neden?" Değişkenine Göre Dağılımı	94
Tablo 24: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan Olağan Üstü Bir Kriz	

Durumunda Yardım Aldınız Mı? Aldıysanız, Ne Aldınız?" Değişkenine Göre Dağılımı	95
Tablo 25: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Gönüllü (Piknik, İftar, Gezi vs.) Bir Etikliğine Katıldınız Mı? Katıldıysanız, Hangisine Katıldınız?" Değişkenine Göre Dağılımı	96

1. GİRİŞ

Sosyal güvenlik, bireylerin karşılaşılabilecekleri riskleri azaltmayı ya da önlemeyi amaçlayan bir sistemdir. Sosyal güvenlik ihtiyacı toplumların varoluş zamanlarına kadar dayanmaktadır. Endüstrileşme doğrultusunda toplumların sosyal güvenliğe olan ihtiyaçları değişmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Endüstri Devrimi ile birlikte sosyal güvenlik geleneksel yapıdan çıkmaya başlamış ve günümüze kadar sürekli olarak gelişim göstermiştir. Türkiye'de de bu gelişim ve değişim söz konusudur.

Sosyal güvenlik toplumdaki bireylerin insan onuruna yakışır bir biçimde hayat sürebilmeleri için son derece önemlidir. Sosyal güvenliğin işlevlerini yerine getirebiliyor olması gerekmektedir. Devletin kendi kaynakları ile toplumdaki bireylerin ihtiyaçlarına ne ölçüde cevap verdiği onun gelişmişlik düzeyinin en önemli göstergelerinden birisidir. Sosyal hizmet ve sosyal yardım uygulamaları, sosyal güvenliğin yöntemleri arasında yer almaktadır. Bu uygulamaların toplumdaki bireylerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde yerine getirilmesi önemli bir faktördür.

Sosyal güvenlik, yöntemleri aracılığıyla bireylerin toplum içerisinde daha iyi bir hayat yaşamasını sağlamayı amaçlamaktadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardımlar sosyal güvenlik sistemini oluşturan temel yöntemlerdir ve kendi elinde olmayan nedenlerle, toplumun muhtaç duruma düşen bireylerine, insan onuruna yakışır, asgari yaşam düzeyi ile çevreye uyumlarını sağlamak için, devlet ve/veya gönüllü özel kuruluşlarca sosyal, ekonomik yardım ve hizmetler sunulmasını amaçlamaktadır. Sosyal güvenliğin bir amacı da yoksulluğun azaltılmasıdır. Yoksulluk sosyal bir sorun ve Türkiye'de de süregelen bir olgudur. Yoksulluğu önlemek adına devlet tarafından politikalar geliştirilmektedir. Devlet ilgili kurum ve kuruluşları aracılığıyla yoksul vatandaşlarına yardım yapmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda devlet politikalar oluşturmakta, devletin karşılayamadığı ya da eksik kaldığı noktalarda ise özel kuruluşlardan bir diğer ifade ile sivil toplum kuruluşları (STK)'ndan destek almaktadır. STK'lar da, yoksulluk ile mücadele konusunda devlete yardımcı görevler üstlenmektedir. STK'lar vasıtasıyla, toplum içerisinde ihtiyaç sahibi bireylere sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetleri sunulmaktadır. STK'lar gönüllü bireylerin bir araya gelerek ortak bir amaç

doğrultusunda oluşturmuş oldukları yapılardır. Bu bireyler bir araya gelerek çeşitli konularda çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'de çok sayıda STK, sosyal güvenlik alanında sosyal hizmet ve sosyal yardımlar aracılığıyla yoksulluk gibi çeşitli sorunların çözümünde katkı sunmaktadır.

Günümüzde gelişmişlikle illiyet bağlantısı kopmuş olan yoksulluk konusu; yaş, bölge, cinsiyet, eğitim durumu gibi değişkenlerin etkilerini de aşmış, her yaştan her statüden bireylere dokunabilir bir hale gelmiştir. Yaygınlığı ve derinliği giderek artan yoksulluk, bir azgelişmişlik sorunu da değildir. Bilakis gelişmiş olarak adlandırılan bazı ülkeler de gelir dağılımındaki sorunlar ile birlikte yoksulluk sorununu da bilfiil yaşar hale gelmiştir. Bununla birlikte, dünya üzerinde süren zulüm ve savaşlar, bazı bölgelerin insanlarını hiç yoktan, diğer bir ifade ile daha önce böyle bir ihtiyaç yokken yardıma muhtaç hale getirmiştir. Dolayısıyla yoksulluğa bakış açıları ve yoksullukla mücadelede izlenebilecek stratejilerde gerçekleşecek bir hareketlilik ve dönüşüm zorunlu hale gelmiştir. Bu değişim ve dönüşüm içerisinde yeri ve önemi yadsınamayacak en temel kuruluşlar ise kuşkusuz sivil toplum kuruluşlarıdır. STK'lar, gönüllülük esasına göre hareket eden ve günümüzde giderek profesyonelleşen kurumlardır. STK'lar toplumsal sorunlara çözüm bulunması yönünde uzun-dönemli ve etkin bir biçimde aktif katılım gösteren oluşumlar olarak, özellikle temel bir toplumsal sorun olan yoksullukla mücadelede ya da yoksulluğun hissedilen etkilerinin azaltılmasında önemli birer aktör haline gelmişlerdir.

STK'lar gönüllü bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları yapılardır. Bu yapılarda bireyler kendi amaçları doğrultusunda yer almaktadır. Dünyanın gelişmiş pek çok ülkesinde STK'lar en temel ekonomik ve sosyal güçlerden birisi haline gelmiştir. Bundan dolayı, artık hem yerel, hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde ele alınan politikaların hepsinde STK'lar da göz önünde tutulmaktadır.

STK'ların sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerine katkısı önemli bir boyuttadır. Sosyal hizmet ve sosyal yardım çalışmaları özünde vicdani bir yön barındırır. Dolayısıyla bu alanda çalışacak olan bireylerin motivasyon kaynağının, sadece gelir elde etmek olmaması gerekir. Vicdani motivasyonun ve gönüllülüğün devreye girdiği yerler ise STK'lardır. Buralarda çalışan insanlar kendilerini daha fazla yardım yapmak konusunda güdüleyebilmekte ve ortaya daha etkili sonuçların çıkmasını sağlayabilmektedir.

Sosyal hizmet ve sosyal yardımın bir bütün olarak değerlendirilmesi, bu hizmet ve yardımların bireylere bir bütün olarak ulaştırılması devletin mevcut sosyal sorunların önüne geçmesi açısından önemlidir. Sosyal yardımların etkisinin artması açısından, sosyal hizmetin önleyici, koruyucu ve geliştirici ilkelerinin de dikkate alınması gerekmektedir. Bir diğer ifade ile belirli nedenlerle muhtaç duruma düşmüş bir bireye nakdi sosyal yardım yapılmışsa, aynı zamanda o bireye bu duruma nasıl düştüğü sorulmalı ve bu durumdan nasıl kurtulması gerektiği ile ilgili rehabilitasyon hizmeti verilerek bu durumun bir daha yaşanmaması yoluna gidilmelidir. Böylece sosyal hizmet ve sosyal yardımların ortak katkısı ile toplumda gelişme yaşanabilecektir. Bu nedenle genel olarak sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi, kapsamlarının genişletilmesi, sosyal yardımlarla birlikte uygulanması halinde toplumsal sorunlar çözülebilecektir.

Araştırmanın problemi, refah devletinin krize girmesi, sosyal güvenliğin zayıflaması, yoksulluğun artması ile sorunlar yaşanmaktadır. Bu noktada sosyal yardımların yöntemleri de çeşitlenmiştir. Bu çeşitliliğin bir örneği ise STK'lardır. Bu STK'lar içinden örnek olarak seçilen İHH İnsani Yardım Vakfı'nın sosyal yardımlar üzerindeki etkileri incelenecektir.

Araştırma kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır: İHH İnsani Yardım Vakfı hangi sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini gerçekleştirmektedir? İHH İnsani Yardım Vakfı, faaliyetleri yapmaya başlarken hangi yöntemleri izlemektedir? İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yararlanıcılarına etkileri nelerdir? Sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanan bireylerin yaşamlarında iyileşme var mıdır?

Araştırmanın amacı, STK'lardan biri olan İHH İnsani Yardım Vakfı'nın sosyal güvenlik sistemi içerisinde yapmış oldukları sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin teorik ve uygulama esasları bakımından incelenmesidir.

Bu bağlamda, birinci bölümde sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları kavramı ile Türkiye'de sivil toplum kuruluşları ve sosyal yardımlara genel olarak değinilmiştir. İkinci bölümde İHH İnsani Yardım Vakfı hakkında genel bilgiler yer almakta ve vakıf tarafından gerçekleştirilen faaliyet ve projelerin Ankara'da yapılan sosyal yardımlara ne gibi katkıları olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırmanın alanı, yöntemi ve sınırlılıkları ele alınmış, daha sonra

araştırmanın bulguları sunulmuştur. Son bölüm olarak sonuç kısmında ise genel bir değerlendirme yapılmıştır.

1.2. Literatür Taraması

Araştırmaya başlamadan önce bu alanla ilgili olarak literatür taraması yapılmıştır. İlgili konularda tezler, makaleler incelenmiştir. Bilgi toplarken, Türkçe ve diğer dillerde yazılmış birçok esere ulaşılabilmektedir. Bunlardan bazıları yayımlanmış eserlerdir. Kitaplar, dergiler, broşürler, bültenler vb. Bazıları internette de mevcuttur. Elektronik ortamda gazete ve makalelerden yararlanma fırsatı bulunmaktadır.

Sivil toplum ile ilgili çalışmalar; Sivil toplum, devlet gücünü sınırlandırarak ve merkezi yönetimi anlayarak özgürlüklerin korunmasına yardımcı olan bir alan olarak görülmektedir. Habermas, liberal demokrasinin yaşadığı meşruiyet krizinin katılımcı demokrasi ile çözülebileceğini söylerken, siyasi ve sivil toplumun üçlü modele muhalefetini yinelemektedir. "Siyasal toplum-ekonomik toplum-sivil toplum" temelinde üç boyutlu bir toplum anlayışı geliştirir. Bu nedenle sivil toplum "piyasa ilişkileriyle özel etkiler alanı" olmaktan çıkar. Habermas tanımlandığında sivil toplumu "kamusal alan" olarak yeniden tanımlıyor. Kamusal alan, en genel anlamıyla, devlet ile toplum arasında bir "aracı alan (ara alan)" dır (Özer, 2008, s.11).

Sivil toplum, devlet ile aile arasında özerk ve çoğulcu bir örgütlenme alanıdır. Sivil toplumun demokrasi ile ilişkisi, 1980'lerde Orta ve Doğu Avrupa ile Sovyetler Birliği'ndeki totaliter rejimlerin çöküşü sırasında ön plana çıktı. Sivil toplum modern bir devletin yanında var olduğundan, her zaman demokratik olmayabilir. Ülke rejimine karşılık gelen formda olabilir. Teoride böyledir, pratikte gerçek bir sivil toplum ancak demokrasilerde var olabilir. Sivil toplumun demokratik olarak gelişebileceği en iyi ortamın liberal bir yönetim sistemi olduğu söylenebilir (Aslan, 2010).

Sivil toplum, en genel anlamıyla, gönüllü, kendi kendini yaratan, kendi ayakları üzerinde duran, kanunla veya bir dizi ortak değerle sınırlı, devletten ve örgütlü sosyal yaşamdan bağımsız olarak tanımlanır. Sivil toplum aynı zamanda devlet ile birey arasında müzakere ve birleşmenin zorlama ve kısıtlama olmaksızın gerçekleştiği bir ara alan olarak tanımlanmaktadır (Abay 2009).

Şen'e göre (2008, s.35) sivil toplumu en temel anlamıyla bir alan olarak tanımlamanın mümkün olduğunu ve bu alanda devlet ve iktidar baskısı ya da denetimi olmayıp, gönüllü örgütler yer almaktadır. Ancak bu tanım değerler bakımından sivil topluma bir katkı sunmak ya da siyasi süreçlerin demokratik çerçevede işleyişine katkı sunmak gibi siyasi ve ahlaki değerleri bünyesinde barındıran bir tanımlama değildir. Sivil toplum konusunda son yıllarda yapılan bir diğer tanımlama ise sivil toplumu, uzun-dönemli ve etkin bir biçimde toplumsal sorunlara çözüm bulunması hususunda aktif katılım gösteren oluşum olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda sivil toplum, bu katılımın bir gereği olarak siyasi aktörleri söz konusu çözümleri hayata geçirecek politikalar üretmeye yönlendirmeye çalışan çok sayıdaki gönüllü örgütlerin devlet denetimi dışında oluşturduğu ortak alanıdır.

Çaha'ya göre, sivil toplumun gelişmesi için sosyal farklılaşma, sosyal organizasyon, gönüllü birliktelik, sosyal düzeyde özerklik ve bir baskı mekanizmasının oluşturulması gibi beş temel ön koşul olmalıdır. Çaha'ya göre, sivil toplumun gelişmesiyle devlet elde edilemez, sorgulanamaz ve yarı ilahi bir güç olmaktan çıkar, Sivillerin eleştirebileceği, sorgulayabileceği ve yanlış olarak gösterebileceği teknik bir organizasyon ve çalışan birimi haline gelir. Aslında, kutsal sayılmak yerine devletin somulaştırılması, sivil özgürlüklerin başlangıcıdır. Aslında özgürlüğün büyük bir değer olarak görüldüğü liberal düşüncede haklar, ancak ayakları yere değdiğinde devletten korunabilir (Çaha, 2005).

Sivil toplum kavramında büyük bir atılım gören süreç, 18. yüzyılda başladı. Sivil toplum kavramı, 18. yüzyıl Avrupa'sında sosyal sözleşme teorileri bağlamında kullanılmıştır. Bu çerçevede birbirleriyle sözleşme imzalayanlar, "doğa" durumundan "medeniyet" durumuna geçiş yapmıştır. Bu yüzyılda ana akın düşünceye göre sivil toplum; Ticari faaliyetlerin ve kent yaşamının geliştiği, devlet tarafından özümselemeyen, çoğulcu boyutları ile bireysel faaliyetlerin aile sınırlarının ötesinde gerçekleştiği bir toplum olarak kabul edilmektedir. Aslında devlet kavramıyla ilişkilendirilmesinden doğan sivil toplum kavramı, devletle eşdeğer ayrı bir kavram haline geldi. Nitekim bu durum, burjuvazinin sivil toplumun sosyal alandan, özel hayata ve ekonomik pazara açık ve siyasal alandan bağımsızlığını korumasından kaynaklanmıştır (Kabasakal, 2008, s.12).

Sonraki aşamada gelişme aşamalarının ardından sivil toplum ve devlet birbirinden tamamen ayrı görülmeye başlandı ve bu konuda bir ikilik oluştu (Gözübüyük Tamer, 2010, s.94). Sivil toplum ve devletin birbirinden ayrılmasını savunan önemli bir isim olan Payne, sorunu keskin bir şekilde ikiye ayırıyor ve sivil toplum ile devletin de köken olarak farklı olduğunu savunuyor. İnsan arzularının bir ürünü olan, insan arzularının bir ürünü olan ve duyguları olumlu anlamda birleştiren bir durum, durumun olumsuz etkilerini sınırlayarak insan mutluluğunu arttırmaktadır (Gözübüyük-Tamer, 2010, s.96).

Küçükömer'e göre "felsefi gelenekleri olan bir toplum" sivil toplumdur. Felsefesi olmayan bir toplum, sivil toplumun yokluğunun veya önemsizliğinin bir göstergesidir. Küçükömer'deki kriz döneminde felsefi gelenek, toplayıcı ve kolektif toplumlar; Alternatifleri birbirinin yerine koyabilme durumudur. Küçükömer'e göre sivil toplum sadece düşünce gelenekleriyle değil, kültürel birikimle de ilişkilidir. Sivil toplum, Batı kültürünün bir tür birikim ürünüdür. Türk toplumunda sivil toplumun temel unsuru olan bireysel özerklik unsuru devlet nezdinde zayıf kaldı. Küçükömer'e göre Türkiye'de sivil toplum eksikliğini gösteren felsefi bir gelenek yoktur (Küçükömer, 2004, s.123).

Mardin'e göre sivil toplum organik olarak devlete bağlıdır. Devlet, bir kişinin evrensel gelişiminin bir sonucu olarak değil, çıkarlarının şekillendirdiği bir sonuç olarak düşünülmelidir. Mardin, sivil toplumun köklerini Batı toplumlarındaki "iktidar kontrollü" gruplar arasında tampon bölge oluşturan "şehir halkında" görmektedir. Mardin'e göre Batı toplumlarında özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin gelişmesinin en önemli nedenlerinden biri siyasetin pençesinden kaçabilen ilk sosyal sistemin ortaya çıkmasıyla yakından ilgilidir. Doğu Avrupa toplumlarında, Batı Avrupa'da olduğu gibi "sivil özgürlükler" ve "sivil toplum" gelişimi yoktur (Mardin, 2008).

Demokrasi, sivil toplumdaki sendikaları ve sosyal grupları, kamu hizmetlerinin sunumunda ortaklar olarak kabul eder. Sivil toplum kuruluşların, üyelerine karşı sorumlu olan ve gönüllülük temelinde örgütlenen, kendi kendini yöneten özerk kuruluşlardır. Devletin sunduğu hizmetlerin bir kısmını sivil toplum kuruluşlarının da yerleştirebileceği ileri sürülmektedir (Tosun, 2005, s.28).

Devlet performansının zayıf olduğu ülkelerde, aktif bir sivil toplum örgütünün olmaması nedeniyle kamu idaresi üzerinde kamu kontrolü ve kamu eyleminin şeffaflığı sağlanamamaktadır. Sivil toplum, devletin temel sosyal rollerini yerine getirmede ve

devletin yetkilerini sınırlamada giderek daha önemli bir rol oynamaktadır. Etkili bir devlet, devletin yukardan aşağıya kuralları yerine toplumu oluşturan insanlarla süregelen bir ortaklık anlamına gelir. Aynı zamanda devletin yetki ve sorumluluklarının devlet ile toplum arasında bölünmesi anlamına da gelir.

Sivil toplumun aktif bir rol oynaması için devletin birkaç önemli temel ilkesi olmalıdır. Bunlar:

- Devlet sosyal olmalıdır.
- Devlet, sosyal sözleşmeye dayalı bir kurum olmalıdır.
- Devletin güç ve yetkileri merkezde yoğunlaştırılmamalı, bazı yetki ve yetkiler yerel özyönetim organlarına devredilmelidir.
- Devlet, insana dayalı bir kurum olmalıdır.
- Devlet, özel işletmelerin daha iyi ve daha verimli sunabileceği hizmetleri sağlamalıdır.
- Devlet, evrensel kurumlara sahip bir kurum olmalıdır.
- Devlet katılımcı bir kurum olmalıdır (Berber ve Sain, 2019).

Literatür, sivil toplumun geniş anlamda devletin dışında olduğunu kabul ederken, sivil toplumun alan ve faaliyet türü açısından hangi alanları kapsadığı konusunda tam bir fikir birliği yoktur. Artık sivil toplumun "ekonomiyi içermediğine" inanılmaktadır (Aslan, 2010, s.360). Cohen-Arato'da sivil toplumu ekonomi ve devlet arasındaki sosyal ilişki olarak tanımlamaktadır (McLaverly, 2002, s.305). Öte yandan Gellner, endüstriyel çağda sivil toplum dışındaki ekonomik alana bakan hâkim yaklaşımın aksine devletten bağımsız sivil toplumun siyasi ve dini alanlarda değil, yalnızca ekonomik alanda konuşlandırılabilmesini savunuyor. Ona göre sivil toplum modern toplumda siyasal alanda konuşlandırılmaz çünkü siyasal bir toplumda siyasal alanın merkezileşmesini sorunlu kılan tek bir cebirsel aygıt olabilir (Erdoğan, 2005, s.669).

Sivil Toplum Kuruluşları ile ilgili; Talas (2011) çalışmasında, uluslararası ve yerel sivil toplum örgütleri kavramını, çalışma şekli ve finansman sorunları tartışılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre STK'lar finansal, entelektüel ve operasyonel etkinliklerden uzaktır. Varlıklarının ve yokluklarının büyük ölçüde farkında olunmayan bu tür ikinci dernek ve kurum türleri, kamusal STK'ların hizmet üretme kabiliyetine kadar pek çok kriter açısından Batı Sivil Toplum Örgütlerinin

zihniyetinden uzaktır. Aslında, STK'lar arasındaki bu boşluk, toplumdaki sınıfların dengesizliğinin kanıtıdır.

Dinçay (2015) çalışmasında, Türkiye'de ve dünyada sivil toplum örgütlerinin büyüyen ekonomik sorunlarına odaklanılmış ve bu sorunlara çözüm bulunulmuştur.

Özdemir, Senocak ve Başel (2009) yapmış olduğu çalışmasında, Sivil toplum kuruluşlarının artan önemi konusunda bazı geçmiş bilgiler sağlanmakla birlikte, bu kurumların kurumsal profilleri, İstanbul'un Üsküdar ilçesinde faaliyet gösteren 57 sivil toplum kuruluşu (vakıf ve dernek) temsilcisi ile yapılan bir ankete dayanılarak analiz edilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, Türkiye'deki STK ile devlet ilişkileri ve STK'lara bakış açısı çok fazla gelişmemiştir. Bu yönüyle devlet, sivil toplum kuruluşlarının varlığını devletin zihniyeti için bir zorunluluk olarak görmüş, bunları geliştirmek için politikalar üretmeye başlamıştır.

İlter (2010) çalışmasında, Dünyadaki devlet kurumları ve STK'lar arasındaki işbirliği çalışmaları model alınarak Türkiye'deki STK'lar ve kamu kurumları arasındaki çalışmaları artırmak çalışmanın öncelikli amaçlarından biridir. Ayrıca Sosyal yardım alanında SYDV'lerin ve sivil toplum kuruluşlarının karşılaştığı sorunları inceleyerek bu sorunlara çözüm bulmayı hedeflemektedir. Bu çalışmanın en önemli sonuçlarından biri, sosyal yardım alanındaki tarafların, özellikle de birbirleriyle olan ilişkilerini güçlendirmek için kurumsal kapasitelerini artırmaları gerekmektedir.

Yalçın ve Güner (2015) “Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları için Sosyal Etki Ölçümlemesi” adlı bir çalışma yapmıştır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye toplumunun sosyal refahını iyileştirmek, yarattıkları sosyal değişimi tanımlamak ve ölçmek için güvenilir ve geçerli bir yaklaşım geliştirmektir.

Şahin Taşgın ve Özel (2011) araştırmasında, Türkiye'de sosyal refah ve sosyal hizmetlerin gelişimi ve mevcut durumu genel olarak özetlemiştir. Bu çalışmada çok sayıda sonuçlar elde edilmiş, Öncelikle, yeni hizmet modellerine duyulan ihtiyaç ve son yıllarda artan yoksulluk nedeniyle mevcut yapının yetersizliği, artan sosyal yapı, sosyal hizmetlere duyulan ihtiyaç ve sosyal sektörlerin sayısındaki artış dikkat çekmektedir.

Arsalan (2018) çalışmasında, vatandaşlık eğitiminde sivil toplum örgütlerinin rolünü Osmanlı İmparatorluğu döneminden günümüze kadar açıklanmıştır.

Yaman (2016) araştırmasında, öncelikle sivil toplum kuruluşlarının ve TEMA Vakfı'nın halkla ilişkiler faaliyetlerine odaklanmıştır. TEMA ve yetkilileri ile derinlemesine görüşmeler yapılmış, bunlar ideal bir organizasyon olarak değerlendirilmiştir. Daha sonra İstanbul'da yaşayan 510 kişi ile TEMA'nın faaliyetleri yüz yüze anket yöntemiyle ölçülmüştür. Sonuç olarak, TEMA'nın halkla ilişkiler faaliyetlerinin yeterli olduğu gözlemlenmiştir.

Aslan (2010) çalışmasında, sivil toplum kavramının eski Yunanistan'daki ilk kullanımından günümüze değışim ve dönüşümler üzerine yapılmış; Aristo, Locke, Payne, Ferguson, Tuckville, Boden, Hobbes, Hegel, Marx ve Gramshe'nin fikirleri analiz edilmiştir.

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının sosyal yardımlara olan etkisini ve İHH İnsani Yardım Vakfı hakkında daha önce yapılmış bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenlerle, bu çalışma bize İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ankara'daki sosyal yardımlar üzerindeki etkisini gösterecektir. Buna ek olarak bu Vakfın Ankara'daki topluma sağladığı hizmet türlerini ve etkinliğini inceleyecektir.

2. SİVİL TOPLUM ve SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Çalışmamızın bu bölümünde öncelikle sivil toplum kuruluşlarının tanımını ve bu kuruluşların hangi konuları ele aldığını ve nihai olarak da insani yardımlar ile mevcut ilişkilerini inceleyeceğiz. Sivil toplum kuruluşlarının tarihsel süreç açısından birçok değişik tanımı bulunmaktadır. Bu tanımların ortaya çıkmasında etkili olan koşullar ve hangi özelliklere sahip oldukları ve işlevlerinin neler olduğu birlikte değerlendirilerek sosyal yardımlar ile olan ilişkisi irdelenecektir. Yine bu duruma bağlı bir biçimde sivil toplum kuruluşları işlevleri ve sorumlulukları yönünden ele alınacaktır.

2.1. Sivil Toplum Kavramı

Çalışmanın bu kısmında STK'lar ile ilgili temel kavramlar değerlendirilecek, STK'ların türleri, işlevleri ve ortak özellikleri hakkında da bilgi verilecektir.

2.1.1. Sivil Toplum Kavramı ve Tanımı

Sivil toplum kavramının etimolojisine bakıldığında, “sivil” sözcüğünün Latince’de “civis” kökünden geldiği ve “yurttaş” veya “kenttaş” anlamında kullanıldığı görülmektedir. Bir bütün halde “sivil toplum” kavramı ise Fransızca’daki “societe civile”den gelmektedir. Sivil toplum kavramının etimolojik analizinden hareketle; sivil kelimesinin yurttaş, vatandaş veya vatandaşlık anlamlarına geldiği, sivil toplumun ise yurttaşlar toplumu anlamına geldiği görülmektedir (Berber ve Sain, 2019, s.455).

Devlet müdahalesi haricinde bireylerle beraber grupların kendi alanlarını düzenlemeleri sivil toplumun konusunu meydana getirmektedir. Daha geniş anlamıyla da devlet kurumları haricinde toplumun kendi kendini yönlendirmesi manasına da gelmektedir. Bu onun demokratik özelliğini teşkil etmektedir (Erdoğan, 2011, s.49).

Devlet, demokrasi ve STK'lar arasında yakın ilişki vardır. Demokrasi, STK'lar için olmazsa olmaz bir husustur. Literatüre bakıldığında sivil toplum kuruluşları ilk olarak devlet benzerliği oluşumlar olarak karşımıza çıkmışken, sonrasında ise devlet karşıtı oluşumlar olarak yerini almıştır. Bir diğer deyişle söylemek gerekirse, sivil toplum kavramı tüm varlığı ve anlamını devlet karşısında elde etmiştir. Bu bağlamda sivil toplum, gönüllük teması hâkim bir biçimde kendisini kamusal platformlarda var eden, destekçileri olan, devlet ve sektörden ayrı, fakat kamu ile özel alan arasında aracılık vasfı olan örgütlü bir yapıdır (Yaman, 2016, s.52).

Demokrasi unsuru, sivil toplum kuruluşları ve devlet arasındaki mevcut ilişkiyi oluşturan bir kavramdır. Sivil toplum kendi bünyesinde çok sayıda, demokratik değerleri bazı alan örgütleri barındırır. Bilindiği üzere devletin formel yapısı içerisinde bulunmaz. Sivil toplum kuruluşları kimi zaman devleti sorgulama yeteneğine de sahiptir. Öte yandan STK'lar toplumun sahip olduğu plüralist yapısının da muhafaza edilmesinin garantisi niteliğindedir (Yıldırım, 2003, s.226).

En anlaşılır tanımıyla sivil toplum; kendi kendini meydana getiren, kendi ayakları üstünde duran, hukuki bir düzenleme yahut ortak değerler kümesi ile sınırlandırılmış, devletten bağımsız, toplumsal hayatın örgütlenmiş halidir. Yine bu kavramın başka bir tanımı ise şu şekildedir: birey ve devlet arasında birleşme ile müzakerenin kısıtlama ve zorlama durumlarının söz konusu olmaksızın gerçekleştiği ara alandır (Aslan, 2010, s.263).

Dahrendorf'a göre sivil toplum:

- Kanunun hâkim olduğu,
- Özerk kurumlardan meydana gelen,
- Devletin otoritesi ile yönetilemeyen,
- Halkın bir bölümünün genel iradesi ile temsili yapılan kurumlardır (Özer vd. 2016, s.24).

John Gray’a göre sivil toplumla alakalı olarak:

- Sivil toplum içerisinde birbiriyle bağdaşık olmayan unsurlar bulunabilir. Bu unsurlar bu oluşumlar içerisinde birlikte varlığını sürdürebilmelidir.
- Hukuk üstünlüğü ilkesi benimsenmeli ve aykırı hareket söz konusu olmamalıdır.
- Özerklik hususu düzenlenen tüm sosyal ve siyasal etkinliklerde etkili olmalıdır.
- Özel mülkiyet anlayışı hâkim olmalıdır (Kutlu, 2006, s.5).

Çaha, sivil toplumu bireysel özgürlüklerinin yaşandığı, sosyal grup ve ilişkilerin üretildiği ve biçimlendiği bir alan olarak tanımlamıştır (Aslan, 2010, s.191).

Yılmaz, sivil toplumu kendi kendini düzenleyen, kendi ilke ve kurallara bağlı olarak çalışan devlet otoritesinin söz konusu olmadığı alandır (Gözübüyük Tamer, 2010, s.95).

Akat, sivil toplum olgusundan bahsetmek için 3 hususun varlığına dikkat çekmiştir. Bu hususlar:

- Minimum seviyede devlet mülkiyeti olacak,
- Piyasa ekonomisi açık olacak,
- Toplumun katılımının mümkün olduğu bir mekanizma olacaktır (Kutlu, 2006, s.6).

Sarıbay’a göre sivil toplum: kendi kendini yaratan, gönüllü, kendi desteklerine sahip, devletten ayrı bir kurumdur. Bu yapılanma, devlet ile özel arasında bir nevi aracıdır (Yılmaz Gündüz vb. 2014, s.138).

Sivil toplum klasik anlamda basit tanımına göre devletin resmi yapısından ayrı sosyal ilişkiler bütünüdür. Bu ilişkiler kapsamında halk yaratılan politikaya etkin bir biçimde katılacaktır. Sivil toplum devlet oluşumunun haricinde her oluşum değildir. Bu konu söz konusu olduğunda insanların buraya gönüllü bir biçimde katıldıkları, hukuk kurallarıyla garanti altına alınmış, medeni bir ortaklıktır (Erdoğan, 2011, s.50).

Yukarıda açıklanan bilgilere göre sivil toplum:

- Devlet denetiminin ya da baskısının erişemediği yerlerde,
- Kişi ve grupların devletten izin almadan, bağımsız bir hareket alanına sahip,

- Yine söz konusu kişi ve grupların sosyo-kültürel anlamda etkinlikler yapabildikleri,
- Gönüllü yahut rızaya dayanan ilişkilerin, kurumların ve etkinliklerin meydana getirebileceği toplumdur (Berber ve Sain, 2019, s.457).

2.1.2. Sivil Toplumla İlgili Temel Kavramlar

Sivil toplum kavramının kuramsal gelişimi incelendikten sonra, sivil toplum kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için bazı kavramlarla olan ilişkisini ele almak gerekmektedir. Sivil toplum kavramının, devlet, kamusal alan, sivil itaatsizlik, baskı grupları, katılım ve kültür kavramları ile olan karşılıklı ilişkileri alt aşlıklar halinde şu şekilde sınıflandırılabilir:

2.1.2.1. Sivil Toplum ve Siyasal Toplum-Devlet

Siyasal toplum ile devlet kavramlarıyla sivil toplum kavramı arasında sıkı bir bağlantının varlığı söz konusudur. Sivil toplumun tanımlanmasında siyasal topluma karşı olan pozisyon da belirtilmektedir.

Tarihe bakıldığında, devlet ile siyasal toplum ve sivil toplumun anlamını karşıladığı görülecektir. Sonrasında ise sivil toplum devlet kavramına karşıt olarak kullanılmaya başlanmıştır. Sivil toplum kavramı, devlet ile ayırım aşamasında 4 değişik evreye sahip olmuştur (Yatkın, 2006, s.445). Bunlar:

- Sivil toplumun devlete ait bir öge olması durumundan ayrılan ilk aşama,
- Toplumun içerisinde yer alan ve bağımsız olan toplulukların kendi haklarını koruyabilmek için bir araya geldikleri ikinci aşama,
- Özgürlüğün sivil toplumun temelini oluşturduğu ve devletin yapmış olduğu müdahalelerin toplumsal çatışmayı engelleyeceğine dair anlayış olan üçüncü aşama,
- Sivil toplumun, devletin yapacağı müdahalelerle ağır ağır bozulacağından endişe duyulduğu nokta ise dördüncü aşamayı meydana getirmektedir.

Buradan da anlaşılaçağı üzere sivil toplumla devlet arasında çok sıkı bir ilişkinin varlığı söz konusudur. Sivil toplumu tanımlarken onun devletten kesinlikle ayrılamayacağını ifade edebiliriz (Tuz, 2010, s.99).

Devlet toplumun kapsam açısından en geniş örgütüdür. Devlet zamanla farklı iktidarlarla beraber değişimlere uğrayabilmektedir. Tarihe bakıldığında birbirinden değişik devlet türlerinin ortaya çıktığını görebiliriz. Bu durum, devlet toplum ilişkilerinin örgütlenmesinin farklılık arz etmesi ve bununla birlikte kapsam açısından değişikliğin söz konusu olmasıyla ilintilidir. Öte yandan birtakım kaynaklara göre de devlet sosyo-ekonomik hayatta bütün yatırımlardan vazgeçerek, bu görevi sivil toplum kuruluşlarına bırakmalıdır (Tuz, 2010, s.104).

Sivil toplum kuruluşları, devlet ile toplum arasında bir nevi aracı pozisyonundadır ve vatandaşların karar alma süreçlerine dolaysız bir biçimde katılmalarını da mümkün kılar. Sivil toplum, devletin siyasi ağırlıklı ve keyfi olarak yaptığı harcamalarını denetlemekle görevlidir. Bunun yanında bir diğer görevi ise birtakım sağlık, eğitim ve çevre toplulukları ile yardım faaliyetleri icra edebilir. Ancak bu kurumlarda gönüllük esasının göz ardı edilmemesi gerekir. Sivil toplum kuruluşları böylece bir diğer görevi olan devletin yaptığı harcamaları denetlemeye ek olarak, toplumun ana ihtiyaçlarını devletle beraber karşılar ve bu bağlamda toplumsal bir dayanışma havası yaratır (Kutlu, 2006, s.29-30).

Kişiler değişik nedenlerle sivil toplum örgütlerine katılmaktadırlar. STK'lar içinde yer alan bireylerin herhangi bir şekilde ayrıma maruz kalmamaları için devlet nötr bir tavır takınmalıdır. Bu şekilde nötr davranan devlet, örgütlenmenin özgürlüğü hususunda hakem pozisyonunda olur ve bu bağlamda gerekli olan kurumsal yapının yaratılmasına yardımcı olur. Çoğulculuk çerçevesinden bakıldığında, oluşturulan kurumsal yapının değişik çıkar gruplarına eşit bir çalışma ortamı sağlaması, demokratik anlayışın bir ön şartıdır (Haşlak ve Gülener, 2006, s.7). Öyle ki Walzer (1999, s.63)'de bunun altını çizmiştir. Ona göre çoğulcu bir topluluğun herhangi birinin amacının ve kapasitelerinin eşitlenmesi zorunluluğu vardır. Kişilerin kendi çıkarlarını gözetmesi açısından da bu çoğulculuğun yaratılması son derece önemlidir. Ancak buradaki kapasiteler eşitlenirken devletin de sorumluluk almasına ihtiyaç vardır (Walzer, 1999, s.63). Walzer burada devletin sorumluluk almasını onun sivil toplumu belirlemesini

ifade etmez. Ona göre devlet sivil toplumun ana çatısını oluşturmmalıdır. Fakat bazı ülkelerde sivil toplum anlayışı oldukça zayıftır. Bu zayıflık devletlerin faaliyet alanlarını önemli derecede yükseltecektir. Eğer devlet toplumsal ve ekonomik yaşam içerisinde daha aktif roller alıyorsa, bu durum o toplumdaki sivil toplum anlayışını zayıflatır. Keane (2004, s.78), devletin sosyal ve ekonomik hayatta daha aktif rolleri üstlenmesiyle kişi ve gruplar arasında siyasal anlamda bağımlılık ilişkisinin meydana geleceğini ifade etmiştir. Burada devlet artık iyiden iyiye nerdeyse toplumsal hayatın bütün yönlerini kontrol edecek düzeye gelecektir. Günümüzde bilindiği üzere teknoloji büyük bir hızla gelişmektedir ve birçok devlet bu modern teknolojiden her geçen gün daha fazla faydalanmaktadır. Böylece bu modern teknolojiden faydalanan devletler, daha basit bir şekilde günlük hayatı kontrol altına almaktadırlar. Bu hususu Tocqueville çok etkileyici bir biçimde ortaya koymuştur. Ona göre idare mekanizması sivil toplumu etkisizleştirmektedir (Keane, 2004, s.7).

İdeal devlet açısından sivil toplumda bulunması gereken prensipler şu şekildedir (Haşlak ve Güler, 2006, s.7):

- Bir kurum olarak devlet her daim sosyal uzlaşmaya açık olmalıdır. Devlet, vatandaşlarının can ve mal güvenliğini korumakla beraber, vatandaşlar da karşılık uzlaşma ve diyalog içerisinde devlete devredilecek görevleri belirlemelidir.
- Sosyal sözleşmelerle devlet kurulmalıdır. Resmi ve yazılı sözleşmelerle birlikte vatandaşların üstünde anlaşmış oldukları prensipler belirtilmelidir. Buradaki resmi kontrat ise anayasadır.
- Devlet tek elde güç ve yetkisini toplamalıdır. Öte yandan güç ve yetkilerin de bir kısmı yerel yönetimler ile devletin diğer birimlerine aktarılmalıdır.
- Güç ve yetkiler, devletin yasama, yürütme ve yargı organları arasında paylaştırılmalıdır.
- Devlet yönetiminde halk egemenliği esas olmalıdır. Halk, kendi temsilcilerini serbest seçimle belirleyebilmelidir.
- Gerektiği zaman devlet piyasa ekonomisi ile fiyat mekanizmasına sınırlı olmak kaydıyla müdahale edebilmelidir.

- Devlet, piyasada oyunun kurallarını düzenlemelidir.
- Devlet, yönetim açısından açıklığı ve şeffaflığı mümkün kılmalıdır.
- Kişilerin hak ve özgürlüklerini korumak, devletin öncelikli var oluş sebebi olmalıdır.
- Devlet evrensel bir oluşum olmalı ve insanlar arasında ırk, dil, din ve cinsiyet ayrımı gözetmemelidir.

2.1.2.2. Sivil Toplum-Baskı Grupları ve Sendikal Hareket

Modern yaşamda örgütlenme ile örgütlü davranış vazgeçilmez bir unsur haline gelmiştir. Toplumun örgütlenme derecesi günümüz dünyasında toplumların gelişmişliğinin bir ölçütüdür. Günümüzde dünya ülkelerinin hemen hemen hepsinde yönetim anlayışı demokrasidir. Bu ülkelerin gelişmişliğinin bir ölçüsü de sivil toplumun örgütlenmesi suretiyle yönetime katılmasıdır. Günümüzde yönetme katılım ya da halk iradesi sadece oya ya da siyasal partiler ile sınırlı değildir. Burada siyasal partilerden daha önemlisi baskı gruplarıyla vatandaşlarının tamamının siyasal içerikteki görüşlerini yöneticilere aktarmalarıdır. Baskı grupları işlevsel yapılardır ve siyasal partiler proje üretmekte yetersiz kaldığı zaman etkisini hissettirirler. Ortak çıkarlar doğrultusunda bir araya gelen ve siyasal otoriteler üstünde etki sağlamaya çalışan gruplar, baskı grupları olarak ifade edilmektedir (Kutlu, 2006, s.33).

Bunun yanında tıpkı sivil toplum kuruluşlarında olduğu gibi sendikalar da toplumsal manada gelişmeyi sağlayan önemli aktörlerden birini teşkil etmektedir. Sendikaların temel amacı ise toplumsal gelişmeye yardımcı olmaktır. Öte yandan sendikaların gündemi demokratik sivil haklar, hukuk devleti, yoksulluğun engellenmesi, toplumsal eşitlik ve çalışanların haklarının korunması gibi hususlardan oluşmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında oldukça zengin bir gündeme sahiptir (Yorgun, 2011, s.315).

Dernekler, sendikalar, sivil toplum kuruluşları gibi topluluklar amaçlarına uygun olarak hareket ederlerken sık sık iktidar ile çatışmaktadırlar. Bu şekilde bir durum söz konusu olduğunda ise bu gruplar amaçlarının gerçekleşmesi, iktidar tarafından alınan kararın uygulanmasının engellenmesine yönelik faaliyetlerde bulunabilirler. Buradan hareketle herhangi bir siyasal gaye gütmekten bir çok kişinin bir araya gelmesiyle kurulan dernek, grup ve örgütler birer baskı grubu halini almaktadırlar. Yani bu şekilde

oluşumları birer baskı grubu haline getiren şey, onların iktidar ile çatışması ve iktidarı baskılayıcı vasıfta olmalarıdır (Kitapçıoğlu, 2013, s.359).

Dernek, sendika, vakıf gibi sivil toplum kuruluşları, sivil toplumun organize olmuş, örgütlü türleridir. Sivil toplum kuruluşları iletişim araçlarından ne kadar iyi yararlanırlarsa o kadar başarılı ve etkin olurlar. Çünkü bu örgütler de belli aralıklarda konferans, toplantı, gösteri, yürüyüş gibi aktiviteler yapılmaktadır. Bu aktiviteler ise iletişim araçlarıyla duyurulmaktadır. Öte yandan geleneksel bir şekilde yapılan duyuruların yanında, sivil toplum örgütleri internet kanalından da duyurularını yapabilmektedir (Narmanlıoğlu, 2016, s.444).

2.1.2.3. Sivil Toplum ve Kamusal Alan

Herkese açık görünme ve görüşme mekânları, kamusal alanlardır. Bu alanlar, birçok insani bir araya getirmenin yanında söz konusu insanları birçok kamusal alana da ayırmaktadır. Bu yapıya sahip alanlar, dünyaya bakış vaziyetine gelmiştir. Bu bakış çerçevesinde bireysel ve toplumsal hakların diğer haklar üstünde egemenlik kurmasının söz konusu olmadan icra edilmesinin yolları bulunmalıdır. Çünkü toplumda etkin olan bireylerin yanında, zayıf konuma sahip olan bireylerin de korunma yollarının bulunması gerekmektedir (Falay, 2014, s.55).

Liberal çerçeveden kamusal alanın tanımı ise şu şekildedir: yasaların içerdiği çerçevede özgür kamusal akıldan hareket edilerek, örgütlüklerin rahat ve serbest bir biçimde kullanılacağı alandır. Fakat kamusal alana ilişkin bu liberal mantalite ile Habermas'ın iletişimsel kamusal alan mantalitesi farklılıklar arz etmektedir. Buradaki fark, daha doğrusu eksiklik liberal kamu alanının özgürlüklerin alanı olma noktasıdır. Habermas'a göre bireyler toplumsal kurallar ve kararların oluşturulmasında, değiştirilmesinde ve benimsenmesinde herhangi bir şekilde söz sahibi değildirler. Ancak bu karar ve kurallardan her şekilde etkilenmektedirler (Demir ve Sesli, 2007, s.274).

Gelişmiş bir sivil toplum ağına sahip olan ülkelerde iktidarın kamusal alandaki varlığı ve hareket imkânı sınırlıdır. Sivil toplum örgütleri kamusal alanda hak talep ederek kendi yerini belirlemesi sonucu, devlet de bu taleplere saygı göstermiş olması

gerekmektedir. Öte yandan sivil toplum örgütleri devletin de menfaatlerini korumaktadır. Özellikle de uluslararası alanlarda sivil toplum örgütleri devletin menfaatlerini koruyacaktır (Özcan, 2004, s.222).

Günümüz dünyasında devlet ile toplum arasındaki köprüyü sivil toplum kuruluşları oluşturmaktadır. Kamusal alan kitle iletişim araçları, meslek örgütleri, sendikalar ve mesleki kuruluşlardan meydana gelmektedirler. Bireyler ve gruplar siyasal hayata katılımlarını büyük ölçüde STK'lar aracılığı ile başarmaktadırlar (Kutlu, 2006, s.31).

2.1.3. Sivil Toplum Kuruluşları

STK'lar birey ve grupların ekonomik, toplumsal ve siyasal amaçlarını gerçekleştirmek amacıyla birleşmeleri neticesinde kurulmaktadırlar. Öte yandan bu kurumlar hükümetin çatısı altında değildirler. Sivil toplum kavramı bir diğer tanımına göre; ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel açıdan aynı ağırlıkta olmayan, bu sebeple de karşılıklı ilişkiler açısından uyumlu olabileceği üzere çatışma halinde de olan toplumsal gruplar arasındaki etkileşim alanıdır (Tuz, 2010, s.98).

Geleneksel bağlamda sivil toplum hareketleri, toplumsal değişimi ortaya çıkarmak amacıyla verilmiş olan çabalar şeklinde tanımlanmıştır. Tanımlarından da anlaşılacağı üzere sivil toplum kuruluşlarının birçok çeşidi vardır. Bu doğrultuda sivil toplum kuruluşları ulusal ve uluslararası çerçeveden bir anlama sahip olan, herhangi bir kişi yahut grup lehine menfaat sağlama gayesini taşımayan, demokratikleşme, çağdaşlaşma gibi konuları muhafaza etmeyi amaçlayan örgütlerdir (Işık, 2002, s.74). Sivil toplum örgütlerinde öncelik toplumsal fayda ve toplumsal sorumluluktur (Özdemir ve Yamanoğlu, 2010, s.3). Sivil toplum kuruluşlarının amacı sadece siyasi bilinç oluşturmak değil, aynı zamanda değişimlerin yayılımına hız kazandırmaktır. STK'lar devlete eğitim, çevre, sağlık, adalet gibi konularda da alternatif projeler sunma görevine sahiptirler (Yaman, 2016, s.54).

Devletin yasal, idari, üretkenlik ve kültürel organizasyonları dışında, ortak görüşlere, ortak çıkarlara, ortak duygulara ve vatandaşların ortak ihtiyaçlarına dayalı olarak birleşerek kurulan dernekler, vakıflar, sivil girişimler ve iletişim ağlarından oluşan bir yapı ve faaliyetler sivil toplum kuruluşlarının kapsamındadır (Yıldırım, 2004, s.54). Bu kavramı daha açık bir biçimde belirtmek gerekirse, sivil toplum

kuruluşları, kamunun ihtiyaçlarını karşılayan ve kamu hizmetleri sağlayan kuruluşlar, özel grupların ihtiyaç ve çıkarları karşılayan kuruluşlar, profesyonel üyelerin ihtiyaçlarını karşılayan kuruluşlar ve belirli özel grupların ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulmuş kuruluşlardır (Emini, 2013, s.45).

Bu şekilde, STK'lar sosyal bütünlük, hoşgörü ve fikir birliği temelinde ulusal birlik ve dayanışmanın devamlılığını sağlar. STK'ların hedefleri çok yönlüdür, ancak temelleri sivil toplum ve demokrasidir. Bu konseptte uygun bir şekilde hareket eden STK'lar ülkede ve tüm dünyada çözümün bir parçası haline gelirler. STK'lar sosyal sorunları ele almak için yasal bir çerçeve oluşturmayı, devlet kurumlarıyla ortak projeler geliştirmeyi ve araştırma enstitüleri ile toplantılar, konferanslar ve seminerler Bu şekilde de ülke açısından aciliyet gerektiren hedeflere çabucak ulaşmayı mümkün kılar (Öztürk, 2014, s.5-6).

Dünya Bankası tarafından yapılan araştırmaya göre yapılan tanım doğrultusunda Sivil toplum kuruluşları marjinal grupları sosyal ve ekonomik olarak güçlü kılmak için çalışan, "bağımsız, esnek, demokratik, küresel ve kar amacı gütmeyen kuruluşlardır (Erdoğan, 2011, s.66).

Ryflman,'a göre sivil toplumun 5 ana özelliği vardır. Bunlar aşağıdaki gibidir (Yaman, 2016, s.55-56):

1. Örgüt yeni bir inanç yahut idealleri savunmak, bir amacı icra etmeye dönük bir şekilde bağımsız kişilerin oluşturduğu topluluktur. Örgüt faaliyetlerinde süreklilik esastır ve yalnızca bünyesinde bulunan üyelere değil, başkalarına da faydalı projeler sunmaktadır.
2. Ulusal hukuk kuralları çerçevesinde dernek yahut çıkar amacıyla olmayan ifadelerin sembolleri olan öze hukuksal türdür.
3. Gerek ulusal ve gerekse de uluslararası olacak şekilde kamusal ve özel güçler ile ilişkiler kurar. Öncelikli amacı devletin yetki ve özerklik alanlarını meydana getirilme sürecine katkı sağlar ve bu bağlamdaki hedefleri gözetir.
4. Kişinin özgür iradesi çerçevesinde kabul ettiği değerlere dayalı olma, örgüt etkinliklerini çeşitlilik arz eden seviyelerde vatandaşlık alanı içerisinde yer almasını mümkün kılma.

5. Devleti aşacak şekilde etkinlikler yapma. Buna örnek olarak dünyanın başka bir yerinde doğrudan doğruya olacak şekilde operasyonel eylem icra etmek verilebilir.

2.1.3.1. Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihi Gelişimi

Demokratik bir toplumda sivil toplum örgütlerinin yeri tartışılmazdır. Küreselleşmeyle beraber STK'lar daha fazla ön plana çıkmaya başlamışlardır. Günümüzde sivil toplum örgütlerinin gerekli oluşuna ve önemine her geçen gün yapılan vurgu artmaktadır. Ancak köken açısından oldukça eskidirler. Küresel dünyada STK'lar en önemli politika yapıcılarının başını çekmektedir. Bununla birlikte STK'lar toplumları istedikleri doğrultuda yönlendirme yeteneğine de sahiptirler (Yaman, 2016: 53). Günümüze kadar olan süreçte STK'ların amaçları ile birlikte işlevlerinde de değişiklikler söz konusu olmuştur Bunun sebebi bu süreçte sivil toplum ile demokrasi alanında yaşanan gelişmelerdir (Gündüz ve Kaya, 2014, s.139).

Günümüz dünyasında gönüllü olarak faaliyet gösteren “STK'lar”, ihtiyaç sahiplerine her daim ulaşmış, tarihsel olarak kurulmuş örgütlerdir. Bu şekilde muhtaç ve yoksul insanlara yardım eli uzatan bu kuruluşları günümüzdeki birçok refah devletinin tarihinden dahi eski bir geçmişe sahiptir. Sosyal sorumluluklar, merkezi hükümetçe yerine getirilmediği durumlarda dahi, STK'lar insanlara yoksulluk, doğal afetler gibi birçok hususta yardım sağlamışlardır. Buna ek olarak, yönetici sınıfın farklı sorunlara sahip kentsel alanlarda yoksullar için bir kurumsal koruma sistemi kurmaya çalıştığı gözlenmiştir (Özdemir vd. 2009, s.164).

Toplumsal değişme süreci açısından gönüllü kuruluşlar son derece önemlidir. Öte yandan bu kuruluşlar toplumun yükselişinin de ölçüsüdür (Şimşek, 2000, s.330). Avrupa'da 12. ve 19. yüzyıllar arasındaki olaylar, mevcut sivil toplum biçimi kavramında önemli bir rol oynamıştır. Sanayi devriminin gelişiyile, üretim araçlarının ilerlemesi bu sürecin iki temel dinamiği olmuştur. Bu sürecin sonunda devlet haricinde sivil toplum kavramı ortaya çıkmıştır (Çalmaşur ve Doğan, 2011, s.100-101).

Batı dünyasında sivil toplumun tarihi ile kent tarihi paralellik göstermiştir. Feodalizmden sonra kentler Avrupa'nın en önemli oluşumları haline gelmiştir. Sanayi devrimiyle de Aydınlanma sonrasında kentler biçimlenmiştir. Kentlerin tanımı sanayi

devrimiyle değişmiştir. Buna göre kentlerde dünya görüşleri, çıkarları farklılık arz eden birçok siyasi grup ve sınıf yaşamaya başlamıştır. Buradaki söz konusu sınıfsal farklılıklar sivil toplumun gelişmesine hız kazandırmıştır. Günümüzde de sivil toplum anlayışında herkesin bir gün ortak paydada buluşacağı bir güç yatmaktadır (Karakuş, 2006, s.26).

Özetle belirtmek gerekirse sivil toplum olgusunun 16. Yüzyılda İngiliz politik düşüncesiyle ortaya çıktığı ve çeşitli aşamalardan da geçmek suretiyle günümüzdeki anlamına ulaştığı bilinmektedir. Bu doğrultuda devletle aynı anlama gelecek şekilde sivil toplumun ele alınması bu dönemlerde geçerliliğini yitirmiştir. Bu ise sivil toplum kavramının geçirmiş olduğu ilk aşamayı muhteva etmektedir. Sivil toplumun bünyesinde yer alan birtakım bağımsız toplulukların kendilerini devlete karşı savunma durumlarının meşru hale gelmesi ise ikinci aşama olarak kayıtlara geçmiştir. Toplumsal bağlamda yaşanan çatışmaların kaynağının sivil toplumun temelinde yaşanan özgürlükten kaynaklandığının ve devletin de bu çatışmaları önlemesi gerektiği ise üçüncü aşamadır. Dördüncü aşama ise son aşamadır. Bu aşamada sivil toplumun devlet müdahalesiyle pasifize edileceğinden endişe duyulmuştur (Tuz, 2010, s.100).

18. yüzyıla gelindiğinde ise devlet haricinde sivil toplum da özgür bir alan olarak görülmüştür. Bu şekilde bu yüzyıldan sonra bağımsız örgütlenmeler ortaya çıkmaya başlamış ve sivil toplumda yer alan kişilerin, kamusal çerçevede bir takım hak ve yükümlülüklerle donatılmıştır (Gündüz ve Kaya, 2014, s.137).

Modern anlamda ilk sivil toplum kuruluşunun ortaya çıkışı özgürlük mücadelesi sonucu olmuştur. 20. Yüzyıldan önce gerek kuzeyde ve gerekse de güneyde farklı biçimlerde gönüllü kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Bunlardan Gandhi'nin hareketi önemlidir. Güney Hindistan'da ortaya çıkan Gandhi hareketi, halkın sahip olduğu hakları hükümete karşı korumak amacıyla olan bir örgüttür (Sülüş, 2009, s.75).

Uluslararası sivil toplum kuruluşlarının gelişimi 19. yüzyılın ortalarına dayanmaktadır. Kölelik ve kadın hakları hareketinde önemli rol oynayan sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ve etkisi, Dünya Silahsızlanma Konferansı'nda zirveye ulaştı. Bununla birlikte, mevcut anlamda, Birleşmiş Milletler 1945'te kurulduğunda, "sivil toplum örgütü" terimi ilk olarak BM Bildirgesi'nin 71. maddesinde hükümet ve sivil

toplum üye ülkelerinin danışma rolünü tanımlamak için kullanılmıştır (Öztürk, 2014, s.33)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan uluslararası örgütler, devletlerin mutlak güce sahip olduğu ve sivil gelişmeyi desteklediği fikrini ortadan kaldırmaya başlamıştır. BM ve AB gibi büyük bölgesel örgütler; çevre, kadın, çocuk, insan hakları, demokratik kurumlar ve normlar gibi kavramları üye devletlerin politikaları arasına yerleştirerek bir yandan ulusal devletleri aşan bir mekanizma oluşturulmuş olmanın yanında diğer yandan da bu hakları çevreleyen yerel sivil toplum hareketini canlandırmaya yardımcı olmuştur. Küresel kalkınma ve değişim, Sovyet ve Doğu Avrupa'daki merkezi bürokratik devlet yapısını devirerek sivil toplumu canlandırmada önemli bir rol oynamıştır. Bu şekilde de aktif ve katılımcı nitelikte sivil toplum anlayışı ortaya çıkmıştır (Gündüz ve Kaya, 2014, s.139).

Küreselleşme, neoliberalizm ve katılımcı demokrasilerin gelişile, içinde bulunduğumuz yüzyılda STK'ların giderek daha önemli hale geldiğini söyleyebiliriz. Devletin sosyal konulara katkısı 1980'lerden bu yana, ekonomi, siyaset, toplumsal, kültürel, hukuk ve benzerlerindeki değişikliklerle azaldığı için sivil toplum yeni döneme rahat bir şekilde uyum göstermiştir. Sivil toplum olgusunun yüzyıllar sonra yeniden sık sık gündemi meşgul ettiğini görebiliriz (Özdemir vd. 2010, s.167).

STK'lar küreselleşmeyle beraber daha cazip ve çekici olmuştur. Bunun sebebi; STK'ların vatandaşlık bilincine fayda sağlaması ve yoksullara her daim yakın olmasıdır. STK'ların kabul görmesi açısından da uluslararası problemlerin çözümünde yararlanılacak büyük bir kaynak olması da etkili olmuştur. Öte yandan yoksulluğun engellenmesine ilişkin politikaların varlığı da STK'ların kabulü üzerinde son derece etkili bir husustur (Tuz, 2010, s.101).

STK'ların tarihsel gelişimi aşağıda 6 başlık halinde sunulmuştur (Kutlu, 2006, s.3738):

- Yardım ve Refah Kurumları çatısı altında faaliyet gösteren misyoner grupların çalışmaları,

- Tercih ettikleri alanda uzman haline gelen Teknik Yenilik Kuruluşları,
- Kamu Hizmet Aracılar. Bu birimler hükümetin bünyesindeki birimlerden daha yararlı olacakları için açılmıştır.
- Popüler Kalkınma Kuruluşları. Bu kuruluşlar, kendilerine ait kalkınma projelerini AGÜ' lerde uygulamaktadırlar.
- Tabandan Kalkınma Kuruluşları. Bu kuruluşlar Güneyli halkın oluşturduğu baskı altında olan kişiler ile yoksulları bünyesinde barındıran ve kalkınmayı gerçekleştirmek isteyen insanları aracılığı ile oluşmuştur.
- Görüş Savunma Grupları ile İşbirliği Ağları. Bu gruplar, yalnızca eğitim ile lobicilik amacıyla kurulmuş olup, herhangi bir şekilde proje uygulamamaktadırlar.

STK'lar, devlete sosyal politika açısından yardımcı kuruluşlardır. Her ne kadar sosyal politika anlamında önemli rolleri olsa da devlete alternatif bir oluşum olduğu söz konusu değildir. Sivil toplum, siyasal toplumun yerini almaktan çok onu bilgilendirme, gözetleme ve denetleme etkisine sahiptir (Kabasakal, 2008, s.16).

2.1.3.2. Sivil Toplum Kuruluşlarının Özellikleri

Bilindiği üzere STK'lar için birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımların hemen hepsi STK'ların özelliklerini ifade etmektedir. STK'lar, gerek maddi ve gerekse de manevi anlamda devletten bağımsız kuruluşlardır. Öte yandan bir diğer özellikleri ise gönüllülük esasının söz konusu olması, toplumun faydası için çalışmaları, çoğulculuğun hâkim olması, katılımcılık kültürünün olmasıdır (Tuz, 2010, s.101). Bu özellikler haricinde Tekeli de STK'ların özelliklerini belirtmiştir. Buna göre bu özellikler şu şekildedir:

- Sivil toplum kuruluşlarında gönüllük esası hakimdir ve özel alanlardan birtakım fedakarlıklar yapılmasını gerekli kılmaktadır.
- STK'ların temel amacı topluma bir şeyler vermenin yanında kalkınmaya katkı sağlamaktır.
- STK'ların mutlak suretle bir konuda uzmanlaşmış olması gerekmektedir.
- STK'larda hiyerarşik anlamda ilişkiler bulunmaz. Bunun yerine kurulacak olan ilişkiler yatay ve eşitler arası ortaklık şeklindedir (Güloğlu, 149, s.2006).

Ak (2005) ise STK'ların özelliklerini şu şekilde belirtmiştir.(Sülüş,2009: 79):

- Toplumsal problemleri çözüme kavuşturmak amacıyla çalışmak,
- Toplumsal anlamda problemlerin çözülebilmesi amacıyla devlet ile işbirliği içerisine girmek,
- Devlet yönetiminin denetimini yaparak işleyişini daha etkin ve verimli hale getirmek,
- Bu şekilde de en ücra köşelerdeki vatandaşların bile yönetime katılımları sağlanır,
- Herkesi demokratik şeffaf bir yönetim anlayışı etrafında toplamak. Bunu yaparken de farklı kültürel, sosyal ve ekonomik koşulları gözden geçirmek.
- Hak ve sorumlulukları devlet, birey kapsamında adaletli bir biçimde dağıtmak,

STK'ların özellikleri, AB tarafında aşağıdaki şekilde belirlenmiştir (Öztürk, 2014, s.12):

Sivil Toplum Örgütleri;

- Avrupa temeline dayanan yapısı olmalı ve üyeliği coğrafi temelde olmalı,
- Uzmanlığa dayalı olmalı ve danışmanlığı inşa etmeli,
- Danışmanlık hızlı ve yapıcı bir şekilde olmalı ve doğrudan doğruya üyelerinin uzmanlık bilgisine başvurulabilmeli,
- Diyalog hususunda asgari şartlar sağlanmalı,
- Temel olarak AB menfaatleriyle paralellik göstermeli ve bu değerler konusunda ana problemlere eğilmeli,
- Birlik içerisinde yer alan devletler seviyesinde olmalı,
- AB çerçevesinde eylemlerini gerçekleştirmeli ve üyelerini temsil etmek amacıyla gereken yetkiler ile donatılmalı,
- Dış gruplardan, hükümet ve lobilerden yardım sağlamamalı,
- Mali şeffaflık sağlanmalı, karar alma mekanizması ve yapısal çerçeveden demokratik olmalıdır.

STK'ların en önemli özellikleri şu şekildedir:

- Dinamik,
- Kendisini devamlı olarak yenileyebilen,
- Her koşula kolayca adapte olabilen,

Bu özelliklere sahip olmayan sivil toplum kuruluşu olarak lanse edilen örgütler, esasında STK'ların işlevlerine sahip değildir (Kutlu, 2006, s.39).

Sivil Toplum Kuruluşlarının amaçlarını genel itibariyle şu şekilde sıralayabiliriz:

- AGÜ'lerde ve gelişmiş ülkelerde sosyal yaşantı ile sosyal değişime fayda sağlamak,
- Hükümetin politikalarında baskı oluşturarak kalkınmayı hızlandırmak şeklindedir (Tuz, 2010, s.103).

2.1.3.3. Sivil Toplum Kuruluşlarının İşlevleri

Bireylerin çeşitli ilgi, ihtiyaç ve çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelip oluşturdukları STK'lar, her şeyden önce üyelerinin istek ve taleplerini, sorun ve gereksinimlerini topluma iletmekle yükümlü oldukları, göz ardı edilmemesi gereken ilk önemli husustur. Bu bağlamda STK'lar, esas olarak ilgili oldukları konularda toplum içerisinde “kamuoyu oluşturma” işlevlerine sahip oldukları söylenebilir. STK'lar toplum içerisinde mevcut sorunların çözümü için gerekli çalışmalarda bulunmakla beraber, siyasi otoritenin toplumsal fayda sağlamayan karar ve uygulamalarına da muhalif tavır içerisindeyler. Ayrıca STK'lar, gerekli durumlarda pazar ekonomisinin sosyal fayda sağlamadığı düşünülen eylemlerine de karşı çıkabilmektedirler. Bu açıdan düşünüldüğünde, STK'ların “toplumla ile devlet arasında tampon işlevi” gördüklerini söylemek yanlış olmayacaktır (Berber ve Sain, 2019, s.458). Bunun yanında, baskı grupları oluşturarak toplum lehine devlet politikalarını etkilemektedir (Gök ve Akın, 2018, s.5).

Yıldırım (2004), STK'ların işlevlerinin zamanla değişikliğe uğrayabileceğini belirtmiştir. Çünkü koşullar zamanla değişebilmektedir. Bununla birlikte STK'lar demokratik ülkelerde gerek özel ve gerekse de kamu sektörünün zayıfladığı zaman işlevleri canlanmakta ve yeni işlevler kazanmaktadır. Bu ise her ülkenin kendine özgü bir yapısının olmasından ötürü, her ülkenin sivil toplum kuruluşunun da diğerlerine nazaran farklılığını ortaya koyar (Sülüş, 2009, s.83).

Bazı STÖ'ler yalnızca belirli konularda çalışır, kimileri ise iş tanımları doğrultusunda birden fazla konuda çalışır. Bu bağlamda sağlık, eğitim, spor vb. gibi konulara odaklanan ve bu alanlarda çalışan sivil toplum örgütlerine ek olarak, içinde çalıştıkları toplumda ses olmaya çalışanlar da vardır. STÖ'lerin temel amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir (Öztürk, 2014, s.15-16):

- Kişilerin taleplerini kamuoyu yaratmak suretiyle gündeme getirilmesine ve bu konunun göz ardı edilmemesine katkı sağlamak,
- Toplum yapısının çoğulcu ve katılımcı olmasının önünü açmak,
- Pazar ekonomisiyle birlikte devlet tarafından gerçekleştirilecek uygulamalarda koruyucu tampon özelliğinde olmak,
- Kişilerin taleplerini toplumsal menfaatler doğrultusunda gündeme getirmek,
- Projeler yapmak ve bu projeler için kaynak oluşturmak,
- Hükümet politikaları için eğitim, sosyal refah ve istihdam hususunda inisiyatif almak,
- Piyasada oluşan metalaşma ve egemen piyasa değerlerine karşı dengeleyici nitelikte bir öge olmak,
- Çoğulcu, katılımcı bir toplum yapısının meydana gelmesine katkı sunmak şeklindedir.

Siyasi güçleri etkilemede çok etkili olan sivil toplum kuruluşları, hükümet ve vatandaşlar arasında köprü görevi görmektedir. Sivil toplum kuruluşları sosyal isteklerini siyasi hükümetlere iletirken, hükümetin uyguladığı ve uygulamayı planladığı politikaları vatandaşa duyurmaktan da sorumludurlar.

2.1.3.3.1. Siyasal İşlevleri

Küreselleşme çağında STK'lar, politika yapıcılar arasında en etkili olanlardan biridir. Toplumu yönlendirme hususunda son derece önemli olan STK'lar bu etkisini de bu duruma borçludur (Gündüz ve Kaya, 2014, s.132). STK'ların temel işlevlerinden biri de, toplum içerisinde bireylerin temel hak ve özgürlüklerini devletin tek taraflı baskısına karşı korumak ve demokrasinin toplum içerisinde yerleşmesini sağlamaktır. Ayrıca STK'lara üye olan bireyler; "karar alma süreçlerine katılma", "yönetici mekanizmalarının seçiminde etkili olma", "düşüncelerini ifade etme", "ortak yönetme"

gibi demokratik tutum ve davranışlarını diğer alanlara da yayarak demokratik ortamın oluşmasında dolaylı bir rol üstlenirler. Bu yönüyle STK'lar, her bir üyesine demokrasi kültürünü aşılayan ve dolayısıyla da toplumda demokrasinin büyümesine katkı sağlayan birer “demokrasi okuluna” dönüşürler (Berber ve Sain, 2019, s.458).

Bir sivil toplum kuruluşunun en önemli rolü, siyasi gücün tanıtılması ve dağıtılması yoluyla siyasi gücü bozmak, bireyleri bu gücün baskısından korumak ve böylece zulümlere karşı güvenlik sağlamaktır. Ayrıca, siyasi farkındalığı arttırmak için STK'ların farklı görüşleri ifade etmedeki rolü, farklı grupların sistemden dışlanmasını önlemek açısından da önemlidir. Böylece, gerek izole edilmiş ve gerekse de izole edilmemiş insanlar kendilerini bu şekilde kolayca ifade edecek ve bu sayede de istikrarı sağlayacaklardır (Kabasakal, 2008, s.32).

Sivil toplum kuruluşları modern demokrasilerde bünyesinde barındırdığı sosyal grupların çıkarlarını korumaktadır. Bu bağlamda bu çıkarları iktidarla birlikte yerel yönetimlere aktarmaktadır. STK'ların iktidara iletmeye çabaları ve iktidarı etkileme çabaları genellikle rapor sunma, imza toplama, miting düzenleme, aleyhte kampanyalar düzenleme yoluyla mümkün olmaktadır (Sülüş, 2009, s.83).

Yıldırım (2004), STK'ların siyasete hizmet ettiklerini ifade etmiştir. STK'lar bu doğrultuda araştırma, teori ve projeleri siyasal platforma iletmektedirler. Eğer gerekli görürse dolaylı bir şekilde siyasal uygulamaları toplumda bir kamuoyu yaratarak dolaylı denetime tabi tutabilmektedirler.

Genel olarak değerlendirdiğimizde sivil toplumun dört ana işlevinin olduğunu belirtebiliriz. Bu işlevler, devlet iktidarının meşrulaştırılması, despotizme karşı güvence, demokrasiye geçişi kolaylaştıran bir etken ve uygarlığı barbarlıktan ayıran ölçüt olarak Erdoğan tarafından ifade edilmektedir (Gök ve Akın, 2018, s.5):

Devlet İktidarının Meşrulaştırılması: Sivil toplum toplumda kabul olandır ve elit bir grubun devletin gücünü ve kaynaklarını kullanmaya yetkili olması ancak ve ancak vatandaşların rızasına bağlıdır. Dolayısı ile iktidarın kaynağının sivil toplum olduğu söylenebilir. Öte yandan muhalefetin kaynağının da sivil toplum olduğu düşünülebilir. Otoriter ve totaliter rejimlerde muhalefet unsuru çoğu zaman sivil

toplum içerisinde örgütlenir. Kararların toplumsal hayatta meşruiyetinin güçlenmesinde sivil toplumun rolü önemlidir.

Despotizme Karşı Güvence: Otoriter rejimlerde bir hayli zayıf ve güçsüz olan sivil alan totaliter rejimlerde ise hiç bulunmaz. Totaliter yönetimlerde vatandaşlar ve devlet arasında aracılık görevini yerine getiren kuruluşlar ya yönetim tarafından baskı altında tutulur ya da faaliyet gerçekleştirmelerine izin verilmez. Böylelikle muhalefetin organize olması engellenir ve vatandaşların haklarını arama imkânları ortadan kaldırılır.

Demokrasiye Geçiş Kolaylaştıran Bir Etken: Sivil toplumun çoğulcu ve katılımcı bir toplum yaratılmasındaki etkisi büyüktür. Sivil toplum kuruluşları politik kurumlar ile halk arasında bir köprü görevi üstlenerek politikanın toplumsallaşmasına yardımcı olurlar. Genelde olan projelerin gerçekleştirilmesinde politik kurumlar ile fikir alışverişinde bulunurlar ve projelerin olası etkilerini vatandaşlara aktarırlar.

Uygarlığı Barbarlıktan Ayıran Ölçüt: Sivil toplum kavramı bazı yazar ve düşünürlerce bir uygarlık ölçütü olarak tanımlanmaktadır. Uygarlıkta bireyciliğin ve rasyonelliğin zorunlu bir ilişki içerisinde olduğu varsayılır. Buna mukabil, barbarlıkta söz konusu bir ilişki bulunmaz. Bu sebeple toplumların sahip olduğu sosyal ve ekonomik altyapıların din, mezhep, etnişte veya cemaat bağlarıyla sürdürülmesi halinde sivil toplumun uygar olduğu düşünülemez.

Hükümet faaliyetlerinin zayıf olması durumunda ve aktif sivil toplum kuruluşlarının eksikliği nedeniyle, kamu yönetiminde gözetim ve şeffaflık elde etmek mümkün olmamaktadır. Sivil toplum, devletin temel işlevlerini yerine getirmede ve devletin gücünü sınırlamada daha önemli bir role sahiptir. Toplumdaki bireylerin tek tek katılımları çerçevesinde etkin demokrasiyle çalışan hükümetler etkili olacaklardır. Bu durum aynı zamanda, iktidarın ve sorumlulukların toplumla paylaşılması manasına gelmektedir. Sivil toplumun etkili bir rol oynaması için devletin bir takım önemli temel ilkeleri olmalıdır (Öztürk, 2014, s.18):

- Devlet, sosyal devlet pozisyonunda olmalıdır. Devletin gücü ve yetkileri tek bir merkezde toplanmalı ve bir dizi güç ve yetkilerin devri yerel yönetimlere yapılmalıdır.
- Devletin kurulmasında ve yönetilmesinde halk egemenliği etkin olmalıdır.
- Devlet daha etkin bir biçimde hizmet üretecek şekilde birtakım görevleri devretmelidir.
- Devletin evrensel nitelikte kurumları olmalıdır.
- Devlet kurumlarında katılım söz konusu olmalıdır.

2.1.3.3.2. Kültürel İşlevleri

Dünya hızlı bir biçimde gelişim göstermektedir. Bu değişimler özellikle kültürel alanda kendini göstermektedir. Yerel kültürel öğelerin korunması burada oldukça önemlidir. Burada STK'ların varlığına her zamankinden daha çok gereksinim duyulmaktadır (Güloğlu, 149, s.2006).

Günümüzde değişim ve rekabet anahtar faktörlerdir. Bu değişim ve rekabet dönemine uyum sağlamak başlı başına yeterli değildir. Kültürel miraslarına uygun olarak toplumda yeni tutumlar ve stiller yaratmak ve değişim sürecine girmek gerekir. Siyasi toplumun biçimsel tutum ve kuralları gayri resmi kültürel yapıya nüfuz edemez. Buna karşılık, STK'lar kültürel dinamiklerle sosyal meseleleri ele almak için yeni ve daha etkili yollar geliştirebilir (Özdaşlı, 2007).

Bir sivil toplum kuruluşunda insanlar bir dizi ilişkiye girerler ve birbirlerinin davranış ve tutumlarındaki değişikliklerin bir sonucu olarak, bu ilişkiler zamanla gelişir ve süreklilik kazanır. Demokratik bir sivil toplum kuruluşunun faaliyetleri ve organizasyonu çoğulcu bir sosyal yapı oluşturmada ve çoğulculuk kültürünün topluma kazandırılmasında etkili olacaktır. Ayrıca, diğer kuruluşlarla çalışmanın bu süreçte olumlu katkısının bulunacağını söyleyebiliriz (Kabasakal, 2008, s.36).

Demokrasi kültürü, toplumun diğer kültürel araçlarıyla beslenmektedir. Bir sivil toplum kuruluşu tarafından kurulan bir grubun üyeliği; üyeler için belirli bir grup kültürünü paylaşma, birlikte çalışma ve diğer grup üyelerinin davranışlarını dikkate alma alışkanlığı kazandırır. Bu tür kültürel araçların yardımıyla katılımcı bir kültüre kapı açılmaktadır (Kutlu, 2006, s.45).

2.1.3.3.3. Toplumsal İşlevleri

Modern devlet toplumun tüm alanları ile ilgilenememektedir. Çünkü gerek zaman ve gerekse de ihtisas açısından yeterli değildir. STK'lar bu hususta, devreye girmek suretiyle aydınlatma ve bilgi verme gibi görevleri icra etmektedir (Kabasakal, 2008, s.38).

STK'lar, çoğulcu toplum yapısının sağlanmasında etkin bir işleve sahiptirler. Bunu hem örgüt içerisindeki yapıları, hem de var olma sebeplerinden ötürü başarmaktadırlar. Bu kuruluşlar, çoğulculuk kültürünün toplumsal alanlarda yayılmasına fayda sağlarlar. Çoğulculuğun göstergelerinden biri de çeşitlilik arz eden amaçlara dönük olarak faaliyetlerini icra eden örgütlü birçok yapının toplumun içerisinde bulunmasıdır (Kutlu, 2006, s.46).

Şan ve Bilen, STK'ların yoksullukla mücadelede etkili bir rol oynadığını ifade etmiştir. Ülkeler artık sivil toplum kuruluşlarının yoksullara ulaşma potansiyelinin farkındadırlar. Devletin, STK'lar ile arasında işbirliği, istihdam yaratma ve temel sosyal hizmetler dahil olmak üzere birçok alanda söz konusudur. Bu örgütler yoksulluk içinde yaşayan insanların ihtiyaçlarını ifade etmenin tek yolu değil, aynı zamanda en iyisidir (Sülüş, 2009, s.83).

Toplumsal hayata katkıları açısından STK'ların nitelikleri aşağıda verilmektedir (Öztürk, 2014, s.17) :

- Demokrasinin gelişmesini ve toplumda yerleşmesini sağlarlar.
- Siyasi irade karşısında kişilerin ortak amaç ve hedefleri doğrultusunda kamuoyu yaratırlar.
- Devlete karşı toplumu korur.
- Kişilerin taleplerini oluşturduğu kamuoyu ile ifade eder.
- Egemen aktörler karşısında dengeyi yaratan bir öge işlevi görür. Bunu ise çoğulcu toplum yapısını geliştirerek sağlar.
- Kişilerin gerek katılımcı ve gerekse de çoğulcu yönlerinin gelişimine katkı sağlamaktadır.

- Esnek yapıdadırlar ve böylece problemlere işlevsellik açısından daha makul çözümler sağlar. Bu bağlamda projeler üreterek bu projeler için kaynak yaratır.

2.1.3.3.4. Bireysel İşlevleri

Yaratıcılık, günümüz dünyasındaki sosyal gelişimin temellerinden biridir. Sadece bilimsel ve araştırma ilerlemeleri yoluyla toplumu etkileyen yaratıcı davranışlar aramak yeterli değildir. Kendi insanları arasında yaratıcı insanları nasıl seçeceğini, geliştireceğini ve destekleyeceğini bilen ülkeler, diğerleri arasında daha iyi bir konuma sahip olabilmektedirler. Gelişmiş toplumlar, bu yetenekli insanları seçmek, beslemek ve desteklemek için STK'ları kullanmaktadır. STK'lar düşünce ve organizasyon üzerindeki kısıtlamaları azaltarak veya bütünüyle ortadan kaldırarak bireysel yaratıcılığa elverişli bir sosyal ortam oluştururlar (Özdaşlı, 2007).

STK'larda gönüllük esası hakimdir. Bu esas ile topluluğun içinde yer alan bireyler aidiyetlik duygusuna sahip olurlar. Bireylerin de bu topluluklara katılmasındaki amaç taktir edilme, belli bir statü elde etmekten çok karşılıklı saygı ve güven içerisinde yaşama gereksinimidir (Kabasakal, 2008, s.37).

Sivil toplum kuruluşları, kişisel iletişimin sağlanmasında ayrı bir role sahiptir. Bir grup içerisinde kişinin menfaatlerini ve kendi benliğini koruması daha kolaydır. Öte yandan üyeler yalnız başlarına bazı bilgileri elde edemezler. Fakat STK'larda bu bilgiler grup halinde daha kolay elde edilir ve gerçeklere ulaşılır. Böylece üyelerin güven ve etkin olma duyguları beslenmiş olur. Diğer yandan kişiler sağlamış olduğu bilgiler aracılığı ile kişiler, kendi değeri algı ve duygularını kıyaslama ve bunların doğruluğunu test etme olanağı sağlar. STK'lar üyelerine daha enerjik, verimli ve yaratıcı bir ortam sunmaktadır. Tek başlarına toplumsal problemler ile ilgilenme açısından kendine tam olarak güvenemeyen kişiler, STK'lar ile problem çözme hususunda daha yüksek bir motivasyon durumuna erişebilmektedirler (Kutlu, 2006, s.46).

2.2. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'de yer alan sivil toplum kuruluşlarının kamu hizmetlerine desteği genel itibariyle eğitim, bilim, tıp, kamu sağlığı ve sosyal refah gibi konular ile mümkün kılınmaktadır. Sosyal sorumluluk anlayışları çerçevesinde kuruluşlar, gerek maddi ve gerekse de manevi desteği sağlamaktadır. Bu da onlara toplumsal açıdan güvenle birlikte sempati kazandırmaktadır (Yaman, 2016, s.57).

2.2.1. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihi Gelişimi

Türkiye'de sivil toplum kuruluşlarının tarihi üç aşamadan incelenmektedir. Bunlar:

- Cumhuriyet öncesi dönem,
- Cumhuriyet Dönemi ve
- 2000 ila 2019 arasındaki dönem şeklindedir.

STK’nın Bu şekilde 3 dönem halinde incelenmesi ise birçok kolaylığı da beraberinde getirmiştir. Türkiye’de STK’ların daha iyi anlaşılması açısından hareketlerin ülkede yaşanan olaylar ile ilişkilendirilerek ele alınması daha doğru olacaktır.

2.2.1.1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Sivil Toplum Kuruluşları

Osmanlı’da STK algısı, çok geç gelişmiştir. Bunun sebebi ise Avrupa’da olduğu üzere özerk kentlerde mülkiyet haklarıyla alakalı sosyal sınıfların mevcut olmamasıdır. Batı dünyasında kentlere birtakım ayrıcalıklar tanımanın yanında, ticareti canlandırmak amacıyla pazarlar da aranmıştır. Bu durum Osmanlı’da söz konusu olmamıştır. Ekonomik kontrol Osmanlı’da her daim devletin kontrolünde olmuştur. Çünkü şehirler herhangi bir şekilde tüzel kişiliğe sahip değillerdi ve bu da ticari çıkarlar elde etmek için bir araya gelen birliklerin oluşmasını oldukça zor hale getirmiştir (Aslan, 2010, s.263).

Osmanlı devletinin milli bir sisteme dayanan bir sosyal yapısı vardı. Bununla birlikte diğer uluslara özerk alan sağlanması, Osmanlı devletine sivil toplum karakterini veren bir unsurdur. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu’nda lonca ve vakıf örgütleri sivil toplumda en önemli unsurlar olarak kabul edilmektedir. Loncalar, daha sonra sendikalar biçimini alan usta-çırak ilişkilerine dayanan yapılardır. Bu yapılar ahilik örgütlerinin içerisinde yer almaktaydılar. Vakıflar ise toplumun sosyal, ekonomik ve sosyo-kültürel yönleri güçlendirmek için diğerlerinden daha bağımsız çalışan

dayanışma örgütleridir. Gerek vakıflar ve gerekse de loncalar, sosyal işlevlerinden ötürü sivil toplumun bileşenleri olarak kabul edilmekteydi. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki sivil toplumun bir diğer unsuru olarak, kurumsallaşmış dini organizasyonların olduğunu söyleyebiliriz. Bu kuruluşların bazıları resmi bir biçimde ulamalarca temsil edilmekteyken, bazıları ise halk seviyesinde tarikatlardan meydana gelmekteydi (Cicioğlu, 2005, s.218-219).

Sivil toplum örgütlerinin 19. yüzyılın başından sonra çoğalmaya başladığı görülür. Bu yüzyıl, Batı'ya açılma zamanı olarak kabul edilmiştir. Anayasal sistemin bir sonucu olarak istatistiksel, elit ve entelektüel bürokrasilerin ortaya çıkması sivil toplumun gelişimi için önemli görülmektedir. Sened-i İttifak, Tanzimat ve Islahat Fermanları gibi gelişmeler ve bu dönemde ilk Osmanlı Parlamentosu'nun açılması sivil topluma doğru bir adım olarak görülmüştür. Bu gelişmeler devlet mülkiyetini azaltarak sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunmuştur (Erdoğan, 2011, s.75).

Türkiye'de STK'lar tarihsel çerçeveden incelendiğinde, Osmanlı'nın 1865 yılının 5 Temmuz tarihinde Cenevre Sözleşmesinde taraf olduğunu ve 1868 yılının 11 Haziran tarihinde de “Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti”ni kurduğu görülmektedir. Bu kuruluş, zamanla Hilali Ahmer adıyla İmparatorluğun tamamında yayılmıştır. Bu kuruluş diğer yandan İslam ülkeleri içinde modern bağlamda ilk sivil toplum olma özelliğini de taşımaktadır (Öztürk, 2014, s.33).

Tanzimat sonrası Meşrutiyet döneminde, siyasal iktidar üzerinde İttihat ve Terakki'nin çok fazla etkisi görülmektedir. Daha sonra, İttihat ve Terakki parti olma kararı almıştır. Parti olma kararı aldıktan sonra, İttihat ve Terakki'nin hedeflerinin siyasi niteliği göz önüne alındığında, bu oluşumun dernek niteliğinden uzaklaştığı söylenebilir. II. Meşrutiyet'in ilanı ile Osmanlı toplumunda bir hareketlenme görülmüş ve özgürlük havası esmiştir. Bu dönemde, işçi kesimi ve diğer kesimlerde örgütlenmelere rastlanmaktadır. II. Meşrutiyet döneminde, siyasal iktidarın sivil toplum kuruluşlarına yaklaşımında dikkati çeken bir başka nokta, derneklere devlet yardımının başlatılmasıdır. Bu dönemde ayrıca, kadın hareketlerinde bir ilerleme görülmektedir. Bununla birlikte; eğitim, yardım, kültür, siyasal ve yurt savunmasına katkı amacıyla pek çok dernek kurulmuştur (Kutlu, 2006, s.58).

2.2.1.2. Cumhuriyet Döneminde Sivil Toplum Kuruluşları

Osmanlı Devlet’inde Cumhuriyet dönemine kadar birçok sivil toplum oluşumunun yaşandığı görülecektir. 2. Meşrutiyet ile birlikte bu zengin yapıyı meydana getiren gruplar daha da belirginleşmiştir. Bu süreçte bazı sivil toplum örgütleri siyasal iktidar ile birleşerek politik toplumu meydana getirmiş ve bu ise uzunca bir zaman sürmüştür. Bu grupların farklılaşan talepleri ise Cumhuriyet dönemiyle birlikte siyasal hayat içerisinde yer almaya başlamış ve farklılaşma ortaya çıkmıştır (Sönmez, 2010, s.49).

Türkiye’de devletin kontrol alanının dışında çıkmış olan her çeşit faaliyete ve oluşuma kuşkuyla bakılmış ve bu faaliyetleri icra eden kişi, grup ve kuruluşlar bitirilmeye çalışılmıştır. Türkiye’de tıpkı diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi cumhuriyetin ilk dönemlerinde milli kalınma ve kimlik politikaları benimsenmiştir. Türkiye’de bu dönemlerde kalkınmaya ilişkin yaratılan ideoloji, siyaset ve yönetim alanında oldukça önem arz eden bir öge olarak görülmeye başlanmıştır. Milli kimlik üzerine toplumu yeniden inşa etme çalışmaları, Türkiye’nin sömürgeleşmesine izin vermemiştir. Bununla birlikte milli kimliğin yaratılmasının altında, modernleşme politikası bağlamında, etnik ve kültürel açıdan farklı özelliklere sahip toplumlardaki bu farklılıkları yok etme ve daha fazla benzerlik taşıyan unsurun oluşmasını sağlama yatmıştır (Öztürk, 2014, s.28).

.2.1.2.1. 1980 Öncesi Dönem

Bu dönemde devlet ve STK ilişkisi değerlendirilecek olursa; 1924 Anayasasında sadece kanun ile dernek kurma özgürlüğünün sınırlandırılacağı belirlenmiştir. Dernek kurma 1938’de Cemiyetler Kanunu çerçevesinde belirli bir izne bağlanmış, dernek kapatma yetkisi ise yürütme organına verilmiştir. Sendikalarla alakalı olarak ise 1924 Anayasası çerçevesinde sendikaların kuruluşuna izin çıkmıştır. Fakat 1936 yılında bu konuyla ilintili olarak iş kanunu çıkarılmıştır. Buna göre işyerlerinde grevi yasaklayan hükümler ortaya konulmuştur (Sönmez, 2010, s.53).

Erdoğan (2011, 78)’a göre tek parti döneminde otoriter bir yapının varlığı söz konusu olmuştur. Bu yapı, devleti her açıdan güçlendirirken, sivil toplumu da boğmuştur. Bu dönemde siyasete büyük sınırlamalar getirilmiştir. Bu sınırlamaların getirilmesiyle siyasal örgütlere imkan tanınmamıştır. Bu da sivil toplumun gelişimini ciddi manada zayıflatmıştır.

Modernleşme ve demokratikleşmeye ilişkin olarak atılan adımların tamamında yasal düzenlemeler öngörülmüştür. Bu sürecin sonunda ise sivil toplumdan ziyade, bürokratik toplumun temelleri atılmıştır (Sönmez, 2010, s.53).

Bu döneme ilişkin özellikler, genel itibariyle şu şekildedir:

- Devlet milletin bir simgesidir ve bireyin üstündedir. Bireyin yalnız başına Cumhuriyetin perspektifi içerisinde önemi yoktur.
- Cumhuriyet döneminde kültürde evrimden ziyade, devrim benimsenmiştir.
- Tam bir siyasal toplum oluşu, Cumhuriyetin en temel niteliğidir. Devlet her şeyin belirleyicisidir.
- Kültürel çeşitliliğin meşrutiyeti cumhuriyet perspektifinden kabul görmez.
- Cumhuriyet devletinin kendine ait bir söylemi ve çağdaş amaçları vardır. Bu söylem ve amaçlar doğrultusunda kendisinin haricinde aracı olan her kurumun varlığını reddeder (Sönmez, 2010, s.56).

Tek partili dönemin siyasi pratiğinde sivil toplum, modern uygarlık düzeyine ulaşmanın önünde bir engel olarak görüldüğü için dağılmıştır. Bu amaçla siyasal

toplum, halkı eğitmek için sivil toplumdaki yerel, dini, kültürel ve politik farklılıkları ortadan kaldırmıştır (Yıldırım, 2005, s.63). Bu amaçla, 1912'den beri faaliyette olan Türk Ocakları 1931'de kapatılmış ve 1933'ten 1938'e kadar olan yasal düzenlemelerle toplanma ve grev hakkını kesinlikle yasak hale getirilmiştir. Ayrıca, 10 Mayıs 1935'te Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan Türk Kadınlar Birliği, 10 Mayıs 1935'te feshedilmiştir. Diğer taraftan 10 Ekim 1935'te Mason Derneği kapatılmış ve mal varlıkları Halk Evlerinin üstüne geçirilmiştir (Tuncel, 2005, s.720; Çaha, 2009). Halk Evleri CHP'nin ilkelerini yaymakla ilgili olarak 1923 ila 1950 arası dönemde tek yetkili dernek haline getirilmiştir (Aslan, 2010, s.268).

Çok partili siyasi yaşam, Türkiye'de 1950'li yıllardan sonra başlamıştır. Bununla birlikte sivil toplum olgusunda yeni bir dönem başlamıştır. DP'nin iktidara gelmesiyle beraber Tek Parti döneminde yasaklanmış olan birçok STK ögesi kültürel, ekonomik ve siyasi alanda yeniden canlanmaya başlamıştır (Çaha, 2007, s.221; Çaha, 2005, s.694). Bu dönemde işçiler daha güçlü bir biçimde örgütlenmeye başlamış ve 1950'den sonra da sendikalar kendi aralarında federasyonlar kurmaya başlamışlardır. Demokrat Parti, sendikaların siyaset ile ilgilenmesinin önünde engel teşkil eden birçok durumu ortadan kaldırma hususunda esnek davranmıştır (Doğan, 2009). Bu dönemde tamamen olmasa da demokrasi olgusu güçlenmiş, toplumsal bağlamda özerk oluşumlara rastlanılmış ve toplumdaki kesimlerin örgütlenmesi söz konusu olmuştur. Bu ise STK'ların gelişimini sağlamıştır (Abay, 2009).

27 Mayıs 1960 darbesi sonucu DP iktidarı son bulmuştur. Darbeden sonra oluşturulan 1961 Anayasası ile birlikte üniversitelere özerklik tanınmış, özgürlükler genişletilmiş ve sivil toplumun geliştirilmesi adına çalışmalar yapılmıştır. 1960 ila 1971 yılları arasındaki dönemde özgürlüklerle beraber dernek faaliyetlerinde hareketlenmeler yaşanmıştır. Bu doğrultuda 1965'de dernek Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla siyasal partiler, dernekler haricinde ayrı birer tüzel kişilikler halini almaya başlamıştır. 1963 yılında Sendikalar Kanunu yayımlanmış ve bu doğrultuda sendika sayılarında artış yaşanmıştır. Sendikalar, demokratik kitle örgütleri bağlamında değerlendirilmiştir. Bu dönemde yaratılan sendikaların, dönemin sınıflara dayalı sivil toplum kuruluşları olduğunu söylemek doğru olacaktır. Öte yandan 1970'li yıllarda farklı seçmen kitlelerine erişebilmek için dernekler siyasi partilerce desteklenmiştir.

1971 yılında yapılan Muhtıraya değin bu özgürlük ortamı devam etmiştir (Kutlu, 2006, s.59-60).

.2.1.2.2. 1980 Sonrası Dönem

Türkiye'de sivil toplum adına bilinç oldukça gençtir. STK'lar özellikle 1980'den sonra gelişim göstermişler ve vakıf, dernek tüzel kişilikleri altında faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu dönemde piyasa ekonomisinin ön plana çıkarılması, sivil toplumun canlanmasına ön ayak olmuştur. Şöyle ki bürokratik kontrollerle işlemler özel sektör açısından uzatılmıştır (Kutlu, 2011, s.60).

Türkiye'de sivil toplum anlayışı açısından 1980'den sonraki dönem bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde STK'lar, Türkiye'nin geleneksel milliyetçi devlet alanına karşı bir varlık oluşturmuştur. Türk siyasetinde meydana gelen gelişmeler ve birtakım otonom grupların farklı söylemleri bunu mümkün kılmıştır (Tuz, 2010, s.124).

Sivil toplumun gelişmesinde 1980'den sonraki dönemde 3 husus etkili olmuştur:

- İlki ekonomik açıdan büyümekte olan şirketlerdir. Bu şirketler, halkla ilişkilere önem vermişler, değer verdikleri hususlarda halkı derneklerle desteklemişlerdir.
- İkinci güzel bir şekilde yetişmiş, genç, verimli, dinamik ve yetenekli profesyonel sınıfın yaratılmasıdır. Böylece derneklerin gereksinim duyduğu liderler vasıtasıyla insan gereken insan gücüne ulaşılmıştır.
- Üçüncüsü ise kişi başına düşmekte olan milli gelirin artış göstermesidir. Böylece kişiler çok fazla olmasa da elde ettikleri gelirlerin bir bölümünü örgüt faaliyetlerinin finansmanı için ayırmıştır (Sönmez, 2010, s.70-71). Türkiye'de 1980'li yıllardan sonra bazı sivil toplum örgütleri ve sivil toplum oluşturma süreci için yeni bir başlangıç olarak görülmelidir. Bunun nedeni, küresel kalkınma sürecine paralel olarak, 12 Eylül 1980 askeri darbesinden bu yana, "bireyin devlet için mi, yoksa devletin de birey için mi olduğu" tartışmasının toplumun tüm kesimlerinin dikkatini çekmiş olmasıdır. 12 Eylül'den sonra siyasi partilerin yasaklanması ve kısmen de politikanın yasak hale gelmesi, STK'ların siyasi hayata

katılmasına yol açtı. Siyasi faaliyetlerini açıkça yerine getiremeyen siyasi örgütler, seslerini sivil toplum örgütleri aracılığıyla duyurarak mevcut boşlukları doldurmaya çalışmıştır. 12 Eylül olaylarından sonra 1983'e kadar bir ara rejim dönemi yaşanmış ve 1982'de referandumla yeni bir anayasa kabul edilmiştir. Sivil toplum, 1980'lerden beri demokratik tartışmanın ön saflarında yer almaktadır ve siyaset bilimindeki en popüler kavramlardan biri haline gelmiştir (Sönmez, 2010, s.64).

Türkiye'de STK'ların 1985'den sonra insan hakları, demokrasi, çevre gibi birçok konuda örgütlendiği bilinmektedir. Bu dönemde birçok dernek ve vakıf kurulmuştur. Öte yandan bu dönemde gerek insan hakları ve gerekse de kadın haklarıyla ilgili olarak birçok dernek de kurulmuştur. Tosun (2001)'un ifadesiyle bunlar: İnsan Hakları Derneği, Mazlum-Der, Savaş Karşıtları Derneği şeklindedir (Usta, 2006). Arslanel (2001) Türkiye'de ki STK'ların, Avrupa'dakiler ile işlevleri açısından birbirine yakın olduğunu iddia etmiştir. Bu dönemde derneklerin faaliyetleri, insan hakları, kadın ve çevre hakları çerçevesinde olmuştur. Bu bağlamda bu dernekler, toplumsal hareketliliğin artmasını sağlamışlardır. Öte yandan bu dernekler, yürüyüşler, bağışlar, imza kampanyaları ile toplumun neredeyse tamamına yakınının bilgilendirilmesini sağlamışlardır (Sülüş, 2009, s.89).

Türkiye'de Sivil toplum kavramı oldukça yenidir ve çok kısa bir geçmişi vardır. Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye'de gerek merkezi idare ve gerekse de yerel yönetimlerce kabul görmesinde Rio Çevre ve Kalkınma Zirvesi'nin etkisi oldukça büyük olmuştur. Birleşmiş Milletler Zirvesi, 1996 yılında Türkiye'de yapılmış, bu da sivil toplum kuruluşlarının Türkiye'de daha canlı hale gelmesini sağlamıştır (Erdoğan, 2011, s.83).

Bazı vatandaşların özelliklerine bağlı olarak, Türk sivil toplumu 1990'larda önemli değişiklikler geçirdi. Örneğin, Türkiye'de 1996 Habitat Konferansı'nın düzenlenmiştir. Bu konferansta dünya çapında sivil toplumun artan önemi vurgulanmıştır. Türkiye'nin yüzlerce sivil toplum örgütünden ve diğer küresel sivil toplum aktörlerinden harekete katılımıyla beraber sosyal adalet ve sürdürülebilirliğe katkıda bulunulmuştur. 1999 Marmara depremi 20.000'den fazla kişiyi öldürdü ve bu bölgeye zarar verdi. Bu deprem karşısında STK'lar, gönüllü katılım ve bağışlarla kamu desteği olarak toplumun acil

ihtiyaçlarını karşılamada hükümetten daha etkili olduklarını göstermişlerdir (Öztürk, 2014, s.34-35)

1990'lı yıllardan sonra Türkiye'de faaliyet gösteren STK'lar insan hakları gibi konularda siyasi programları başarıyla uyguladılar. Bu kuruluşlar sağlık, eğitim ve barınma konusundaki deneyimlerini siyasete aktarmış ve vatandaşlar arasında demokratik değer ve fikirleri aşılama için önemli olan eğitim projeleri meydana getirmişlerdir. Öte yandan, yeni siyasi hareketler başlatma ve potansiyel liderleri belirleme konusundaki rolleri artmıştır (Aslan, 2010, s.277).

.2.1.2.3. 2000-2019 Dönemi

1990'larda piyasa ekonomisi eğilimleri ve özelleştirme politikalarıyla hükümet politikalarının düzenlenmesi, sivil toplumun rolü üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olmuştur. Gelişmekte olan ülkelere olduğu gibi sürdürülebilir kalkınma programları ve demokratikleşme süreçleri STK'ların farklı yaklaşımlar benimsemesine yol açmıştır. Türkiye, AB üyelik sürecinin bir parçası olarak 2001 yılında kabul edilen Kopenhag kriterlerinde yapılan önemli reformu konsolide etmiş faaliyet gösterdiği ortamı, özellikle sivil toplum haklarını ve temel özgürlükleri geliştirmiştir. Reformlar, 1980'den beri örgütlenme özgürlüğü ve sivil haklar üzerindeki kısıtlamaları kaldırmış ve sivil toplum için daha elverişli bir ortam yaratmıştır. Ayrıca, bu dönemde merkezi ve yerel düzeylerde insan hakları ve sosyal politika gibi önemli konularda diyalog gerektiren yeni düzenlemeler getirilmiştir (Öztürk, 2014, s.35). 2004 ila 2008 arası dönemde sivil topluma ilişkin mevzuatlar ile düzenlemeler yeniden ele alınarak, Türkiye'de ki özgürlüklerin kapsamı genişletilecek türden birtakım iyileştirmeler yapılmıştır. Sırasıyla Türkiye'de 2004'te Dernekler Kanunu, 2008'de ise Vakıflar Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu sayede mevzuat kaynaklı problemler azalmış ve idari konularda da bir rahatlama durumu söz konusu olmuştur. Ancak son 10 yıl incelendiğinde sivil toplumla alakalı olarak büyük bir reform söz konusu olmamıştır (Ekmekçi vd. 2015, s.83).

Sivil toplumun Türkiye'de gelişmesi adına mevzuatta uluslararası ölçütler ile uygunluk taşımayan problem alanlarıyla, ikincil mevzuattaki ilave sınırlandırmalardan

dolayı uygun ortamın sağlanması mümkün olmamaktadır. Günümüzde mevzuata bakıldığında sivil toplum ile sivil toplum kuruluşu kavramlarının tanımlarının var olduğu görülecektir. Ancak bunun yanı sıra kamu hizmetlerinin geliştirilmesi ve sivil toplum kuruluşlarının demokratik karar alma süreçlerine katılımlarına ilişkin olarak oluşturulan herhangi bir politikanın olmadığını söylemek mümkündür. Sivil Toplum Kuruluşları ile alakalı herhangi bir şekilde bütüncül bir kamu politikasının söz konusu olmaması durumunda ise uygulamalarda bir dizi farklılıkların ve toplumsal seviyede sivil toplumla farkındalığın gelişmemesi gibi problemler doğacaktır (Cenker-Özek, 2018, s.58).

Türkiye'de 2016 yılının 15 Temmuz tarihinde gerçekleşen darbe girişimi sonrasında ilan edilen OHAL ile birlikte 2018 yılında Cumhurbaşkanlığı Sistemine geçilmesi, STK'larla alakalı bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemler arasında toplam 37 tane KHK kabul edilmiş ve bunlardan 7 tanesi doğrudan doruya sivil toplum örgütlerine ilişkin olmuştur. Bu doğrultuda örgütlenme özgürlüğü sınırlandırılmıştır. 2018 yılının Temmuz ayında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçilmiştir. Burada yasa yapım süreci ile kamu yönetimini pozitif manada etkileyecek birtakım değişiklikler yapılmıştır. Bu bağlamda 2018 yılının 13 Eylül tarihinde 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kabul edilmiştir. Buna göre:

- İçişleri Bakanlığı içerisinde sivil toplumla alakalı ilişkilere dönük stratejilerin oluşturulması ve geliştirilmesi,
- Dernekler Dairesi Başkanlığı'nın kapatılması,
- Sivil Toplum Kuruluşları ile kamu kurumlarının arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi,
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü (STİGM) kurulması,
- Sivil Toplum İstişare Kurulu'nun oluşturulması gibi kararlar alınarak uygulanmıştır (Kösem, 2019, s.8).

Bu dönemde STK'larla alakalı bütüncül yapıda bir kamu politikası kabul edilememiştir. Ancak 2014 ila 2018 arasındaki dönem için hazırlanan 10. Kalkınma Planında sivil toplumla alakalı bir dizi değişiklikler yapılmıştır. Buna göre daha önceki yıllarda sivil toplumu ilgilendiren kanunlarda bir dizi değişiklikler yapılmış, çıkarılması

gereken mevzuat başlıkları da mevcut olmuştur. 2018 yılında gerçekleştirilen 11. Kalkınma Planı doğrultusunda ise ilk kez STK Özel İhtisas Komisyonu kurulmuştur.

Burada oluşturulan ön raporda:

- Sivil Toplum Kuruluşlarının güçlendirilmesi,
- Yasal ve mali altyapı için destek oluşturacak mevzuatlarda değişiklikler yapılması,
- Gerek ulusal ve gerekse de yerel seviyede mevzuatın sivil toplum kuruluşlarının karar alma süreçlerine iştirak etmelerini teşvik edecek vaziyete getirilmesi,
- Kamu politikalarının sivil toplum kuruluşları için insan kaynağını ve kurumsal kapasitesini daha güçlü hale getirecek şekilde oluşturulması gibi konular yer almıştır (Kösem, 2019, s.9).

.2.2. Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Türleri

STK’lar toplumda idareye ait bir parça değildirler ve sivil toplum alanında etkinlik göstermektedirler (Kabasakal, 2008, s.39).

Sivil Toplum Endeks Projesi’ne göre Türkiye koşullarına göre Sivil Toplum Çeşitleri şunlardan oluşmaktadır:

- Temeli inanca dayanmakta olan kuruluşlar,
- İşçi sendikaları,
- Savunuculuk görevini icra eden sivil toplum kuruluşları,
- Hizmet görevinde olan sivil toplum kuruluşları,
- Eğitim, araştırma ve geliştirme amacına yönelik olarak aktif hizmet veren Sivil Toplum Kuruluşları,
- Kar amacı taşımayan okullar,
- Meslek ve İş Örgütleri,
- Topluluk seviyesindeki grup ve birlikler,
- Ekonomik çıkarıya dayalı sivil toplum kuruluşları,
- Kültür ve sanat ile ilgili sivil toplum kuruluşları,
- Sosyal konular ve eğlence ile ilgilenen sivil toplum kuruluşları,
- Fon geliştirme organları,

- Hibe dağıtımı yapan vakıflar,
- Toplumsal hareketler şeklindedir (Berber ve Sain, 2019, s.459).

Dünyanın her yerinde STK'ların temel amacı aynıdır. Bu amaç; politik, kültürel ve çevresel açıdan insana yakışır bir hayat sağlamaktır. Bu kurumlar içinde çalışan üyeler, gönüllülük prensibi çerçevesinde hareket ederler. Bu kurumlarda kar amacı güdülmez. Genellikle yapmış oldukları faaliyetlerin finansmanını üyelerinin ve çalışanlarının aidatlarıyla sağlarlar. STK'lar bir ülkede hem demokrasiye olumlu anlamda katkı sağlarlar, hem de sosyal alanda göz ardı edilemeyecek kadar etkili olurlar. Öte yandan STK'lar devletin yeteri kadar etkili olmadığı alanlarda faaliyetlerini icra ederek, devletin daha etkili olmasına fayda sağlarlar (Öztürk, 2014, s.70).

Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Bilgi Merkezi'nden alınan bilgiler doğrultusunda 60 bin civarında sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bunun yanında Türkiye'de 50 binin üzerinde dernek, 5 bin kadar vakıf ve 5 bin kadar da oda bulunmaktadır. Öte yandan birçok sayıda da kapsamı haricinde kurulmuş mercii de bulunmaktadır (Öztürk, 2014, s.70).

Yapılan araştırmalara göre Türkiye'de ki sivil toplum kuruluşlarının yaklaşık olarak yüzde 30 kadarı İstanbul'da yer alırken, bunu yüzde 25 ile Ankara ve yüzde 11 ile de İzmir izlemektedir. Bu kuruluşların yüzde 21'lik kısmının merkezi bulunurken, yüzde 14'lük kısmının ise temsilcilik yahut irtibat bürosu mevcuttur. Türkiye'de ki vakıfların yüzde 50'sinden çoğunun yüzün üzerinde üyeyi barındırdığı görülmektedir. Derneklerin üye sayısının ise 100 ila 150 arasında değiştiği, 25'in altında 63 adet dernek olduğu, öte yandan 28 adet derneğin de 5 binin üzerinde üye bulundurduğu görülmektedir. Türkiye'de faaliyet gösteren STK'larda toplamda 127 bin kadar gönüllü aktif çalışan üyenin bulunduğu bilinmektedir. Öte yandan bu STK'ların yaklaşık olarak yüzde 14'lük kısmı yerel, yüzde 39'luk kısmı il ve yüzde 11'lik kısmı ise bölgeseldir. Bu kuruluşların yüzde 40'lık bir kısmı ise ulusal düzeydedir (Öztürk, 2014, s.70).

Günümüzde sivil toplum ve siyasal toplum alanı arasında sıkı bir ilişki vardır. Eğer sivil toplum olgusunu daha iyi bir biçimde idrak etmek istiyorsak, mutlaka dernekler, vakıflar, sendikalar ve mesleki kuruluşları birlikte ele almalıyız. Çünkü bu kuruluşlar, sivil toplumun içerisinde gerek yapısal ve gerekse de işlevsel açıdan büyük bir öneme sahiptir (Sönmez, 2010, s.80).

2.2.2.1. Vakıflar

Vakıflar sivil toplum kuruluşları çerçevesinde değerlendirilen kurumlardır ve tarihi antik çağa kadar uzanmaktadır. Vakıfları vakfeden, kendi istek ve iradesi ile kurmaktadır. Vakıflar devletin hizmet vermediği alanlarda hizmet vermekte, kaynakların dağılımında adaleti sağlamak ve kültürel mirasın muhafaza altına alınmasında etkili olma gibi görevlere sahiptir. Öte yandan vakıfların bir katkısı da çoğulculuğu arttırmaktır. Böylece de devlet karşısından sivil özgürlükleri muhafaza altına alır.(On Birinci Kalkınma Planı hazırlıklarıyla ilgili Başbakanlık Genelgesi ile özel ihtisas, 2017).

Türkiye'de 5737 Sayılı Vakıflar Kanunu çerçevesinde vakıfların yönetimi, faaliyetleri ve denetimi ile alakalı esas ve usuller düzenlenmiştir. Vakıflar kanun çerçevesinde mazbut, mülhak, cemaat ve esnaf vakıfları ile yeni vakıflar şeklinde sınıflandırılmıştır (Yaman, 2016, s.59). Burada ilk olarak vakıfların hangi türde olduğuna bakmakta fayda görülmektedir.

Tablo 1: Vakıfların Türlerine Göre Dağılımı (7.08.2019)

No	Vakıf Türü	Sayısı
1	Mülhak Vakıflar	256
2	Cemaat Vakıfları	167
3	Esnaf Vakıfları	1
4	Yeni Vakıflar	5268

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) İnternet Sitesi, 2019.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde vakıfların türlerine göre dörde ayrıldığı görülür. Bunlar; Mülhak vakıfları, cemaat vakıfları, esnaf vakıfları ve yeni vakıflardır. Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından sonra Medeni Kanun’un kabulüyle birlikte, vakıflar iki farklı şekilde ele alınarak birbirinden ayrılmıştır. Vakıfların bu şekilde ayrılmasında kullanılan temel ölçüt ise Medeni Kanun’dur: Medeni Kanun’dan önce kurulan vakıflar ve Medeni Kanun’dan sonra kullanılan vakıflar olarak ikiye ayrılmıştır. Yukarıda 2019 yılı verilerine göre 256 tane olduğu görünen “mülhak vakıfları”, Medeni Kanun’dan önce kurulan vakıflardandır. “Cemaat vakıfları” ise; Cumhuriyetin ilanından önceki dönemlerde gayrimüslim Türk vatandaşları tarafından kurulan hayır kurumlarıdır. “Esnaf vakıfları” 2762 Vakıflar Kanunu’nun yürürlüklüsünden önce kurulmuş ve esnafın seçtiği yönetim kurulu tarafından yönetilen vakıflar iken; “yeni vakıflar”, mülga 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulan vakıflardır (VGM, 2019).

İller bazında 2009’dan 2019 yılı Ağustos ayına kadar kurulan toplam yeni vakıf sayısına bakıldığında kurulan vakıfların büyük çoğunluğunun İstanbul ve Ankara’da bulunduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Yeni Vakıfların Yıl Bazında İllere Göre Dağılımı (2009 - 07.08.2019)

No	İL	YIL										
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1	İstanbul	1315	1342	1369	1419	1475	1538	1603	1658	1704	1774	1801
2	Ankara	745	748	459	774	779	788	798	812	816	829	835

3	İzmir	204	208	206	212	219	227	230	229	227	232	235
4	Konya	146	148	150	151	153	155	157	160	157	158	159
5	Bursa	83	82	86	85	87	91	92	92	96	100	102
6	Antalya	88	86	86	86	86	87	89	90	87	88	89

Kaynak: Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) İnternet Sitesi, 2019.

2019’da Türkiye’de toplamda 5.268 adet vakıf bulunduğu ifade edilmiştir. Bu bilgi Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün verilerinden alınmıştır. Bu vakıflar ise şu şekildedir:

- **Özel Vakıflar:** Ailelerle birlikte varlıklı kişilerce belli bir amaca hizmet etmek amacıyla kurulmuş olan vakıflardır.
- **Kamu Vakıfları:** Bu vakıflar toplumda farklı kesimlerde yer alan insanlarca belli bir amaç doğrultusunda kurulurlar. Bu vakıflar öte yandan özel vakıflar çerçevesinde değerlendirilmektedir.
- **Kurum Vakıfları:** Bu vakıflar herhangi bir kurum yahut şirketin bir yan kuruluşu şeklinde çalışmakta ve özel vakıflar gibi işlem görmektedirler. İşlemlerini yürütürken kurumun karından kendilerine pay sağlarlar.
- **Devlet Vakıfları:** Bu vakıflar, yasalar ile parlamento tarafından kurulmaktadır. Devlet vakıflarının kaynağı devlet bütçesidir (Sönmez, 2010, s.83).

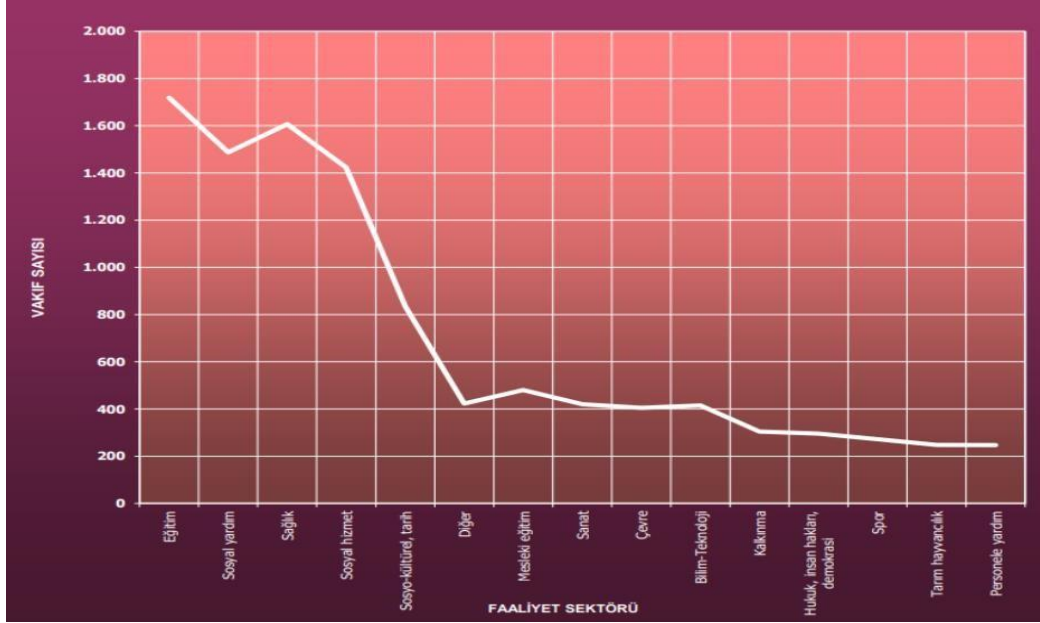
Tablo 3: Yeni Vakıflarca, 2018 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Sektörel Bazda Vakıflara Dağılımı (Yeni Vakıf Sayısı)

No	Faaliyet Sektörü	Vakıf Sayısı
1	Eğitim	1.719
2	Sosyal Yardım	1.487
3	Sıhlık	1.607
4	Sosyal Hizmet	1.423
5	Sosyo -Kültürel, Tarih	836
6	Diğer	423
7	Mesleki Eğitim	480
8	Sanat	420
9	Çevre	405
10	Bilim – Teknoloji	415
11	Kalkınma	304

12	Hukuk, İnsan Hakları, Demokrasi	296
13	Spor	272
14	Tarım, Hayvancılık	248
15	Personele Yardımı	247

Kaynak: Vakıf Genel Müdürlüğü (VGM), 2019.

Şekil 1: Yeni Vakıflarca, 2018 Yılı İçerisinde Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Sektörel Bazda Vakıflara Dağılımı (Yeni Vakıf Sayısı)

Kaynak: T.C Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2019.

2018 yılı içerisinde vakıfların sektörel bazda gerçekleştirmiş oldukları faaliyetleri gösteren yukarıdaki tabloda, vakıfların eğitim alanına özel bir ilgi gösterdikleri görülmektedir. Bir ülkenin kalkınmasında ve rekabet ortamında yerini alabilmesinde en önemli sektörlerden birinin eğitim olduğu düşünüldüğü, vakıfların çalışma alanı olarak eğitimi seçmesi önemlidir. Bahsedilen yıl içerisinde 3871 vakfın eğitim alanında çalışmalarında bulunması Türkiye’de devletin eğitim alanındaki yükünün bir kısmını vakıfların üstlendiğini göstermektedir. Ancak diğer taraftan “mesleki eğitim”, “bilimteknoloji” ve “hukuk, insan hakları ve demokrasi” alanında faaliyet yapan vakıfların sayısının çok az olduğu görülmektedir.

2.2.2.2. Dernekler

Türkiye'de sivil toplum kuruluşu denince akla ilk olarak dernekler gelmektedir. Dernekleşme faaliyetlerine bakıldığında Türkiye'de 19 ila 20. Yüzyıllar arasında gerçekleştiği görülmektedir. Cemiyetler Kanunu, 1909 yılında Türkiye'de Fransız Dernekler Kanun'undan ilham alarak hazırlanmış bir kanundur. Bu kanun Türkiye'de derneklere ilişkin ilk hukuksal düzenleme vasfını da taşımaktadır. Bu kanun doğrultusunda günümüzde varlıklarını devam ettiren birçok cemiyet kurulmuştur. Öte yandan 1926 yılında ilan edilen Türk Medeni Kanun'unda da cemiyetlerle alakalı hükümler mevcut bulunmaktadır. Türkiye'de derneklere ilişkin olarak yapılan hukuki düzenlemeler şu şekildedir:

- 1938 Cemiyetler Kanunu,
- 1972 1630 Sayılı Dernekler Kanunu,
- 1983 2908 Sayılı Dernekler Kanunu,
- Günümüzdeki Dernekler Kanunu ise 2004 yılında yürürlüğe girmiştir.(On Birinci Kalkınma Planı hazırlıklarıyla ilgili Başbakanlık Genelgesi ile özel ihtisas, 2017).

Dernekler, tıpkı vakıflarda olduğu gibi kar amacı ve kazanç paylaşma amacı taşımazlar ve ortak bir amaç çerçevesinde bir araya gelmiş kişi yahut gruplardan meydana gelirler. Dernekler genellikle sanayileşme ve kentleşme sonucunda yalnızlaşan ve yabancılaşan insanlarda meydana gelen örgütlerdir. Genel manada tanımına bakacak olursak dernekler: minimum 7 kişinin kazanç paylaşma amacı dışında belli bir ortak amacı gerçekleştirmek için meydana getirdikleri tüzel kişiliği olan oluşumlardır. Buradaki söz konusu ortak amaçlar, paylaşılan ortak değerler yahut düşünceler de olabilmektedir. Dernekler, günümüzde iktidar savaşlarına katılabilmenin yanında iktidarı da paylaşabilmektedirler. Bu da onların kendi görüş ve menfaatleri doğrultusunda siyasi hayata yön tayin etmelerine olanak sağlamaktadır. Toplumsal yapı ve gelişmişlik seviyesi, kurulan derneklerin işlevleri ve niteliklerini değiştirebilmektedir (Yaman, 2016, s.58).

Türkiye'de ki mevcut Dernekler Kanun'unda bir dizi değişiklikler yapılmış ve bunun sonucunda Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışında, yurt dışında kurulmuş olan derneklerin de Türkiye'de faaliyetlerini basitleştirici hükümler yer almıştır. Bu bağlamda Türkiye'de kurulmuş olan derneklerin yabancı ülkelerde şube açmaları ve

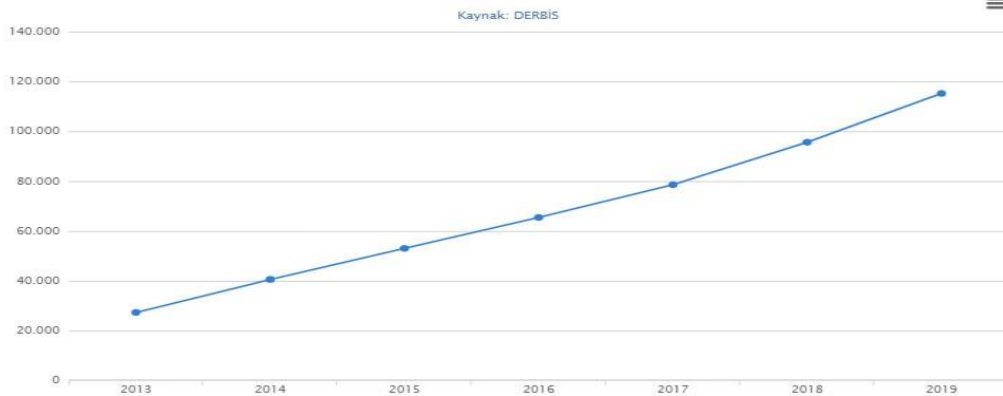
yabancı cemiyetlere üye olmaları kolaylaştırmıştır. Yurtdışında faaliyet gösteren yabancı dernek ve vakıflar ise karşılıklı olmak şartı ile Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınmak kaydıyla, Bakanlığın da onayı ile Türkiye'de doğrudan doğruya faaliyetler icra edebilecek, şube açabilecek, üst kuruluşlar kurabilecek ya da vakıflarla işbirliği içerisine girebileceklerdir. Öte yandan bu vakıflar da, Medeni Kanun çerçevesindeki hükümlere göre uygulanan mevzuata tabi olacaklardır (Kutlu, 2006, s.66).

Bu doğrultuda kabul edilmiş olan derneklerin faydalandıkları birtakım ayrıcalıklar vardır. Bu ayrıcalıklar aşağıdaki gibidir:

- Bakanlar Kurulu kararı doğrultusunda herhangi bir biçimde izin almadan yardım toplayabilirler.
- KDV istisnası ve Damga Vergisi İstisnası gibi uygulamaları mevcuttur.
- Veraset ve intikal vergisinden muaftırlar.
- Bünyesinde bulunan bina ve araziler için emlak vergisinden muaftırlar.
- Kamu faydası gözetilerek dernek, vakıf, birlik, kurum, kuruluş, sandık ve benzeri oluşumlara yardım yapabilmektedirler. Ancak burada kamu idarelerinin bütçelerinde öngörülmüş olma şartı vardır (Şavlı, 2014, s.22).

Türkiye'de 2013 yılında 27.320 adet dernek bulunmaktayken, 2019 yılında bu rakam 115.201'e çıkmıştır.

Şekil 2: Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) Kullanıcı Sayısı

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı, Dernekler Bilgi Sistemi (DERBİS) İnternet Sitesi, 2019.

İçişleri Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı kayıtlarına göre, Türkiye’de günümüze kadar fesih edilen ve günümüzde faal olan toplam dernek sayısı 305,289’dır. 2019 yılı itibariyle Türkiye’de faal dernek sayısı ise 118,602’dır.

Dernekler, çeşitli alanlarda hizmet vermektedirler. Dernekler, İçişleri Bakanlığınca amaçlarına göre sınıflara ayrılmıştır. Aşağıdaki tabloda, bu sınıflandırma için kullanılan kategoriler sunulmaktadır:

Tablo 4: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2018)

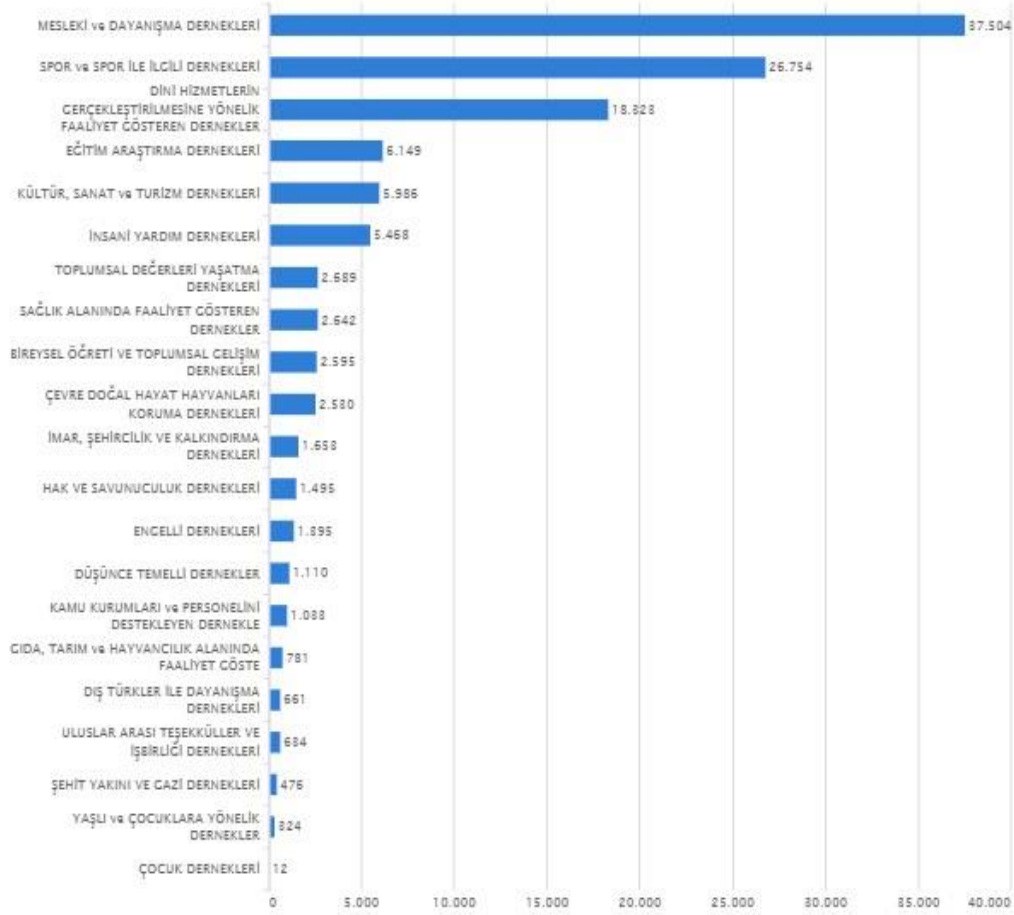
No	Faaliyet Alanı(Ana Nevi)	Dernek Sayısı	Yüzde(%)
1	Mesleki ve Danışma Dernekleri	36322	31.17
2	Spor ve Spor İle İlgili Dernekler	25016	21.54
3	Dini Hizmetlerin Gerçekleştirilmesine Yönelik Faaliyet Gösteren Dernekler	18251	15.63
4	Eğitim Araştırma Dernekleri	6123	5.25
5	Kültür, Sanat ve Turizm Dernekleri	5819	4.99
6	İnsani Yardım Dernekleri	5480	4.69
7	Sağlık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	2602	2.23
8	Bireysel Öğreti ve Toplumsal Gelişim Dernekleri	2555	2.18
9	Toplumsal Değerleri Yaşatma Dernekleri	2541	2.18
10	Çevre, Doğal Hayat, Hayvanları Koruma Dernekleri	2371	2.05
11	İmar, Şehircilik ve Kalkındırma Dernekleri	1650	1.41
12	Hak ve Savunuculuk Dernekleri	1479	1.27
13	Engelli Dernekleri	1396	1.19
14	Düşünce Temelli Dernekler	1093	0.93

15	Kamu Kurumları ve Personelini Destekleyen Dernekler	1087	0.93
16	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Alanında Faaliyet Gösteren Dernekler	735	0.63
17	Dış Türkler İle Dayanışma Dernekleri	643	0.55
18	Uluslar Arası Teşekküller ve İşbirliği Dernekleri	625	0.53
19	Şehit Yakını ve Gazi Dernekleri	436	0.38
20	Yaşlı ve Çocuklara Yönelik Dernekler	327	0.28
21	Çocuk Dernekleri	11	0.01
Toplam		116,562	%100

Kaynak: T.C. İçişleri Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı, Dernekler Bilgi Sistemi (DEBRİS) İnternet Sitesi, 2019.

Yukarıdaki tabloda faaliyet sahasına göre dernek sayılarına bakıldığında ilk üç sırayı mesleki ve dayanışma dernekleri, sporla ilgili dernekler ve dinî amaçlı kurulan dernekler oluşturmaktadır.

Şekil 3: Derneklerin Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı (2018)

Kaynak: T.C İçişleri Bakanlığı, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2019.

2.2.2.3. Sendikalar

Tüzel kişiliğe sahip olan sendikaların kuruluş amacı, gerek işçi ve gerekse de işverenlerin çalışma ilişkilerinde, ortak ekonomik ve sosyal hak ve menfaatleri koruyup geliştirmektir. İş kolu temelinde, ülke çapında faaliyetlerini yürütmek için iş yerlerinde çalışan işçiler sendikaları kurmaktadır. Minimum 5 farklı iş kolunda faaliyet gösteren sendikanın bir araya gelerek ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olarak oluşturduğu kuruluş ise konfederasyondur (Terzioğlu, 2017, s.73).

Ülkenin içerisinde yer aldığı ekonomik, sosyal ve siyasal koşullar sendikaları etkilemektedir. Bazı sendikalar, bir ülke içinde yoğun derecede ekonomik ve politik güce sahiptirler. Bu sendikalar o ülkelerde çalışanlar, işverenler ve devlet olacak şekilde karşılıklı bağımlılık sistemini ifade etmektedirler (Sönmez, 2010, s.85).

Sendikaların kurulmasında önceden izin alma şartı yoktur. Tüzel kişiliklerini kazanması ise kurullar tarafından usulü doğrultusunda hazırlanan sendika tüzüğüne ve ilgili belgelerin ilgili valiliğe tevdi edilmesiyle mümkün olmaktadır. Eğer ülkede

düzenli bir biçimde işleyen bir iletişim ağı varsa, kurum ve kuruluşların sendikalar ile arasındaki ilişki gelişimini sağlar (Yaman, 2016, s.60).

Türkiye'de ilk sendikal hareketlenmeler, 2. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte 1908'de gerçekleşen Temmuz Grevleri ile başlamıştır. Daha sonra 1909 yılında Dernekler Yasası ilan edilmiş ve böylece ilk sendikalar kurulmaya başlanmıştır. 1909'da çıkan Tatil-i Eşkâl Kanunu ile ise sendikal faaliyetlere ilişkin ilk yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenleme ise işçi hak ile özgürlüklerinin resmi bir vaziyete getirilmesi için bir devrim olmuştur (Kutlu, 2006, s.71).

Türkiye'deki sosyal sendikaları ve bunların modern sivil toplum anlayışı çerçevesindeki analizine geçilmeden önce bahsedilmesi gereken önemli noktalardan bir diğeri de Türkiye'de sosyal alandaki sendikaların kamu sendikacılığı yapmasıdır. Türkiye'de kamu sendikaları 11 iş kolunda örgütlenme hakkına sahiptir. Bu iş kollarından biri de "Sağlık ve Sosyal Hizmetler'dir (Berber ve Sain, 2019, s.464).

Tablo 5: Hizmet Kollarına Göre Kamu Görevlileri Sayısı, Sendika Üyesi Sayısı ve Sendikalaşma Oranı (2019)

No	Hizmet Kolu	Kamu Görevlisi Sayısı	Sendika Üyesi Kamu Görevlisi Sayısı	Sendikalaşma Oranı (%)
1	Büro, Bankacılık ve Sigortacılık Hizmetleri	290,798	150,259	51,65
2	Eğitim, Öğretim ve Bilim Hizmetleri	1,197,109	784,472	65,53
3	Sağlık ve Sosyal Hizmetler	575,766	378.847	65,8
4	Yerel Yönetim Hizmetleri	126,936	116,092	92,45
5	Basın, Yayın ve İletişim Hizmetleri	33,445	24,839	74,27
6	Kültür ve Sanat Hizmetleri	16,844	11,139	66,14

7	Bayındırlık, İnşaat ve Köy Hizmetleri	42,968	28,595	66,68
8	Ulaştırma Hizmetleri	28,781	19,478	67,67
9	Tarım ve Ormancılık Hizmetleri	74,899	56,624	75,6
10	Enerji, Sanayi ve Madencilik Hizmetleri	36,769	24,469	66,55
11	Diyanet ve Vakıf Hizmetleri	124,779	203,006	86,38

Kaynak: T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sitesi, 2019.

Yukarıdaki tabloda belirtilen bu on bir iş kolu örgütlenmesi incelendiğinde, kamu görevlisi sayısının en fazla olduğu hizmet kolunun “eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri” olduğu görülür. Ancak Sağlık ve Sosyal Hizmetler kolunda çalışan kamu görevlilerinin sendikalaşma oranına bakıldığında, %65,8 olduğu görülmektedir. Bu oran, fazla kamu görevlisi çalışanı olmasına rağmen sendikalaşma oranı olarak onuncu sırada olduğunu göstermektedir. Hizmet kollarındaki sendikalaşma oranlarına bakıldığında; birinci sırada yerel yönetim hizmetleri (%92,45), ikinci sırada diyanet ve vakıf hizmetleri (%86,38), üçüncü sırada tarım ve ormancılık hizmetleri (%75,6), dördüncü sırada basın yayın ve iletişim hizmetleri (%74,27), beşinci sırada ulaştırma hizmetleri (%67,67), altıncı sırada bayındırlık, inşaat ve köy hizmetleri (%66,68), yedinci sırada enerji, sanayi ve madencilik hizmetleri (%66,55), sekizinci sırada kültür ve sanat hizmetleri (%66,14), dokuzuncu sırada eğitim, öğretim ve bilim hizmetleri (%65,53) ve onuncu sırada sağlık ve sosyal hizmetler olduğu (%65,8) şeklinde bir tablo ile karşılaşılmaktadır.

2.3. Sosyal Yardımlar: Kavramsal Çerçeve

Temel ihtiyaçlarını karşılama konusunda problem yaşayan kişilere dönük olarak sosyal yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımlarda öncelikle muhtaçlık tespiti yapılır. Sonrasında ise uygun görülürse, muhtaç olanlara kendilerini yeterli hale getirmeleri amacıyla ayni ve nakdi yardımlar yapılır. Genel itibariyle vergi yoluyla finansman ihtiyacını karşılayan bu uygulamalar, sosyal güvenlik sistemi içindeki primsiz

programlardır. Bu yardımlarla sosyal güvenlik sisteminin açıkları kapatılır ve sosyal sigorta sisteminin sağlamış olduğu güvenceden faydalanılır (Zengin vd. 2012, s.134).

Sosyal yardım, Dünya Bankası'nın tanımına göre, yoksul hane halkına dönük hedef ile gelir testi metoduyla yapılan nakdi fayda şeklinde tanımlanmıştır. ILO'ya göre ise sosyal güvenliğin özgün biçimidir. Buna göre sosyal yardım, kaynağını vergilerden alan, ihtiyaç sınırında yer alan bireylere en düşük ihtiyaç sınırını etkili biçimde hak olarak karşılamak üzere yapılan yardımlardır. Öte yandan sosyal yardımın Türk Sigorta Hukuku'na göre de bir tanımı mevcuttur. Buna göre sosyal yardım; sosyal güvenlik kurumları tarafından saptanarak emekli olmuş çalışanlara ödenene karşılıksız sosyal zamlardır (Yılmaz vd. 2018, s.599).

En geniş tabiriyle Sosyal yardım:

- Yoksullaşmanın geciktirilmesine ve hafifletilmesine yönelik olarak yapılan yardımlardır.
- Bir insani hizmet alanıdır.
- Kendi ellerinde olmayan sebeplerden ötürü asgari düzeyde kendisine bağlı kişileri geçindirme imkânı olmayan kişilere yapılır.
- Kanun çerçevesinde resmi ya da yarı resmi gönüllü kuruluşlar aracılığı ile yapılır.
- Amaç yoksul bireyin kendi geçimini sağlayacak hale getirmektir.
- Muhtaçlık tespitine göre yapılır.
- Yardımlar ayni ve nakdi olarak yapılır (Yeşilırmak, 2010, s.6).

Günümüzde kamusal alanda birçok sosyal yardım bireylere toplumdan dışlanmamaları ve geçinme zorluklarını aşmak adına yapılmaktadır. Bu yardımlar vergiler yoluyla finanse edilmektedir. Bu yardımlar genel itibariyle devletin yasal hak tanıdığı gönüllü kuruluşlar aracılığı ile yapılmaktadır (Güngör, 2017, s.8)

İhtiyaç tespitine göre sosyal yardımlar, 3 grupta toplanmıştır. Bunlar:

- Asgari gelir seviyesinin altında olan bireylerin tamamını yahut büyük bir bölümünü içine alan nakdi yardımlardan meydana gelen genel yardımlar,
- Belli özel grupların içinde yer aldığı ve zamanla asgari gelir seviyesinin üzerine çıkabilecek kategorik yardımlar ve

- Herhangi bir şekilde ücret ödenmeksizin özel ürün yahut hizmetlere aynı yahut nakdi olacak şekilde devlet tarafından sübvansede edilen yardımlardır (Arslan, 2014, s.19).

Sosyal yardımların temel özellikleri şu şekildedir (Yay, 2015, s.20-21):

- Genel itibariyle sosyal güvenliğe ilişkin hizmetlerin yerine getirilmesine yöneliktir.
- Bu yardımlar hem nakdi hem de aynı olarak sunulabilmektedir. Öte yandan bakım, tedavi, iyileştirme gibi hizmetler yoluyla da verilebilir.
- Burada yardımı alanların sosyal güvenlikteki primleri yardımların finansmanı için verilmaz.
- Yardımlar yapılırken kişilerin muhtaçlık seviyeleri tespit edilir.
- Bu yardımlardaki amaç, kişileri en kısa zamanda kendi kendilerine yetecek düzeye getirmektir

En sade tanımıyla sosyal yardım: muhtaçlık durumunun söz konusu olduğu bireylere belli çevrelerce maddi ya da aynı yardımların sağlanmasıdır. Fakat zamanla sosyal yardım kavramında dalgalanmalar ve farklılıklar ortaya çıkmıştır. Bu durum üzerinde ise sosyal yardımla eşdeğer kabul edilecek kavramlar etkili olmuştur (Taşcı, 2008, s.129).

2.3.1. Sosyal Yardımlarla İlişkili Kavramlar

Sosyal yardımlar, sosyal sistemin temel kavramlarından birisidir. Öte yandan bağımsız bir kavram özelliğindedir. Sosyal yardım kavramı, sosyal sistemler içinde, birbirinin üzerinde tamamlayıcı etkisi olan çeşitli kavramlardan da biridir (Işık, 2014, s.4). Bu sebeple çalışmamızda bu kavramla bağlantılı olan sosyal hizmetler, sosyal güvenlik ve sosyal koruma kavramları da kısaca tanımlanacaktır.

2.3.1.1. Sosyal Hizmetler

Sosyal hizmetler, insanların yardımı olmadan ele alınamayan ve resmi, yarı resmi ve gönüllü olan bireysel ve sosyal konuları ele almak için tasarlanmış sistematik, düzenli ve sürekli bir yardım faaliyetidir (Bingöl, 2015, s.70).

Bu kavram, Sosyal Hizmet Uzmanları Uluslararası Federasyonu (IFSW)'nın tanımına göre; sosyal değişim ve gelişmeyi, sosyal uyumu, insanların güçlenmesi ve özgürleşmesini özendiren meslek ve akademik temele dayanan bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, kolektif sorumluluk ve farklılıklara saygı, sosyal hizmetin ilkeleridir. Sosyal hizmet, sosyal bilimler, beşeri bilimler ve yerel bilgi teorisine dayanmaktadır ve insanları ve kuruluşları yaşam sorunlarına odaklanmaya ve refahlarını geliştirmeye yönlendirir (Selcik ve Güzel, 2016, s.462).

2.3.1.2. Sosyal Güvenlik

Sosyal güvenlik bireylerin hastalık, doğum, iş kazaları, işsizlik, engellilik, yaşlılık ve ölüm gibi çeşitli faaliyetleri neticesinde ekonomik ve sosyal sorunlardan korunmasıdır. Bu sorunlar, bir kişinin gelirini azaltabilir ve giderlerini artırabilir. Bazen her ne kadar iş kapasitesini etkilemese de, hastalık, yaşlanma, sakatlık gibi fizyolojik riskler ile işsizliğe de neden olabilir. Bu risklere maruz kalan insanların geçici olarak veya kalıcı olarak gelirlerinde azalma yaşanabilir ve istikrarsız bir ekonomik ortama itilebilir. Bu nedenle, bireysel, ekonomik, sosyal ve fizyolojik risklerin etkilerini azaltma çabaları sosyal güvenlik politikasının merkezindedir (Güvercin, 2004, s.89).

Sosyal güvenlik kavramını tanımlayacak olursak: kişinin anne rahmine düştüğü andan, ölümüne ve ölümden sonra da belli bir süre süren zaman içinde, söz konusu bireyin hayatını sürdürebilmesini mümkün kılmak amacıyla geliştirilmiş, modern refah programıdır (Güngör, 2017, s.7).

2.3.1.3. Sosyal Koruma

Sosyal koruma, piyasa güçlerinin ve felaketlerin etkilerinden mustarip olanları kendi kuralları ve güç ilişkilerine göre korumayı amaçlamaktadır. Bunlar arasında iş koruma yasaları, sosyal güvenlik yasaları, ekonomik liberalizmi kısıtlayan sendikalar ve yasal önlemler de dâhil olmak üzere çeşitli koruma araçları bulunmaktadır. Buna

göre, sosyal korumanın temel amacı işgücü piyasasına müdahale ederek, bireyin çalışma ve yaşam koşullarını işgücü piyasasındaki güç ilişkilerine ve piyasa faaliyetlerine bütünüyle bütünleşmiş etmektir. Bu anlamda sosyal korumanın varlığı ve yayılması işgücü piyasasını metalaştırmaktan kurtarır (Kapar, 2006, s.2).

Çeşitli sosyal risklerden insanları korumak için kolektif aktarım sistemleri tasarlanmıştır. Avrupa Komisyonu tarafından tasarlanmış olan bu sistemlerin tümü sosyal koruma bağlamında değerlendirilmektedir. Komisyona göre bu kavram, sosyal güvenliğin ötesindedir (Kapar, 2005, s.183).

3. İHH İNSANİ YARDIM VAKFI ve SOSYAL YARDIM FAALİYETLERİ

3.1. İHH İnsani Yardım Vakfı

3.1.1. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Kuruluşu

İHH İnsan Hakları ve Hizmet Derneği 1993 yılında kurulmuştur. Temel amacı dünyanın çeşitli bölgelerinde aç kalmış, zulme uğramış, evsiz, yurtsuz, savaş mağduru, doğal afet mağduru insanlara yardım etmektir. İlk olarak gönüllü birtakım faaliyetlerle

yaşamını sürdüren bu kuruluş daha sonra gönüllü faaliyetlerle başlayan ve 2006 yılında kurumsallaşan Türkiye’den tüm dünya yılında kurumsal hale gelmiştir. Bu sayede de dünyanın her yerine erişebilen bir hayır kurumu niteliğine bürünmüştür (İHH, 2019).

İHH İnsani Yardım Vakfı, sadece acil yardım, sosyal yardım, eğitim ve sağlık yardımları yapmakla kalmaz, aynı zamanda çeşitli insan hakları ihlallerine karşı da mağduriyetler gidermek adına faaliyetlerde bulunur. Bu bağlamda İHH İnsani Yardım Vakfı'nın temel öncelikleri şu şekildedir:

- Çeşitli yardım ve kalkınma projeleri doğrultusunda mağdur olan bölgeleri gündeme taşımak,
- Kanaat liderlerini yaşamakta olan mağduriyetlerle konusunda haberdar etmek,
- Mağduriyet konusunda duyarlılık yaratarak kamuoyunu bilgilendirmektir.

İHH İnsani Yardım Vakfı Ramazan ve Kurban Bayramlarında insanlara çeşitli yardımları düzenli olarak sunmaktadır. Öte yandan savaş ve doğal afetler gibi konularda da mağdur olanlar için geçici olmayan projeler sunmaktadır. Bu projelerden en genel olanları, açılan su kuyuları ve yapılan konutlardır. İHH İnsani Yardım Vakfı, bazı dönemler bazı kampanyaları gündeme taşımaktadır ve böylece mağdur olan coğrafyaların bilinmesini mümkün kılmaktadır. Öte yandan Türkiye’de halkın desteğini arkasına alarak mağdur coğrafyalarda yaşanan problemleri çözmek amacıyla çeşitli projeler hazırlamaktadır.

Bu vakıf kıtalar arası değişik bölgelerde çeşitli çalışmaları incelemekle beraber Türkiye’de bu doğrultuda çok önemli bir ihtiyaca cevap vermektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı, sivil toplumun ıslahı ve inşasında çok etkin bir role sahiptir. Öte yandan bu vakıf, doğal afetler neticesinde meydana gelen mağduriyetleri giderme hususunda çalışmaktadır. Türkiye’de her dini bayramlarda yürüttüğü çeşitli projeler vasıtasıyla muhtaç ve yoksul insanlara yardım eli uzatmaktadır.

İHH İnsani Yardım Vakfı, Türkiye’de ve dünyada toplamda 135 ülke ve bölgede yardım çalışmaları icra etmektedir. Öte yandan bu vakıf, T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından kaynaklarını en iyi şekilde kullanan vakıf ödülüne ve Türkiye

Büyük Millet Meclisi tarafından da Üstün Hizmet ödülüne layık görülmüştür (İHH, 2019).

3.1.2. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Amacı

İHH vakfının temel amaçları şu şekildedir:

Üçüncü madde doğrultusunda coğrafi sınırlar söz konusu olmaksızın çeşitli nedenlerden ötürü mağdur olmuş, aç kalmış, zulme uğramış olan bütün insanlara gereken insani yardımı yapmak ve bu insanların temel hak ve hürriyetlerini korumaktır (İHH, 2019).

Yedinci madde uyarınca vakıf hedeflerine ulaşmak için bağış ve yardımları kabul etme, mal varlığını yönetmek için birçok kere yatırımda bulunma, menkul değerleri alıp bunları vakfın amaçları doğrultusunda kullanma, gerçek ve tüzel kişilerle işbirliği yapma, kamu kurum ve kuruluşları haricindeki yardımları kabul etme gibi görevleri ve amaçları vardır (İHH, 2019).

3.1.3. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Hukuki Niteliği

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın hukuki niteliğine değinmeden önce Türkiye'deki Vakıfların ortak bir senede ve hukuki statü altında toplandığını belirtmekte fayda vardır. T.C. Vakıflar kanununa göre vakıfların hukuki nitelikleri şu şekilde ele alınmaktadır:

Türkiye'de medeni kanunun içerisinde yer alan Vakıflar Kanunu ve Vakıflar Yönetmeliği'ne göre yeni vakıfların kuruluş ve işleyişi düzenlenmiştir. Vakıf, medeni kanuna göre bir tüzel kişiliktir, gerçek ya da tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belli ve devamlı bir amaca yöneltmeleriyle oluşur. Öte yandan vakıflar birer mal topluluklarıdır. Vakıf hukuka uygun, belirli ve anlaşılabilir olmanın yanında, devamlılık arz etmelidir.

Vakıflar, anayasanın temel prensiplerine, hukuka, ahlaka, milli birlik ve beraberliğe aykırı bir şekilde kurulamaz. Vakıfların amacına uygun olarak malvarlığı söz konusu olmalıdır. Yani vakfa ait malvarlığı, vakfın amacı dışında kullanılamaz.

Vakıflar gerçek yahut tüzel kişilerce kurulabilir. Fakat eğer vakfı bir gerçek kişi kuracaksa mutlak suretle medeni kanun çerçevesinde belirlenen fiil ehliyetine sahip

olmak zorundadır. Fakat vakıf tüzel kişi tarafından kurulacaksa, fiil ehliyetinin yanında tüzel kişi fiil ehliyeti şartlarına da uygun olmalıdır. Tüzel kişinin vakıf kurmasına ilişkin bir diğer koşul ise kuruluş pozisyonunda vakıf kurabileceği ve vakfa malvarlığı özgüleyebileceğine ilişkin hükmün bulunmasının gerekliliğidir. Vakıflar Türkiye medeni kanununun 48. Maddesi uyarınca ifade edilen bütün hak ve yetkileri taşımakta ve özel hukuk tüzel kişisidirler. Vakıflar Genel Müdürlüğü, vakıfların denetimini yapmaktadır. Bu kurum bir vesayet makamı değildir (Resmî Gazete, 2008).

3.1.4 İHH İnsani Yardım Vakfı'nın İdari Yapısı

Vakfın kuruluş senedinde, vakfın nasıl bir idari yapıya sahip olduğu belirlenmiştir.

10. madde uyarınca vakfın idare ve icra organının yönetim kurulu olduğu ifade edilmiştir.

A- Oluşumu

- Yönetim kurulunda yedisi asil ve ikisi yedek toplamda dokuz üye vardır. Yönetim kurulu iki yıl süre ile seçilir. Bu seçme işlemini Mütevelli Heyet kendi arasından ya da vakıf üyeleri arasından seçilir.
- Mütevelli Heyet üyeleri, üye sayısı çoğunluğunu oluşturmaktadır.
- Kendi üyeleri arasında bir bakan, iki başkan yardımcısı, bir genel sekreter ve bir genel muhasip seçilir.

B- Görev Yetki ve Sorumlulukları

- Her türlü karar, vakfın amaçları doğrultusunda alınmakta ve uygulanmaktadır.
□ Mevzuata uygun olacak şekilde vakfın her çeşit iş ve işlemleri icra edilir.
- Mütevelli Heyet, vakıfla ilgili mevzuat ve yönetmelikleri onaylamakla yükümlüdür.
- Açık bir biçimde önceden saptanmak suretiyle görev ve sorumluluklar belirlenir.
- Vakfın muhasebe işlemlerinin takip ve kontrolünde, hesap dönemi sonunda gelir-gider cetveli ve bilançolarının düzenlenmesinde sorumludur. Bunlar daha sonra ilgili idareye gönderilmektedir.

- Vakıf Senedi ile Vakıf iç mevzuatı gereken mevzuatları uygulamakla yükümlüdür (İHH, 2020).

3.1.4.1. Yüksek Danışma Meclisi

Yönetim kurulunca toplantıya çağrılan ve tavsiye mahiyetinde kararlar alan Yüksek Danışma Meclisi, vakfın istişare organıdır. Vakfa maddi ve manevi yönden katkıları olan kişiler ile sahada üstün çalışma ve araştırma yapan kişilerden oluşmaktadır (İHH, 2020).

3.1.4.2. Vakıf Mütevelli Heyeti

Bu heyet 31 Ocak 2001 tarihinde eklerde yer alan adları yazılı 20 gerçek kişiden meydana gelmektedir. Bu heyetin görev ve yetkileri aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır (İHH, 2020):

A- Görev ve Yetkileri

- Yönetim ve Denetleme Kurulu üyelerini seçer, eğer gerekli görürse bu üyeleri değiştirir.
- Vakfın sona ermesine ve vakıf senedi değişikliğine karar verir.
- Vakfa ilişkin yönetmelikler için karar verir.
- Vakfın genel faaliyet politikalarını saptar.
- 5 yıl süreyle kendi üyeleri arasından bir başkan ile vekil seçer.

B- Toplantı ve Karar Nisabı

- Yönetim Kurulu tarafından yapılan davet ile her sene Şubat ayı içine toplanır.
- Yönetim Kurulu tarafından toplantı sekreteryası yürütülür.
- Taahhütlü mektuplar aracılığı ile toplantı davetleri yapılır.
- Bir üyenin bir başka üyeyi temsil etmesi sadece yazılı vekâlet ile söz konusu olmaktadır.

- Üye sayısının yarısından fazlası toplantı nisabını oluşturmaktadır. Eğer ilk toplantıda nisap mümkün olmazsa, ikinci toplantıda nisap aranmaz. Nisap sayısı ise üye sayısının üçte birinden az olamaz.
- Toplantıya katılan üyelerin yarısından Karar nisabı; toplantıya iştirak eden fazlası ise karar nisabını meydana getirmektedir (İHH, 2020).

3.1.5. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın İnsan Kaynakları

İHH insan kaynakları görevi;

- Gereken yer ve zamanda kurumun hedeflerini gerçekleştirmek için eğitimli, yetenekli personelin istihdamını sağlamak,
- İnsan kaynağını maddi ve manevi açıdan tatmin etmeye çalışmak,
- İnsanlara eğitim-öğretim ve kariyer imkânları sağlama,
- Temel insan hak ve hürriyetlerine saygılı, insana yardım konusunda uzman kişileri içerisinde bulundurma,
- Bünyesinde bulunan çalışanın sosyal, hukuki, kültürel ve ahlaki açıdan örnek olmasını sağlama şeklindedir.

Dünyada insanlar arasında ayırım söz konusu olmadan bireylerin temel hak ve hürriyetlerini ve insani yardım çalışmalarını sürdüren, yaptığı çalışmalar açısından her alanda örnek teşkil eden, kendisine bilgi ve tecrübe alanında başvurulmuş bir kurum haline gelme İHH İnsani Yardım Vakfı'nın vizyonunu oluşturmaktadır (İHH, 2020).

3.1.6. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Denetimi

T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Türkiye'de vakıfların denetiminden sorumlu kuruluştur. Bu bağlamda Türkiye'de ki vakıfların şubeleri ile temsilciliklerinin yasalara uygunluk açısından denetimi, iktisadi işletme ve iştiraklerin faaliyet ve mevzuata uygunluk denetimi Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından yapılır. Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Teftiş Bakanlığı tarafından vakıfların;

- a) Vakıf senedinde yer alan amaçlar çerçevesinde faaliyet halinde olup olmadıkları,
- b) Yürürlükte olan mevzuat çerçevesinde yönetilip yönetilmedikleri,

c) Vakıf senedinde yer alan şartlar ve 1936 beyannamesi doğrultusunda malların kullanılıp kullanılmadığı,

ç) Vakıfların iktisadi işletmelerinin denetimi yapılır (T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2020).

3.1.7. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Sona Ermesi

Eğer vakıf herhangi bir sebeple sona ererse, borçların tesviyesinden sonra arda kalan malları ve hakları için, vakfın malvarlığının devredileceği hususunda en yakın olan vakıf ya da başka kuruluş devreye girecektir. Vakfın sona ermesi için yönetim kurulu ile müteveli heyetin yarısından bir fazlasının varlığı gereklidir. Bu sayı yakalandığında yazılı bir biçimde teklif verilir. Sonrasında ise müteveli heyet üye tamsayısının üçte ikisinin onayı ile mahkemenin vereceği karar doğrultusunda vakıf sona erer. Fakat vakfın kuruluş senedinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın sona ermesiyle ilgili madde yer almaktadır (T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2020). Bu maddeye göre eğer vakfın amacını gerçekleştirmesi olanaksız hale gelirse, başkan ya herhangi bir üye tarafından müteveli heyet toplantıya çağrılır. Bu toplantıda vakfın genel durumu ve nereye gittiğine ilişkin istişare yapılır. Eğer vakıf feshedilecekse, müteveli heyetin her üyesi buna ilişkin oy kullanmalıdır. Öte yandan müteveli heyet, vakfa ait mevcut malların kime kalacağına ilişkin kararı da alır (İHH, 2020).

3.1.8. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Mali Yapısı

3.1.8.1. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Gelirleri

Vakfın kuruluş senedinin 6. Maddesine göre belirtilen mal varlığı dışında İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gelirleri şöyle belirlenmiştir:

A-Her türlü menkul, gayrimenkul, ayni ve nakdi bağışlar ile yerli veya yabancı şirketlerin, intifa senetleri, kuponları vb. kıymetli evrak,

B-Vakfin kuracağı, ortak olacağı veya işleteceği kuruluşlardan, organize edeceği sergi, panel, konser, çekiliş, müzayede vb. faaliyetlerden elde edilecek gelirler ile vakfin malvarlığının işletilmesinden elde edilecek gelirlerdir (İHH, 2020).

3.1.8.2. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Giderleri

Vakfı gelirleri gibi vakıf giderleri de İHH İnsani Yardım vakfının kuruluş senesinde yer almakta ve vakfin giderleri 15. Maddede şöyle hüküm altına alınmaktadır: “Vakıf yönetimince yıl içerisinde elde edilecek gelirlerin %20 si yönetim ve yönetimi sürdürme giderleri, ihtiyat ve vakıf mal varlığını artıracak yatırımlara, kalan yüzde %80 ise vakıf amaç ve hizmetleri doğrultusunda tahsis ve sarf olunur” (İHH, 2020).

3.1.8.3. Muafiyetler

İHH İnsani Yardım Vakfın müracaatına binaen, Maliye Bakanlığı'nın “08.05.2009 Tarih ve 48107 sayılı Vergi Muafiyeti Statüsüne Uygunluk” yazısı üzerine 30.07.2003 tarihli ve 4962 sayılı Kanunun 20.maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 04.04.2011 tarih ve 2011/1799 sayılı kararı ile vakfı,” Vergi Muafiyeti Statüsü” kazanmıştır.

Vergi Muafiyeti Bulunan Vakıflara Yasaların Tanıdığı Ayrıcalıklar:

- Eğer vakıf kamu yararı için çalışıyorsa, yıllık beyan edilecek gelirin yüzde 5'ini geçmeyecek şekilde makbuz karşılığında bağış ve yardım yapıyorsa; bununla birlikte gıda bankacılığının fakirlere yardım yapması için vakıflara bağışladığı gıda, temizlik, giyecek ve yakacak maddelerin maliyet bedellerinin bütünü gelir vergisi beyannamesinde bildirilen gelirlerden düşülür.
- KDV Kanunu 17. Maddenin 1 ila 2 numaralı kapsamında olan mal teslim ile hizmet ifaları KDV'ye tabi değildir. Öte yandan dernek ve vakıfların işlettiği

□

yaşlı ve sakat bakımevleri, aşıevleri, yetimhaneler ve benzeri kuruluşlar da KDV'ye söz konusu değildir.

Eğer dernek ve vakıflar, kamu çıkarlarına dayalı bir biçimde bedelsiz bir biçimde teslim ve hizmet işlemleri yapacaksa bu işlemler KDV'ye tabi değildir.

□ Kamuya yararlı dernek ve vakıflarda veraset ve intikal vergisinde muafiyet söz konusudur.

- Bakanlar Kurulu'nun vergiden muaf tuttuğu vakıflar, kuruluş için ve kurulduktan sonra tahsis olunan malları vergiden istisnadır.
- Vakıfların kuruluş işlemlerinde düzenlenen kâğıtlar, damga vergisinden muaftırlar.
- Bakanlar Kurulu'nun vergi muafiyeti tanıdığı vakıfların binaları, vakfın resmi senedinde yer alan amaca hizmet etmek şartıyla emlak vergisinde muaftır.
- 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu uyarınca kamuya yararlı olacak şekilde çalışan dernek ve vakıflar, izin almadan yardım alma olanakları söz konusudur.
- Kamu yararı alan dernek ve vakıflar devlet protokolünde mevcuttur.
- Vakıf hayrat taşınmazlarının tahsis edilebileceği müesseselerden birini de vakıf ve dernekler meydana getirmektedir.
- Korunması gerekli olan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa hakları, belirli sürelerde kamu hizmetlerinde kullanılmak için, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından sağlanan izin doğrultusunda kamu yararı için uygun görülen derneklere bırakılabilmektedir (İHH, 2020).

3.2. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Sosyal Yardım Faaliyetleri

□

3.2.1. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Hedef Kitlesi

Vakıflar, Vakıflar Kanunu hükmünce kuruluş aşamasında, tüzüğünde ya da kuruluş senedinde belirtmek üzere belirli hedef kitle ve amaçlarını açıklamakla yükümlüdürler. İHH İnsani Yardım Vakfı da kuruluş senedinde vakfın hedef kitlesini aşağıdaki gibi açıklamaktadır:

Madde 4: Vakıf amaçlarını gerçekleştirebilmesi için;

Vakıf, acil durumları veya savaşları önlemek için organizasyonlar düzenler. Sivil savunma örgütleri ile işbirliği yapar. Bölge sakinlerini korumak için her türlü ihtiyati tedbirler alınır.

- Vakıf, savaş ve felaketle yerlerinden edilenlerin acil ihtiyaçlarını karşılamak için yiyecek, giyecek, battaniye ve çadır gibi geçici barınaklar sağlar.
- Hayırsever vatandaşlar ve akrabalarıyla mağdurları bir araya getirir. Mağdurlar için ahevleriyle iskân merkezleri kurarlar.
- Kimsesiz çocukların barınma ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli olan yurt, ev, pansiyon gibi yapılar inşa eder. Eğitim ihtiyacını karşılamak için okullar ve kurslar oluşturur.
- Kimsesiz çocuklar, kendi başının çaresine bakıncaya değin vakıf tarafından yetiştirilir. Gerekli olursa eğer onların iş kurmaları veya işe girmeleri için de destek verilir.
- Vakıf iyi bir eğitim almış ve yetenekli gençlerin muhtaç olma durumlarıyla karşı karşıya kalma durumlarından ötürü bu gençlerin eğitim ve öğretimleri için çalışmalar yapar. Vakfın bu desteğinden öncelikli olarak yararlanma hakkı Türkiye'de yahut yurt dışında felakete uğramış kimsesizler ve onların çocuklarıdır.

□

- Vakıf bu eğitim çalışmaları için binalar inşa edebilir, satın alabilir yahut kiralayabilir. Vakıf anaokulu ve kreşten yükseköğretim sağlayan kurumlara kadar her çeşit eğitim kurumunun temelini atabilir.
- Her yıl mütevelli heyet ile onun atayacağı yönetim kurulu tarafından yönetmelikler oluşturulur. Eğer kurum içinde herhangi bir üye bu yönetmeliklere aykırı davranışlar sergilerse, vakıfla arasındaki ilişki kesilebilir.
- Vakıf, mal varlığını geliştirmek için her çeşit ticari, sınai, kültürel ve zirai faaliyet içerisine girebilir.
- Vakıf tarafından kanunlar çerçevesinde yurt içi ya da dışında benzer amaçtaki vakıf ya da derneklerle işbirliği yapılabilir.

Gerekli izinlerle ilgili mevzuat çerçevesinde her düzeyde eğitim ve öğretim kurumları açılabilir (İHH, 2020).

□

3.2.2. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Çalışma Alanları

İHH İnsani Yardım Vakfı 1992 yılında ortaya çıkan Bosna Savaşı'na kayıtsız kalamayan gönüllülerin bir araya gelerek başlatmış olduğu insani yardım çalışmalarının, 1995 yılında vakıf olarak yapılanması ile İstanbul'da kurulmuştur (İHH, Tarihçe, 2019).

Yoksullukla mücadelede Türkiye'de en fazla mücadele veren STK'ların başında İHH İnsani Yardım Vakfı gelmektedir. Yurt içinde ve yurt dışındaki faaliyetleri ve Mavi Marmara Olayı ile bilinen İHH 400'ün üstünde ücretli çalışanı ve yüzlerce gönüllüsü ile faaliyetlerini devam ettirmektedir (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016, s.221).

İHH İnsani Yardım Vakfı 5 kıtada 135 ülke ve bölgeye ulaşan Türkiye merkezli ilk ve tek sivil toplum kuruluşudur. Bu özellikleri ile de Türkiye'de akla gelen ilk geniş çaplı organizasyon olarak insani yardım kuruluşları için bir örnek niteliğindedir (İHH, 2019).

Kuruluşundan günümüze kadar geçen süreçte İHH İnsani Yardım Vakfı'nın 3 ana çalışma alanının bulunduğunu söyleyebiliriz. Bunlar:

- İnsani yardım,
- İnsan hakları,
- İnsani diplomasidir.

İHH İnsani Yardım Vakfı yapmış olduğu insani yardım ve insan hakları alanlarındaki faaliyetlerini yürütürken dünyanın dört bir yanında dayanışma, kardeşlik ve yardımlaşma kültürünün gelişmesini önceliği olarak görmektedir. Bu doğrultuda da birçok sosyal ve kültürel projeler ortaya koymaktadır. İnsani olarak sorunların ve mağduriyetlerin yaşandığı bölgelerde faaliyette bulunan STK'ların geliştirilmesi adına öncülük etmekte ve rol model olma vazifesini üstlenmektedir (İHH, 2012-2018).

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın vizyon ve misyonuna bakacak olursak, yer yüzünde adaletin ve iyiliğin hakim olması için nerede olursa olsun muhtaç ve mazlumlara ihtiyaç duyulan insani yardımlar ulaştırmak, muhtaçlığa ve yoksulluğa sebep olan her türlü uygulama ve politikaları engellemek ve insanların insan onuruna yaraşır temel hak ve özgürlüklerinin ihlal edilmemesi için gerekli her çalışmayı gerçekleştirmek ve iyiliğin yaygınlaştırılması İHH İnsani Yardım Vakfının misyonu olduğu görülmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın vizyonu ise savaş ve doğal afetler sonucunda ortaya çıkan

olumsuzlukların ortadan kaldırılarak bireylerin kendi ayakları üzerinde durabilmeleri için destek olan, kriz anlarında en az etki için hızlı ve etkili bir biçimde bölgeye ulaşan ve orada kalıcı projeler ortaya koyan bir yardım kuruluşu olmaktadır (İHH, 2019).

Yoksullukla mücadele kapsamında faaliyet gösteren STK'lar genellikle kapalı ve kendine has bazı özellikler ortaya koymaktadır. Ancak İHH İnsani Yardım Vakfı her alandaki çalışmalarını ve hesaplarını kamuoyuyla paylaşan birkaç vakıftan birisidir. Bu şekilde şeffaf, açık, anlaşılabilir, şüpheye yer bırakmayacak şekilde yürütmüş olduğu çalışmalar, hayırseverlerin kuruma olan güvenini arttırmakta ve vakfın bu alandaki en önemli vakıfların başında gelmesini sağlamaktadır (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016, s.224).

İHH İnsani Yardım Vakfı yalnızca acil yardım faaliyetleri yürütmekle kalmayarak, bölge halklarına hizmet verecek, ülkelerin kalkınmasına katkıda bulunacak okul, yetimhane, camii, su kuyusu, kültür merkezi, sağlık ocağı, hastane gibi eserlerde inşa etmektedir. Ayrıca devletlerarası diplomasinin yetersiz kaldığı ve insanların mağduriyetinin söz konusu olduğu her bölgede insani diplomasi çalışması yaparak sorunların çözülebilmesi adına arabuluculuk faaliyetleri gerçekleştirmektedir (İHH, 2012-2018).

İHH İnsani Yardım Vakfı coğrafi bir ayırım gözetmeksizin, buhran ve sıkıntı içerisindeki, felaketler ile karşı karşıya kalmış, savaş, doğal afet vb. nedenlerle mağdur duruma düşmüş zulme uğramış, yaralı, engelli ya da muhtaç bireylere ulaşabilmek ve yardım ulaştırabilmek için faaliyet gösteren bir STK'dır (İHH, 2019).

Bunun yanında İHH İnsani Yardım Vakfı, dünya üzerinde muhtemel felaket, çatışma, kriz ve savaş gibi durumlar karşısında da dünya kamuoyunu bilgilendirmek ve bu bağlamda çözüm sunmak için raporlar hazırlamaktadır. Mağduriyeti durumunun söz konusu olduğu bölgelerde devletlerarası diplomasi yeterli değilse eğer, İHH İnsani Yardım Vakfı bu bölgelerde yaşanan mağduriyetinkileri çözmek için uluslararası alanlarda diplomasi yaparak arabuluculuk rolünü üstlenmektedir.

İHH İnsani Yardım Vakfı ulusal ve uluslararası birçok kurumla iş birliği içerisinde çalışmaktadır. İslam Dünyası STK'lar Birliği, Humanitarian Forum ve Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı'na üye olan İHH, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC) tarafından danışmanlık statüsü tanınmış üç bin kurumdan birisidir. Ayrıca İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) İnsani Forum Üyeliği, Irak'a Yardım

Yapan Uluslararası Yardım Kuruluşları Meclis Üyeliği bulunmaktadır (Nurdoğan, Dur ve Öztürk, 2016, s.228).

İHH Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2005 yılında "kaynakları en iyi kullanan vakıf" olarak TBMM Üstün Hizmet Ödülü'ne layık görülmüş, T.C. Bakanlar Kurulu'nun 04.04.2019 tarihli karar ile vergi muafiyeti tanınmış, kamu yararına çalışan vakıf statüsünü elde etmiştir (İHH, 2012-2018).

Tablo 6: İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Aldığı Bazı Ödüller

No	Ödüller	Veren Kurum	Yıl
1	Kaynaklarını Amaçları Doğrultusunda Kullanan En iyi Vakıf	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2005
2	Aşiyana Yetimhanesi (Pakistan) Gerçekleştirilmiş En iyi Proje	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2006
3	Kadın Eğitim Enstitüsü Gerçekleştirilmiş En iyi Proje	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2006
4	Mobil Hastane (Irak) Gerçekleştirilmiş En iyi Proje	Vakıflar Genel Müdürlüğü	2006
5	TBMM Üstün Hizmet Ödülü	TBMM	2007
6	İnsan Hakları Ödülü	Uluslararası Karma Kültür Gençlik Korseyi	2010
7	Savaşta ve Barışta İnsaniyet perverlik Madalyası	Kızılay	2012
8	Suriye Siccu Konteyner Kent Projesi	Energy Globe	2016
10	Tarım Okulu (Somali) İnsani Yardım Alanında Birincilik Ödülü	Ak Parti - Yılın Sivil Toplum Farkındalık Ödülleri	2017

Kaynak: İHH, internet sitesi, 2020.

Tabloda görüldüğü gibi İHH TBMM, Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Uluslararası kuruluşlarında aralarında bulunduğu birçok kurumdan çeşitli proje ve alanlarda ödüllere layık görülmüştür.

Tablo 7: İHH Gelir Gider Kalemleri (2018)

No	Faaliyet Giderleri: 586.662.606,35TL		Faaliyetlerden Elde Edilen Gelirler: 653.047.042,90 TL	
1	Eğitim Amaçlı Giderler	30.713.005,39	Kira Gelirleri	949.369,00
2	Sağlık Amaçlı Giderler	29.856.076,93	Diğer Gelirler (Kanundan Doğan İndirimler, Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karar)	15.485.029,56
3	Sosyal Amaçlı Giderler	378.839.794,43	Kamusal Gelişimleri	13.505.066,19
	Kültür Amaçlı Giderler	11.087.722,64	Nesnel Gelirleri	2.484.006,89
4	Faaliyet Giderleri	105.583.606,27	Bağış Gelirleri G	620.623.571,26
5	Diğer Giderler (Kamusal Zararları, Diğer Olağan Dışı Gider ve Zararlar)	8.572.548,59		
6	Genel Yönetim Giderleri	22.009.852,10		
7	Dönem Gelir Gider Farkı	66.384.36,55		

Kaynak: İHH gelir-gider tablosu, internet sitesi, 2020.

Tabloya bakıldığında 2018 yılında İHH gelirlerinin 378 milyon TL'den fazlasını sosyal amaçlı faaliyetlere harcamıştır. Yönetim giderleri ise 22 milyon TL civarındadır.

İHH İnsani Yardım Vakfı'na hayırseverler tarafından yapılan bağışların toplamı 620 milyon TL üzerindedir. İHH İnsani yardım vakfının şeffaf ve güvenilir yapısı bağışların bu rakamlara ulaşmasında en önemli unsurdur.

3.2.2.1. İnsani Yardım

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yoksullukla mücadele bağlamında sosyal yardımlar en önemli kalemi meydana getirmektedir. Sosyal yardım geniş çaplı bir etkinlik alanı olan çok yönlü yardımlaşma çeşididir. Yardıma gereksinimi olan bölgelerde ihtiyaç sahibi kişiler için gıda ve ana gereksinim maddesi yardımları, yetimlere yönelik yardımlar, barınma, su kuyusu faaliyetleri ve altyapı yardımları, ramazan aktiviteleri kurban faaliyetleri, sadaka ve zekât etkinlikleri, iş ve meslek sahibi olunmasına dair yardımlar olarak gruplandırabilirler.

Dünyada günümüzde milyonlarca insan doğal afet, kuraklık, yoksulluk, savaş gibi nedenlerden dolayı mağdurdur. Bu insanlar yoğun bir hayat mücadelesi içine girmişleridir. İHH dünyada tüm mağdur ve muhtaç olan insanlara karşı yardım elini uzatan bir kurumdur. Bu bağlamda ilgili bölgelere gıda, sağlık, eğitim vs. konularda yardımlar götürmektedir. Öte yandan İHH, bu bölgelerin artık yardıma gereksinim duyulmayacak seviyeye gelmesi için de çeşitli kalkınma stratejileri yürütmektedir (İHH, 2019).

3.2.2.2. Acil Yardım ve Arama Kurtarma

İHH İnsani Yardım Vakfı acil yardım ve kurtarma kapsamında dünyanın neresinde olursa olsun, meydana gelen insani krizlerin etkisini yok etmek için çalışmalar yürütmektedir. Bünyesindeki arama kurtarma ekipleri ile hızlı ve etkili bir biçimde mağdurların temel gereksinimlerini gidermektedirler (İHH, 2020).

İHH İnsani Yardım Vakfı, savaş, terör olayları, iç karışıklık gibi insan tarafından meydana gelen durumlar ile sel, deprem, kuraklık, yangın gibi doğal afetler neticesinde mağdur olan insanlara en hızlı ve en etkin biçimde müdahale ederek mağdurların acil gereksinimlerini giderme misyonu ile hareket etmektedir. "Şifahen Değil Acilen Yardım" sloganıyla sürdürülen acil yardım çalışmaları, din, dil, ülke ayırt etmeden yürütülmektedir. Acil yardım gereksinimlerini ortaya çıkaran kriz ortamlarında

gerçekleştirilen faaliyetler bazen kısa süreliğine bazen de uzun zaman alacak biçimde koordine edilmektedir. Olağan olmayan durumlarda meydana gelen diğer bir gereksinim sağlık yardımlarıdır. İHH İnsani Yardım Vakfı acil yardımlar çerçevesinde acil sağlık yardımlarında bulunmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen faaliyetler genel olarak gönüllü sağlık personeli (doktor, hemşire, ebe ilk yardım uzmanı vb.) kişiler tarafından sürdürülmektedir. Ankara ili bazında bazı sağlık yardımlarına bakıldığında ise 70 yetime psikolojik destek hizmeti ve tedavi desteğinde bulunulmuş ve 100 yetime de sağlık taraması yapılmıştır (İHH, 2019).

İHH İnsani Yardım Vakfı bünyesinde doğal afetlere müdahalede bulunabilecek yetiye sahip bireyler bulunmaktadır. İHH İnsani Yardım Vakfı acil yardım ve arama kurtarma ekipleri yetkinlik sağlamak için çoğu farklı eğitimden geçirilmektedir. Bu ekipler göçükte, su altında ve yangında arama kurtarma ve ilk yardım çalışması gerçekleştirebilmektedir. Yangının yaşandığı yerden yaralı tahliyesi, tahliye düzenekleri oluşturulması vb. eğitimleri alan ekipler yer yapısına özel müdahalede bulunabilme yeteneğine sahiptirler. İletişimin çıktığı, internet ve telefon şebekelerinin çalışmadığı afet durumlarında kullanılmak üzere telsiz eğitimleri alan ekipler telsiz istasyonu oluşturma ve afet durumları için haberleşme ağı yaratma konularında yetkinliğe sahiptirler.

Ekiplerin arama kurtarma eğitimleri İHH İnsani Yardım Vakfı bünyesinde devamlılığını sürdürmekte; 2016 yılı itibarıyla çeşitli düzeylerde 850 kişi bu eğitimleri almış ve afetlere hazır haldedir (İHH, 2017).

3.2.2.3. Yetim Çalışmaları

İHH İnsani Yardım Vakfı, yetimleri büyüyüp kendi ayakları üzerinde durana kadar her zaman desteklemekte ve bu bağlamda onlara barınma, sağlık, eğitim ve yiyecek dâhil tüm ihtiyaçları karşılamak için çalışır. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın önceliklerinden biri, çocukların kültürlerinden vazgeçmeden ve akrabalarına yakın kimseye ihtiyaç duymadan kendi bölgelerinde yaşamasıdır. İHH, akrabalarını kaybeden veya onlarla birlikte yaşayamayan yetimler için aile ortamında kendilerini evlerinde gibi hissetmelerine olanak sağlayacak yetimhaneler yapmaya ve burada onları korumayı sürdürmektedir.

İHH İnsani Yardım Vakfı yetimler için yılın her döneminde ihtiyaçlarını giderir, bayramlarda onlara yeni kıyafetler hediye eder, onların güvenli bölgelerde yetişmeleri için yetimhaneler açar. İHH İnsani Yardım Vakıfların yetimler için yaptığı çalışmalar en genel haliyle aşağıdaki gibidir (İHH, 2020):

- Yetimlere destekleyici olabilmekte ve böylece onların gereksinimlerini karşılayabilmektedir.
- Proje sponsorluğu çerçevesinde ev, okul inşası ya da tadilat gibi projelerin yapımını üstlenmektedirler. Böylece yetimhanelerin senelik masraflarına katkıda bulunmaktadır.
- Sponsorluklar haricinde Yetim Yardım havuzları sayesinde yetimler için bağış toplamaktadırlar. Bu bağışlar yetimhane tadilatları, kütüphanelerin kurulması ve bayramlık alımları için kullanılmaktadır.

Türkiye bazında ise Ankara ilinde yapılan bazı insani yardım türleri aşağıda verilmiştir:

- 650 yetim çocuğa kıyafet yardımı
- 150 yetim ailesine nakdi para yardımı
- 100 yetime bayramlık kıyafet hediye edilmesi
- 33 yetim ailesine adak dağıtımı
- 80 yetim ailesine kurban eti dağıtımı
- 300 yetim ailesine gıda yardımı
- 5 yetim ailesine gereksinimleri bağlamında buzdolabı, çamaşır makinesi ve mutfak eşyası alınması
- 2 yetim kişiye (tekstil ürünü, küçük ev aletleri ve züccaciye gibi eşyaları kapsayan) çeyiz yardımı (İHH, 2019).

İHH İnsani Yardım Vakfı Ankara, Ağrı'da, Şırnak'ta, Hakkâri'de, Kars'ta ve Afrika ülkeleri Burkina Faso'da toplamda 1405 yetime kıyafet alınmıştır. Ankara'da bulunan ailelere gıda yardımlarında bulunulmuştur.

İHH İnsani Yardım Vakfı eğitim kurumları yardımı çerçevesinde açmış olduğu okul sayısı 2015 Ocak ayından bu yana 44' ulaşmış bulunmaktadır. 20 ülkede etkinlik veren 44 eğitim kurumunun eğitim ile alakalı tüm donanımları İHH İnsani Yardım Vakfı eliyle karşılanmaktadır. Bu eğitim yardımlarında Ankara ilinde yapılan bazı yardımlar aşağıdaki gibidir;

- 133 yetime değerler eğitimi çerçevesinde kitap dağıtımı
- 300 yetime kırtasiye malzemesi desteği
- 50 yetim çocuğun katıldığı yaz kursu ve sosyal aktivite çalışmaları
- 150 yetimin katıldığı Değerler Eğitimi faaliyeti
- 20 yetimin katılım sağladığı eğitim semineri
- Üniversite öğrencisi 10 yetime burs desteği
- Üniversiteye hazırlanan 3 yetimin dersane ücretinin giderilmesi

Türkiye kapsamında eğitim yardımları genellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde uygulanmaktadır. Bu maksatla MEB ve diğer sivil toplum kuruluşları ortaklık ile yoksul öğrencilere ilişkin giyim, gıda, okul yapımı, onarımı gibi etkinliklerin yanı sıra kütüphane oluşturma, kitap tedariki, kardeş sınıf tasarısı gibi pek çok yoksul öğrenciye eğitim yardımlarında bulunmaktadır (İHH, 2019).

3.2.2.4. Sağlık Çalışmaları

Sağlık çalışmaları adına acil ihtiyacın söz konusu olduğu yerlerde hastane, sağlık ocağı, klinik gibi sağlık müesseseleri inşa edilmektedir. Bunun yanında ilgili bölgelere birçok tıbbi cihaz, ilaç ve tedavi hizmeti de aktarılmaktadır. Öte yandan İHH, gerek farklı ülkelerin sağlık çalışanlarını organize ederek, gerekse de ilgili ülkelerdeki sağlık personelinin eğitimine destek sağlayarak ihtiyaç sahibi olanlara gereken sağlık hizmetlerini sağlamaktadır.

Bunlara ek olarak, kataraktları tedavi etmek için yerinde incelemeler, göz muayeneleri ve katarakt ameliyatı gibi faaliyetler de İHH tarafından bölgelerde yapılan faaliyetlerdir. Özellikle Afrika’da bazı finansal kısıtlamalar ve yeterli altyapının olmaması sebebiyle göz sağlığı ile ilgili birçok problem çözüme kavuşmamaktadır (İHH, 2017).

3.2.2.5. Temel İhtiyaç Yardımları

Bugün, dünya çapında yaklaşık 800 milyon insan yiyeceklere erişmekte zorluk çekmektedir. Başka bir deyişle, dünyadaki her dokuz kişiden biri açlık durumuyla karşı karşıyadır. Fakir ülkelerin kaynakları zengin ülkelere sömürülmekte ve küresel silah ticareti önüne geçilemez bir hal almaktadır. Asya ve Afrika'dan yüzlerce mülteci göç ederken her gün ölmektedir. Gelir adaletsizliği dünyanın gündemini en sık meşgul eden

konulardan biri haline gelmiştir. Netice itibariyle de milyonlarca insan hayatta kalmayı oldukça güç koşullarda sürdürmektedir.

Böyle bir dünyada İHH İnsani Yardım Vakfı, yoksul ülkelere yardım götürerek onların temel gereksinimlerini gidermekle kalmayıp, onların bu zorlukların üstesinden gelmek için artık ihtiyaç duymayacağı noktaya kadar onlara her türlü desteği sağlamaktadır. Öte yandan dini bayramlarda ihtiyaç sahiplerine yardımlar götürebilmektedir. Bunun yanında her sene çatışma ve savaşlardan mağdur olanlara, ülkesini terk etmeye ve intihar etmeye çalışanlara da bir dizi yardımlar vermektedir (İHH, 2019).

3.2.2.6. Kalkınma Çalışmaları

İHH İnsani Yardım Vakfı eğitimin kesintiye uğradığı ve eğitimin kısıtlı olduğu alanlarda yardım ulaştırmaktadır. Bu nedenle, bölgelere okullar, medreseler ve enstitüler inşa edilmekte ve var olan eğitim kurumları da yenilenmektedir. Ayrıca, Türkiye'de ki veya başka ülkelerdeki kriz alanlarında öğrencileri eğitime ve öğretmenler ile eğitimciler için çeşitli geliştirme programları geliştirmek için politikalar üretilmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı çeşitli misyonerlik faaliyetleri ve kültürel yozlaşmış çalışmaları doğrultusunda kendi kültürleri tehlike altında olanlara da yardımlar sağlamaktadır. İHH İnsani Yardım Vakfı bu doğrultuda ilgili bölgelerde ibadethaneler ve kültür merkezleri yapmaktadır.

İHH İnsani Yardım Vakfı bu eğitim ve kültür faaliyetlerinin yanında dünyada çeşitli ülkelerde oldukça güç koşullar altında yaşamını sürdürmeye çalışanlara karşı da kalıcı eserler verme doğrultusunda çalışmalarını yürütmektedir. Bu doğrultuda bazı yerlerde camiler, bazı yerlerde su kuyusu, bazı yerlerde de yetimhaneler açmaktadır. Öte yandan İHH İnsani Yardım Vakfı'nın bazı bölgelerde beşeri sermayeyi arttırmak için yaptığı faaliyetler de mevcuttur. İHH bu doğrultuda bazı bölgelerde ziraat fakültesi, üniversite ve tarım okulları da inşa etmektedir (İHH, 2020).

3.2.2.7. İnsan Hakları ve İnsani Diplomasi

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın temel amacı daha önce de belirtildiği üzere herhangi bir şekilde ayırım yapmaksızın zulüm gören insanlara, yoksullara ve mağdurlara yardım götürmektir. İHH, dünyada yaşamını sürdüren tüm insanların onurlu bir yaşam hak

ettiğine, bunun ise yalnızca temel hak ve özgürlükleri korumakla mümkün olacağına inanmıştır. Bu doğrultuda ise hakları çiğnenen insanlar ve toplulukları, karşı karşıya kaldıkları mağduriyetten çıkaracak politikalar üretmekte, çatışma ve savaş durumundan kaynaklı nedenlerden ötürü zulüm görenleri de tüm dünyada kamuoyuna sunmaya çalışmaktadır (İHH, 2020).

İHH İnsani Yardım Vakfı, gereksinimi olan ülke ve bölgelere su kuyusu, okul, cami, yetimhane, kültür merkezi, sağlık merkezi gibi kalıcı eserler inşa etmektedir. Bu eser etkinlikleri ile toplumların kalkınmasına yardımcı olmak ve bireylerin yardıma muhtaç olmayacak bir düzeye erişmesini hedeflemektedir. 2017 senesinde bu yana dünyanın farklı bölgelerinde 6 bin su kuyusu, 200'e yakın cami, 32 yetimhane, 40'tan fazla okul, eğitim kültür merkezi ve sağlık eseri inşa etmiştir (İHH, 2018).

Bunlara ek olarak İHH sivillerin korunmasında, kayıpların bulunmasında, mahkûmların kurtarılmasında ve siyasi diplomasinin yetersiz olduğu bölgelerde kriz, savaş ve doğal afetlerin sona ermesinde aktif bir rol oynamaktadır. İnsan hayatındaki birçok soruna çözüm bulmak, gerektiğinde arabuluculuk yapmak ve insani yardım sağlama zorluklarını ele almak için birçok resmi ve diplomatik girişim vardır. Bu alanlardaki tüm çalışmaları sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda ulusal ve uluslararası düzeyde daha etkin hale getirmek için uluslararası alanda insani hizmetler için temsilcilikleri kurulmuştur (İHH, 2019).

İHH İnsani Yardım Vakfı, kuruluşundan itibaren Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde sürdürmüş olduğu yardım çalışmalarının yanında bölgenin önemli gerçeği olan Kürt Meselesi çözümü için gayret sarf etmiştir. İHH İnsani Yardım Vakfı, her türlü risk ve güçlüklerle rağmen, barışın sağlanması için çalışmaya; bölge halkının problemlerine çözüm olmaya ve onurlu bir hayata kavuşmaları için çözümün parçası olmak için çaba göstermiştir. İHH İnsani Yardım Vakfı tarafından bugüne dek Kürt sorunun çözülmesi için çok sayıda faaliyet gerçekleştirilmiştir. Konuya dair çeşitli raporlar yayınlanmıştır. 2015 Haziran ayı seçimleri ile beraber barış sürecinde Diyarbakır, Suruç ve Ankara'da yaşanan intihar saldırıları ile her şey başa dönmüş ve silahlar yeniden konuşmaya başlamıştır. Bir yandan çatışma meydana gelen yerlerdeki mağdurlara yardım yetiştiren İHH İnsani Yardım Vakfı, diğer bir yandan da tansiyonu azaltacak faaliyetler gerçekleştirmiştir. Bu bağlamda tüm tarafların temsil edildiği bölge temsilcileriyle çalışanlar ve değerlendirme toplantıları düzenleme, tarafları sağduyuya davet eden basın toplantıları ve medya programları gerçekleştirme, karar

yerlerine öneriler verme hak ihlalleri ve alakalı davaların takibini yapma gibi diplomatik çalışmalar sürdürülmektedir (İHH, 2019).

3.2.2.8. Gönüllü Faaliyetleri

Gönüllülerin çalışma alanları, İHH İnsani Yardım Vakfı çalışmalarına aktif şekilde katılım sağlamak, yer aldıkları ortamda İHH İnsani Yardım Vakfı'nın çalışmaları ile alakalı gündem yaratmak, olanaklar boyutunda ayni ve nakdi yardımda bulunmak gibi faaliyetlerdir.

Faaliyetlerin geneli gönüllüler marifetiyle sürdürülmektedir.

- 100 yetim ailesi ve gönüllülerin katıldığı piknik organizasyonu.
- 100 yetim çocukla karne töreni programı.
- Ramazan ayında 50 yetim ailesi ziyaret edilerek beraber iftar yapılması.
- 60 yetim çocuğun sportif faaliyetleri.
- 100 yetim ailesinin katılımıyla bayramlaşma faaliyetleri.
- 15 Ramazan Dünya Yetimler Günü vesilesiyle 400 yetim çocuğun ve vakıf gönüllülerinin bir araya geldiği iftar programı.
- 150 yetimin katıldığı kültürel gezi organizasyonu.
- Yetim aileler ve gönüllülerin katıldığı 550 kişilik salon programı.

3.2.2.9. Bilinçlendirme

İHH İnsani Yardım Vakfı, dünyanın çeşitli yerlerinde insani problemlerin gündeme getirilmesi, sosyal sorumluluk tasarılarının artması, kamuoyuna doğru bilgi verilmesi, insan hakkı ihlallerinde engelleyici rol alması vb. hedeflerle bilinçlendirme faaliyetleri sürdürmektedir. Bu bağlamda panel, sempozyum ve uluslararası konferanslar, insani problemler ve sosyal problemlere dair raporlar süreli yayınlar ve internet aracılığı ile kamuoyunu bilgilendirme, kitaplar yayımlama, basın açıklamalarında bulunmak, özel günler ve gecelerde farklı çalışmalar yapmaktır.

3.2.2.10. Proje Destek Yardımları

Yapmış olduğu faaliyetlerde diğer sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşlarının desteğini alan İHH İnsani Yardım Vakfı bu kapsamda memur-sen ile ortaklık içindedir.

"Sana İhtiyacım Var" sloganı ile sürdürülen çalışma kapsamında 600.000 TL yardım elde edilmiş ve yoksulların gereksinimini karşılamada kullanılmıştır. İHH İnsani Yardım Vakfı, savaş ve diğer nedenlerden ötürü mağdur olmuş çocukların ana gereksinimlerinin giderilmesinin yanı sıra, çocukların ana hak ve hürriyetlerinin korunması alanında da farklı faaliyetler yürütmektedir. Korumasız kalan çocukların topraklarından ayrılmadan ve ilk olarak yakınlarının yanında yaşam sürmelerine önem verilmektedir. 2015 Mart ayından bu yana yurt dışında 51 ülkede yetim faaliyeti sürdürülmektedir.

Sonuç olarak sivil toplum; devletten bağımsız, kendi kendini meydana getiren, kendi destek ve imkânlarıyla varlığını sürdüren, gönüllülük esaslı sosyal bir yapılanmadır. Sivil toplum, farklı kesimlerin birlikte yaşadığı, devletin toplum üzerindeki etkisi sınırlandırılmış bir toplum hayali kurmaktadır. Ayrıca sivil toplum, toplumun devletin önüne geçerek devlet politikalarını denetleyebildiği ve yön verebildiği bir kavram olarak da tanımlanabilir (Beşikci ve Kuzucanlı, 2019, s.800).

Sivil toplum için çoğulculuk, hoşgörü, katılım, gönüllülük vb. kavramlar anahtar diye nitelendirebileceğimiz bazı unsurlardır. Sivil toplumun sağlıklı ve sürdürülebilir bir şekilde oluşturulabilmesi için, kamuoyu oluşumuna etkili aktörlerin tüm kesimleri kapsamaması gerekmektedir (Uluç, 2013, s.401).

Yoksullukla mücadele kapsamın İHH İnsani Yardım Vakfı'nın en önemli kalemidir. İHH İnsani Yardım Vakfı yoksullukla mücadeleyi iki boyutta ele almaktadır. Birinci olarak acil ihtiyaçların giderilmesi, ikincisi ise yardım almak durumunda olan kişiyi yoksul hale getiren unsurların ortadan kaldırılmasına yönelik faaliyetlerdir. İkinci boyut uzun vadede planlama gerektirmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı yardıma muhtaç ve mağdur durumdaki her bireyin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp, muhtaç bölgelerin yardıma ihtiyacı kalmayacak bir seviyeye gelebilmesi için kalkınma stratejileri gerçekleştirmekte ve bu yardımları gelişen teknolojik çağa ayak uydurarak gerçekleştirmektedir (Süzen, Deniz ve Çetin, 2017, s.66).

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gerçekleştirmiş olduğu gıda yardımları, yetim yardım programları, barınma ve giysi programları, iş-meslek edindirme programları ve su kuyuları inşa kampanyaları sosyal yardım faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilmektedir.

Günümüzde devlete ait olan alanın dışında kalan ve sivil toplum diye isimlendirdiğimiz kuruluşların yoksullukla mücadele noktasında pek çok faaliyetleri bulunmaktadır. Belirtilen faaliyetlerle görülmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı ve Türk Kızılay'ı bu kuruluşların Türkiye'deki en önemli örneklerindendir. Bu çalışmada hem ulusal hem de uluslararası alanda birçok yardım projeleri yürüten İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ankara ili özelinde gerçekleştirdiği yardım faaliyetleri ele alınarak, yürütülen bu projeler belirli başlıklar altında toplanacak ve Ankara'da yapılan sosyal yardımlara katkıları ortaya konmaya çalışılmıştır.

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yoksullukla mücadele bağlamında sosyal yardımlar en önemli kalemi meydana getirmektedir. Sosyal yardım geniş çaplı bir etkinlik alanı olan çok yönlü yardımlaşma çeşididir.

Yetim ve yoksullara ilişkin yardımlar 'Yetim Sponsorluk Destek Sistemi' projesi ile yürütülen devamlı yardımlar ve gereksinim bölgelerinde 6 ay ya da bir sene gibi belli zaman dilimlerine toplu yapılan yardımları ifade eden dönemsel yardımlar biçimindedir.

Ankara ili bazında 2015 yılı süresince 165 yetimin Yetim Sponsorluk Destek Sistemi çerçevesinde desteklenmiş, 650 yetim ise dönemsel yardımlar ile desteklenme imkânı bulmuştur.

Bölge taraflarının temsil edildiği bölge temsilcileriyle çalışanlar ve değerlendirme toplantıları düzenleme, tarafları sağduyuya davet eden basın toplantıları ve medya programları gerçekleştirme, karar yerlerine öneriler verme hak ihlalleri ve alakalı davaların takibini yapma gibi diplomatik çalışmalar sürdürülmektedir.

Acil yardım gereksinimlerini ortaya çıkaran kriz ortamlarında gerçekleştirilen faaliyetler bazen kısa süreliğine bazen de uzun zaman alacak biçimde koordine edilmektedir. Olağan olmayan durumlarda meydana gelen diğer bir gereksinim sağlık yardımlarıdır. İHH İnsani Yardım Vakfı acil yardımlar çerçevesinde acil sağlık yardımlarında bulunmaktadır. Ankara ili bazında bazı sağlık yardımlarına bakıldığında ise 70 yetime psikolojik destek hizmeti ve tedavi desteğinde bulunulmuş ve 100 yetime de sağlık taraması yapılmıştır.

Yardıma gereksinimi olan bölgelerde ihtiyaç sahibi kişiler için gıda ve ana gereksinim maddesi yardımları, yetimlere yönelik yardımlar, barınma, su kuyusu faaliyetleri ve altyapı yardımları, ramazan aktiviteleri kurban faaliyetleri, sadaka ve zekât etkinlikleri, iş ve meslek sahibi olunmasına dair yardımlar yapılmaktadır. İHH İnsani Yardım Vakfı sayesinde birçok insan yardım alabilmekte, beklediği desteği görmektedir. Bu insanlara bir umut ışığı olan İHH İnsani Yardım Vakfı yardımlarını ve desteklerini sürdürmektedir.

4. İHH İNSANİ YARDIM VAKFININ SOSYAL YARDIMLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

4.1. Araştırmanın Alanı, Yöntemi ve Sınırlılıkları

4.1.1 Araştırmanın Alanı

Bu çalışmada hem ulusal hem de uluslararası alanda birçok yardım projeleri yürüten İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ankara ili özelinde gerçekleştirdiği yardım faaliyetleri ele alınarak, yürütülen bu projeler belirli başlıklar altında toplanacak ve Ankara'da yapılan sosyal yardımlara katkıları ortaya konmaya çalışılmıştır.

4.1.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel yaklaşım yönteminden yararlanılmıştır. Nitel araştırma yönteminde, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır (Karataş, 2017). Nitel araştırma yöntemi içerisinde olan ve çoğunlukla mülakat tekniğinin kullanıldığı, felsefe ve psikoloji temelli olan fenomenolojik yaklaşım katılımcılara kişisel deneyimlerini paylaşabilmeleri noktasında fırsat sunmaktadır (Creswell, 2017, s.14). Fenomenolojik yaklaşımda araştırmanın katılımcılarının araştırmanın konusuna dair algılarını ve değerlendirmelerini anlayabilmek esastır. Bu anlamda destekleyici veri toplama yöntemleri de kullanılabilir. Beden dili çözümlemeleri ve bireysel yaşam hikayeleri fenomenolojik yaklaşımın destekleyici veri toplama yöntemlerindendir (Akt. Özdemir, 2010, s.328). Araştırma katılımcılarına ulaşılması noktasında ise detaylı ve fazla verinin elde edilebileceği kişi ve durumların takip edildiği teknik kartopu tekniğidir. Zira kartopu tekniği ile güveni kazanılan her bir görüşmeci araştırmacıyı potansiyel

görüşmecilere yönlendirebilmektedir ve bu zincir verilerin tekrar etmeye başlamasıyla sonlandırılmaktadır (Akt. Baltacı, 2018, s.253). Tüm bu bilgiler ışığında; araştırma için nitel araştırma yöntemi ve nitel araştırma yöntemi kapsamında da fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Fenomenolojik yaklaşımın tercih edilmesinde bu yaklaşımın araştırma katılımcılarının araştırma konusunu algıları ve araştırma konusunun katılımcılara yansımalarının anlaşılabilmesine olanak tanınması etkili olmuştur. Araştırmanın öznesi olan katılımcılara ulaşılabilmesi aşamasında ise kartopu tekniği uygulanmıştır.

4.1.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bir araştırmanın neyi ölçmek ya da incelemek istediği, araştırmanın kapsamını diğer bir ifadeyle sınırını oluşturur. Araştırmanın sınırlılıkları ise veri toplama ve çözümlemede kullanılan yöntem ve elde edilecek bulguların niteliğine göre, araştırmadan yapılabilecek çıkarımların sınırlarının önceden belirtilmesidir. İHH İnsani Yardım Vakfı sadece Ankara ya da Türkiye değil dünyanın birçok yerinde eş zamanlı ya da art zamanlı sosyal yardım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetleri genel olarak ele almak çalışmayı çok fazla genelleştireceği ve örneklemin belirlenmesinin zorlaştıracağı için bizde çalışmamızı belirli bir sınır etrafında gerçekleştirdik. Bu çalışmada İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gerçekleştirdiği sosyal yardımların Ankara ilinde yürütülen faaliyetlerinin ele alarak sınırlandırmaya çalıştık.

4.1.3.1. Evren ve Örneklem

Nitel araştırmalarda evren, araştırmacının gerçekte incelediği ve araştırdığı olguları barındıran insan toplulukları, sosyal gruplar veya çok çeşitli olay ve olgulardır. Biz de araştırmamızın evreni olarak İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ankara ilinde gerçekleştirdiği sosyal yardımlar olarak belirledik. Bununla birlikte araştırmamızın evren alanındaki büyüklüğü göz önüne alınarak, evrene bağlı olarak örnekleme başvurduk. Bu çalışmanın örnekleminin ise İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ankara ilinde gerçekleştirdiği sosyal yardımları alt birimlere ayırarak sosyal yardımları “sağlık, eğitim, barınma, temel ihtiyaç yardımları” olarak belirledik.

4.1.3.2. Veri Kaynakları ve Veri Değerlendirme Teknikleri

Araştırma için ilk etapta literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması doğrultusunda fenomenolojik yaklaşıma uygun yarı yapılandırılmış mülakat tekniğinde

kullanılacak ve araştırmanın katılımcılarına yöneltilecek olan sorular oluşturulmuştur. Planlanan araştırmanın içeriği gereği Ankara ilinde yaşayan ve İHH İnsani Yardım Vakfından yararlanan kişiler ile fenomenolojik yaklaşım kapsamında nitel veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat tekniği uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış mülakatlara başlanılmadan önce mülakatlar için Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu'ndan onay alınmış ve ardından mülakatlara başlanılmıştır. Yaşları 15-50 arasında değişen toplam 20 kişi, gönüllü olarak araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların isimleri ve kimliklerini açığa çıkartıcı bilgileri gizli tutularak araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Araştırma 15/09/2020-15/10/2020 süresini kapsamıştır ve mülakatlar katılımcıların gördükleri yerlerde yüz yüze gerçekleştirilmiştir.

Mülakatlar katılımcının sorulara rahat ve dürüst yanıtlar verebilmesini kolaylaştırmak için yalnızca araştırmacı ve katılımcının bulunduğu sakin bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Mülakatlar Türkçe konuşularak gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte mülakatlar gerçekleştirilmeden önce katılımcılara araştırmacı tanıtılmış, araştırma, araştırmanın amaçları ve hedefleri de detaylı olarak anlatılmıştır. Her bir katılımcıya, kimliklerine araştırma içerisinde yer verilmeyeceği bilgisi aktarılmıştır. Katılımcılara herhangi bir sorudan rahatsızlık duymaları halinde isterlerse yanıt vermeyebilecekleri ifade edilmiştir. Katılımcılara mülakat öncesinde kendilerine yöneltilecek sorulardan kısaca bahsedilerek katılımcıların herhangi bir endişe taşımalarının önüne geçilmiştir. Ses kaydı için her bir katılımcıdan mülakat öncesinde izin istenmiş, ses kaydını reddeden katılımcının mülakatında ise yöneltilen soruların cevapları not alınmış ve mülakatlar tamamlanmıştır. Araştırma kapsamında mülakatlara başlanmış ve cevapların tekrar etmesiyle mülakatlar sonlandırılmıştır.

4.2. Araştırma Bulguları

4.2.1. Katılımcıları Kişisel Bilgilerine İlişkin Bulgular:

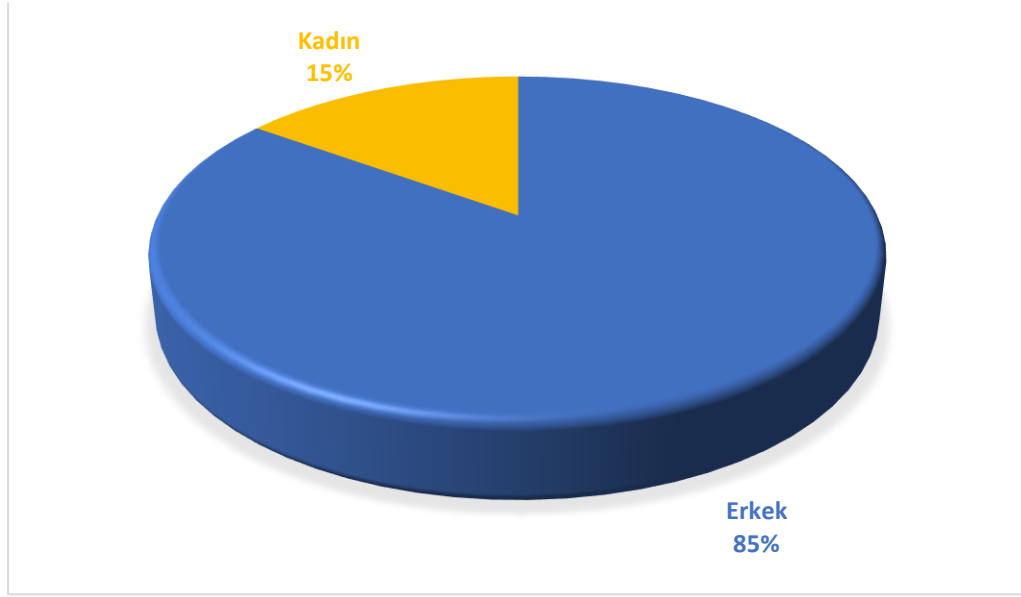
Tablo 8: Katılımcıların "Cinsiyet" Değişkenine Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde (%)
Erkek	17	85
Kadın	3	15
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Cinsiyete göre dağılım tablo 8’de de görüldüğü gibi; mülakata katılanların %15’i kadın, %85’i ise erkeklerden oluşmaktadır. Sosyal hizmet alanların oranları bu alanda da yeterince temsil edilmediğini, sosyal yardımdan faydalanmada da kadınların geri planda kalmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Şekil 4: Katılımcıların "Cinsiyet" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

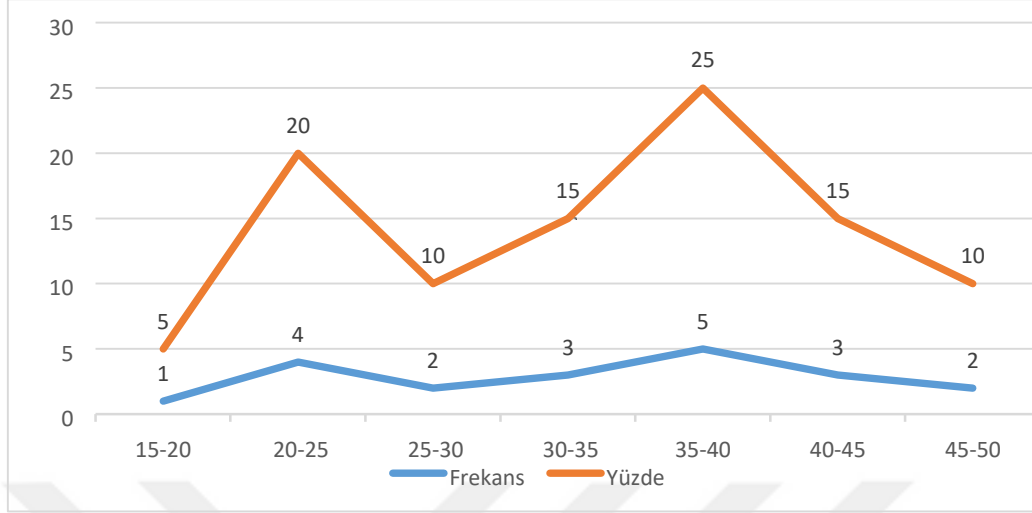
Tablo 9: Katılımcıların "Yaş" Değişkenine Göre Dağılımı

Yaş	Frekans	Yüzde (%)
15-20	1	5
20-25	4	20
25-30	2	10
30-35	3	15
35-40	5	25
40-45	3	15
45-50	2	10
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Araştırmaya katılanları tanımlamaya yönelik sorulara verilen cevaplar analiz edildiğinde; Tablo 9'de de görüldüğü gibi yaş aralıklarına göre mülakata katılanların %5'i 15-20 yaş arası, % 20'si 20-25 yaş arası, % 10'u 25-30 yaş arası, % 15'i 30-35 yaş arası, % 25'i 35-40 yaş arası, % 15'i 40-45 yaş arası, % 10'u 45-50 yaş arası olduğu en fazla katılımın % 25 ile 35-40 yaş aralığında olduğu görülmüştür. Katılımcıların %90'ının genç yaş sınıfında bulunmaları mülakata katkı sağlayacaktır. Her yaş aralığından katılımcının bulunması da analiz yapılırken faydalı olacaktır.

Şekil 5: Katılımcıların "Yaş" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

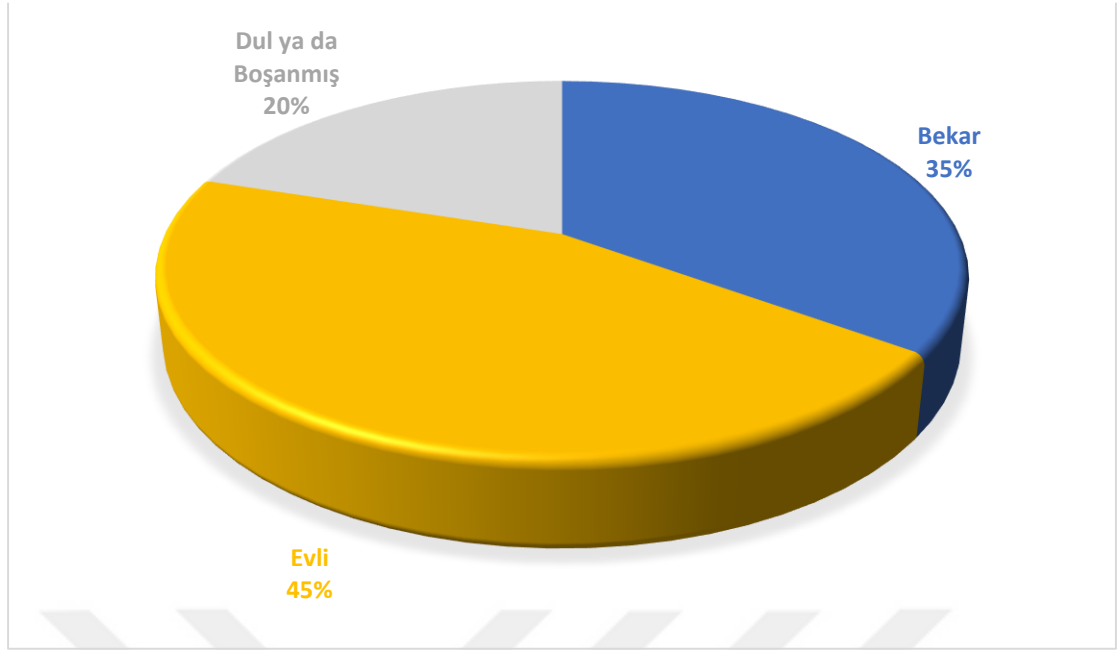
Tablo 10: Katılımcıların "Medeni Durum" Değişkenine Göre Dağılımı

Medeni Durumu	Frekans	Yüzde (%)
Bekâr	7	35
Evli	9	45
Dul ya da Boşanmış	4	20
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Sosyal hizmet alan bireylerin medeni durumları incelendiğinde bekâr olanların oranı %35 olarak görülmektedir. Sosyal hizmet yardımı alan ve evli olanların oranı ise %45 tir. Dernekten faydalanan dul veya boşanmış olanların oranlarının ise %20 olduğu yapılan frekans analizi sonucu görülmektedir.

Şekil 6: Katılımcıların "Medeni Durum" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 11: Katılımcıların "Uyruk" Değişkenine Göre Dağılımı

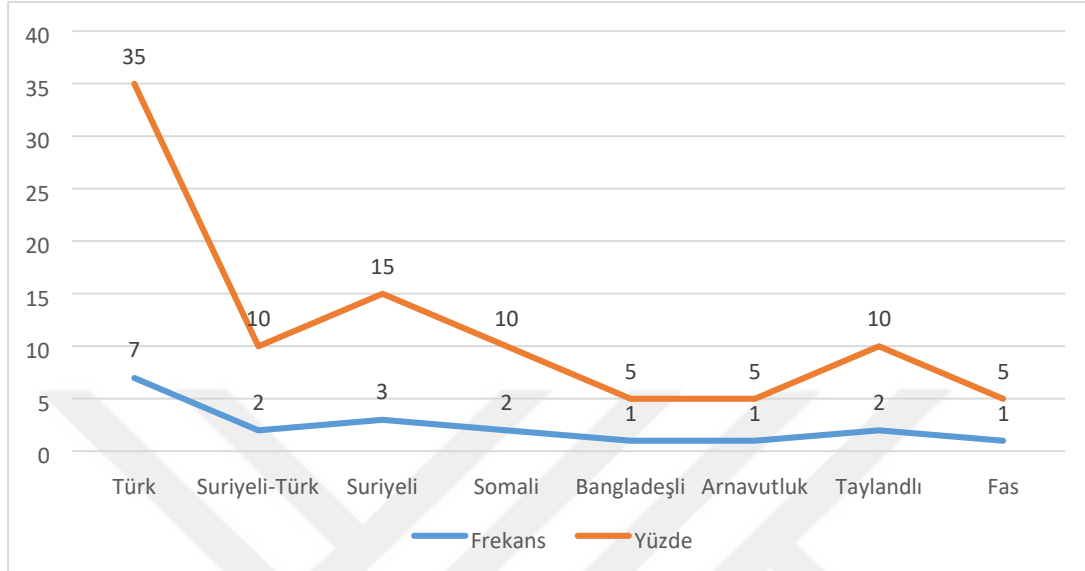
Uyruk	Frekans	Yüzde (%)
Türk	7	35
Suriyeli-Türk	2	10
Suriyeli	3	15
Somali	2	10
Bangladeşli	1	5
Arnavutluk	1	5
Taylandlı	2	10
Fas	1	5
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerin "Uyruk" Değişkenine Göre Dağılımı'' incelendiğinde katılımcılar arasındaki en yüksek oran % 35 ile Türk uyruklu katılımcılara aittir. İkinci olarak en yüksek oran ise Suriyeli katılımcılara aittir.

Sırasıyla katılımcıların oranları % 10 ile Somali, % 5 ile Bangladeşli ve yine % 5 ile Arnavutluk Devletine ait olan vatandaşlardan oluşmaktadır.

Şekil 7: Katılımcıların "Uyruk" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

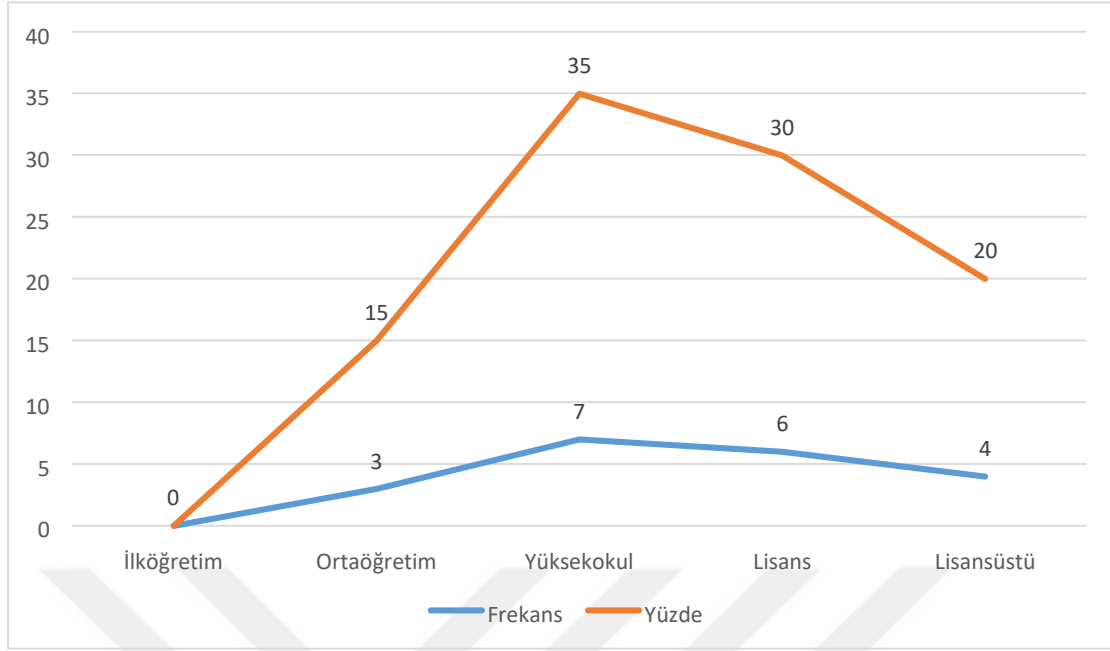
Tablo 12: Katılımcıların "Eğitim Durumu" Değişkenine Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde (%)
İlköğretim	0	0
Ortaöğretim	3	15
Yüksekokul	7	35
Lisans	6	30
Lisansüstü	4	20
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerin eğitim durumu incelendiğinde lisans seviyesinin %30 ortaöğretim mezunu olanların oranının%15, yüksekokul mezunu olanların %35, lisansüstü mezunlarının oranın ise %20 olduğu, görülmektedir. Bu durum, üniversite öğrencileri ile yapılan görüşmelerde çoğunluğunun eğitim seviyesini lisans ve üstü öğrencilerden oluşmasından kaynaklanmaktadır.

Şekil 8: Katılımcıların "Eğitim Durumu" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

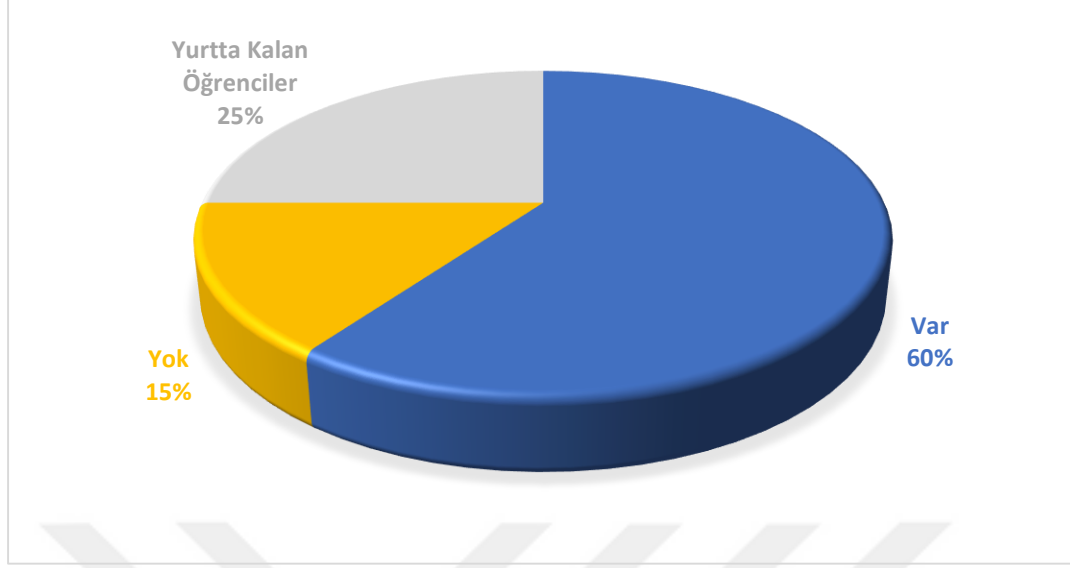
Tablo 13: Katılımcıların "Varsa Hane Kira Giderinizi Belirtebilir Misiniz?" Değişkenine Göre Dağılımı

Hane Kira Giderleri		Frekans	Yüzde (%)
Var	100-500	2	10
	500-1000	9	45
	1000-1500	1	5
	Diğer	0	0
Yok		3	15
Yurtta Kalan Öğrenciler		5	25
Toplam		20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Katılımcıların "Varsa hane kira giderinizi belirtebilir misiniz?" Değişkenine Göre Dağılımı ile ilgili olan tablo 13 incelendiğinde katılımcıların %60'nın çeşitli miktarlarda kira giderleri olduğu görülmektedir. Katılımcıların %25'nin yurtta kalan öğrencilere İHH İnsani Yardım Vakfı tarafından yurdun ücretleri ödenmektedir. Katılımcılardan kira giderleri olmayanların oranı ise %15 düzeyindedir.

Şekil 9: Katılımcıların "Varsa Hane Kira Giderinizi Belirtebilir Misiniz?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

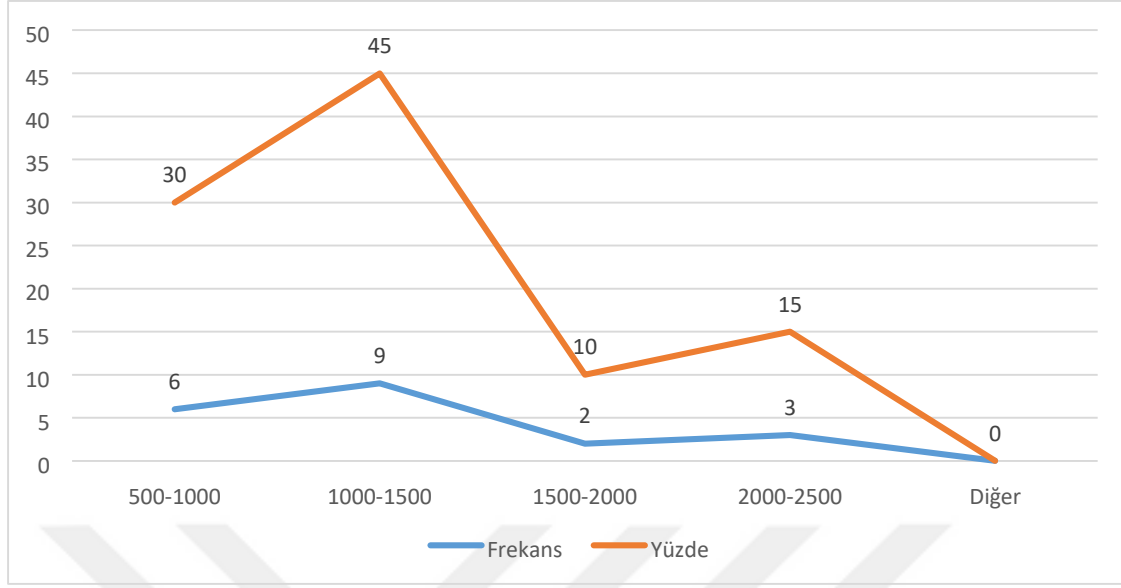
Tablo 14: Katılımcıların "Aylık Ortalama Çalışma Gelirinizi Belirtebilir Misiniz?" Değişkenine Göre Dağılımı

Aylık Ortalama Çalışma Gelirleri (TL)	Frekans	Yüzde (%)
500-1000	6	30
1000-1500	9	45
1500-2000	2	10
2500-3000	3	15
Diğer	0	0
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 14 incelendiğinde sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerin %30'unun gelirinin 1000 TL ve altında olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelirinin 1000-1500 TL arasında olduğu kişilerin oranı ise büyük çoğunluğu (%45) oluşturmaktadır. Bunun nedeni, araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun üniversite öğrencilerinden oluşmasıdır. Araştırmaya katılanlardan gelirlerinin 2500-3000 TL arasında olduğunu bildirenlerin oranı ise %15'tir. Görüşmeler sırasında üniversite öğrencilerinin tamamı herhangi bir işte çalışmadıklarını söylemişlerdir.

Şekil 10: Katılımcıların "Aylık ortalama çalışma gelirinizi belirtebilir misiniz?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

4.2.2. Sosyal Yardımlar Bileşenine İlişkin Bulgular:

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından sosyal hizmet ve sosyal yardım alıp almadığı araştırılmıştır. Bu nedenle sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcılara çeşitli yöneltilmiştir. Bu soruların cevaplarına yönelik durumlar ortaya konmuş ve analiz edilmiştir.

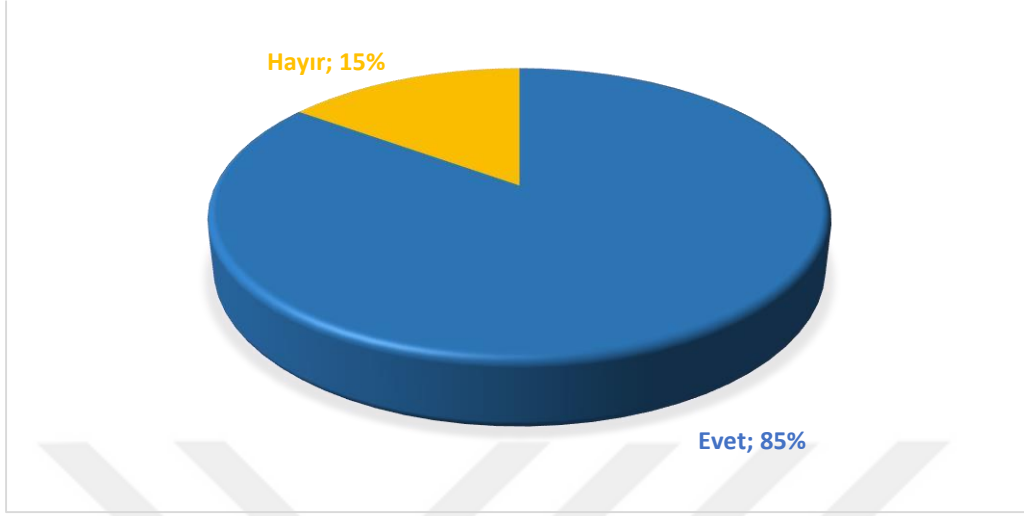
Tablo 15: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Yararlanmakta Mısınız?" Değişkenine Göre Dağılımı

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanmakta mısınız?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	17	85
Hayır	3	15
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanmakta mısınız?" Değişkenine Göre Dağılımını içeren tablo 15 incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanmakta olanların oranının %85 olduğu görülmektedir. İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından hiçbir şekilde yararlanmıyorum diyenlerin oranı ise %15 olduğu görülmektedir.

Şekil 11: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Yararlanmakta Mısınız?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

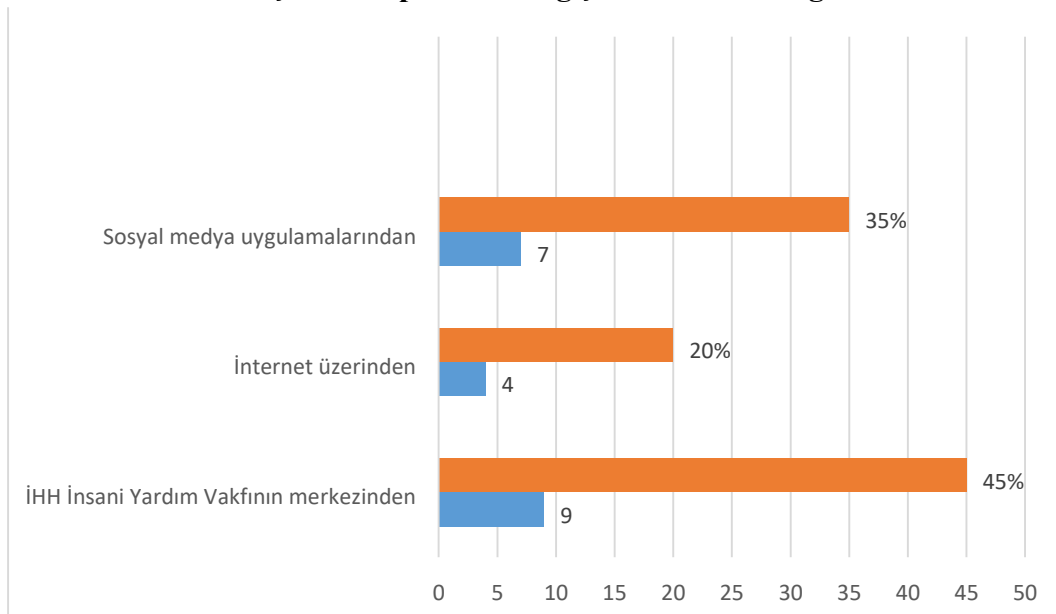
Tablo 16: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarına Nasıl Başvuru Yaptınız?" Değişkenine Göre Dağılımı

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarına nasıl başvuru yaptınız?	Frekans	Yüzde (%)
İHH İnsani Yardım Vakfının merkezinden	9	45
İnternet üzerinden	4	20
Sosyal medya uygulamalarından	7	35
Diğer	0	0
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarına nasıl başvuru yaptınız?" Değişkenine Göre Dağılımı incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarına yapılmış olan başvuruların %45'inin İHH İnsani Yardım Vakfının merkezinden, %35'nin sosyal medya uygulamalarından, %20'sinin ise internet üzerinden olduğu görülmektedir. İnternet ve Web tabanlı uygulamalar ile ilgili başvuru yapılmasının en önemli sebebinin sosyal yardımı alan kişilerin çoğunluğunun üniversite ve yükseköğretim gören kişilerden oluşması olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 12: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarına Nasıl Başvuru Yaptınız?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

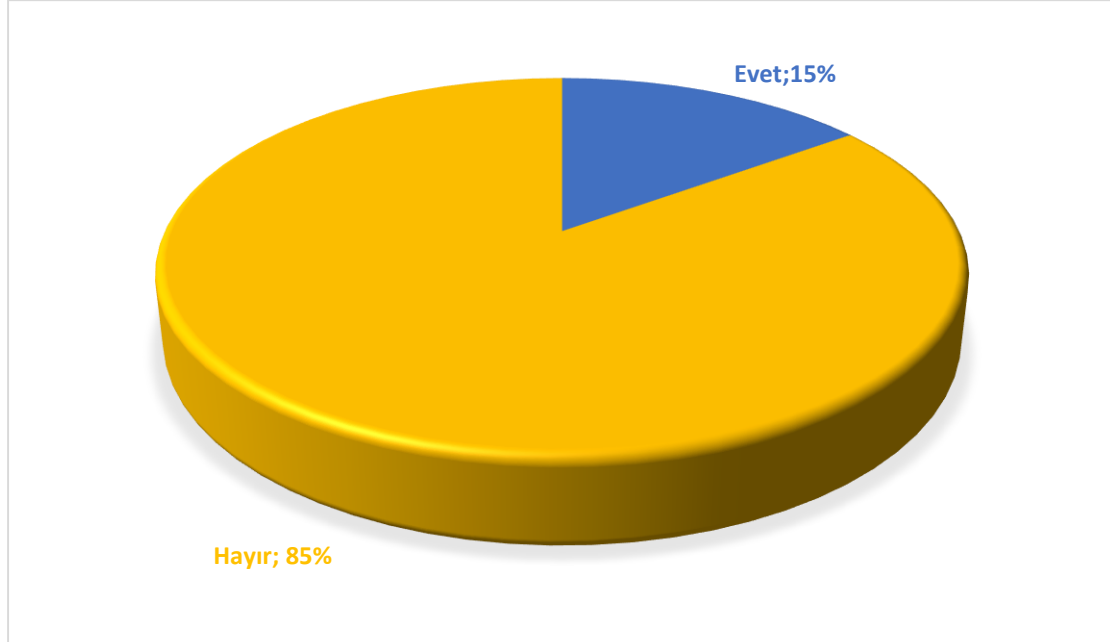
Tablo 17: Katılımcıların "Herhangi Bir Engelliniz ya da Sağlık Sorunuz Var Mıdır?" Değişkenine Göre Dağılımı

Herhangi bir engelliniz ya da sağlık sorunuz var mıdır?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	3	15
Hayır	17	85
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların "Herhangi bir engelliniz ya da sağlık sorunuz var mıdır? Varsa nedir?" değişkenine göre dağılımı incelendiğinde herhangi bir engeli ve sağlık sorunu olduğunu belirtenlerin oranı %15 iken herhangi bir sağlık engeli ve sorunu olmayanların oranı ise %85 olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde sağlık problemi oranının az görülmesinin nedeni yardımdan faydalanan kişilerin genç yaş grubunda olmasından dolayı olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 13: Katılımcıların "Herhangi Bir Engelliniz ya da Sağlık Sorunuz Var Mıdır?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

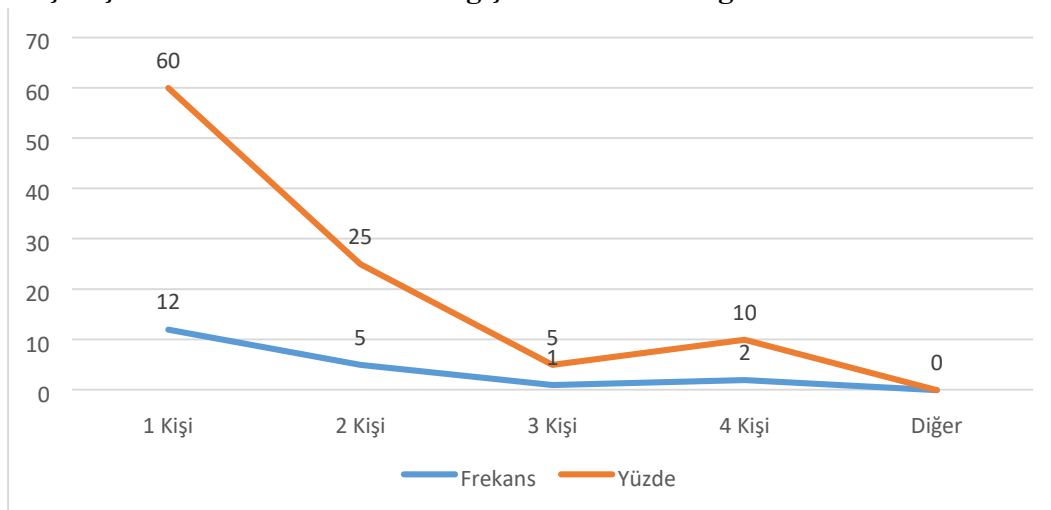
Tablo 18: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Hanedeki Kaç Kişi Yararlanmaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından hanedeki kaç kişi yararlanmaktadır?	Frekans	Yüzde (%)
1 Kişi	12	60
2 Kişi	5	25
3 Kişi	1	5
4 Kişi	2	10
Diğer	0	0
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından hanedeki kaç kişi yararlanmaktadır?" değişkenine göre dağılımı incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanan kişi sayısının 1 kişi olduğunu belirtenlerin oranı %60 yardımdan yararlanan kişi sayısının 2 kişi olduğunu belirtenlerin oranı ise %25 tir. Yine aynı şekilde yardımdan yararlanan kişi sayısının 4 kişi olduğunu belirtenlerin oranı ise %10 dur. Hanedeki kişi sayısı 1 kişi ile en yüksek oranın görülmesinin nedeni yardımdan faydalanan kişilerin genç yaş grubunda olmasından dolayı olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 14: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından Hanedeki Kaç Kişi Yararlanmaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

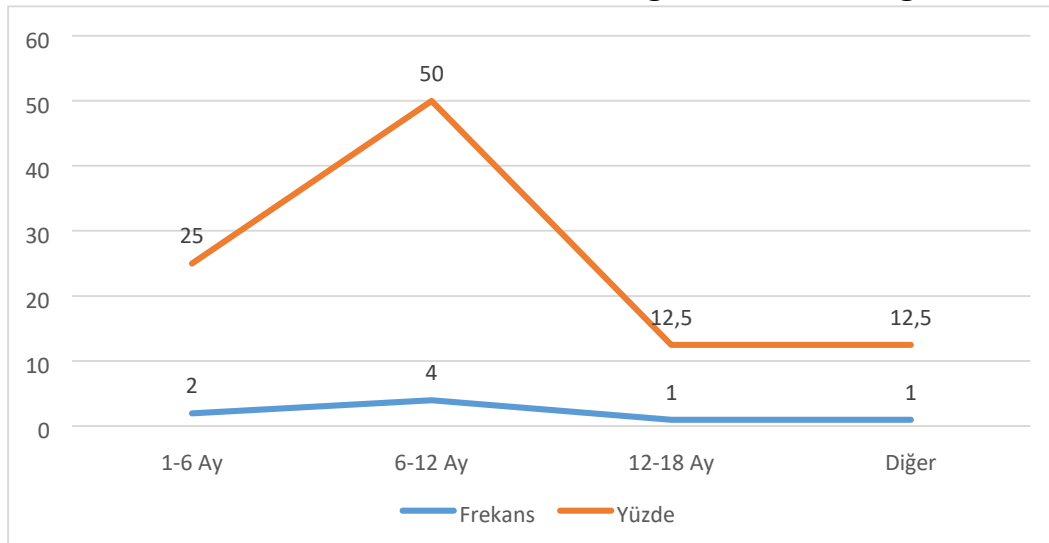
Tablo 19: Katılımcıların "Aileniz Ne Kadar Süredir İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımı Almaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı

Aileniz ne kadar süredir İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımı almaktadır?	Frekans	Yüzde (%)
1-6 Ay	2	25
6-12 Ay	4	50
12-18 Ay	1	12,5
Diğer	1	12,5
Toplam	8	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 19 incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanan kişilerin yararlanma sürelerinde 1-6 ay arası bu yardımdan faydalananların oranı %25, 12-18 ay arası bu yardımdan faydalananların oranı %12,5 olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde yardımdan daha uzun süre yararlanan oranı ise %12,5 tur. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanan kişilerin yararlanma sürelerinde en yüksek oranın görülmesinin 1-12 ay arasında olmasının nedeni yardımdan faydalanan kişilerin genç yaş olan üniversitelilerin yoğunluğu grubunda olmasından dolayı olduğu tahmin edilmektedir.

Şekil 15: Katılımcıların "Aileniz Ne Kadar Süredir İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımı Almaktadır?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 20: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımları Almaya Başladıktan Sonra Aileniz Üzerinde ve Yukarıda Yöneltilen Sorular Özelinde (Eğitim, Sağlık, Koruma vb.) Değişiklikler Yaşandı Mı?" Değişkenine Göre Dağılımı

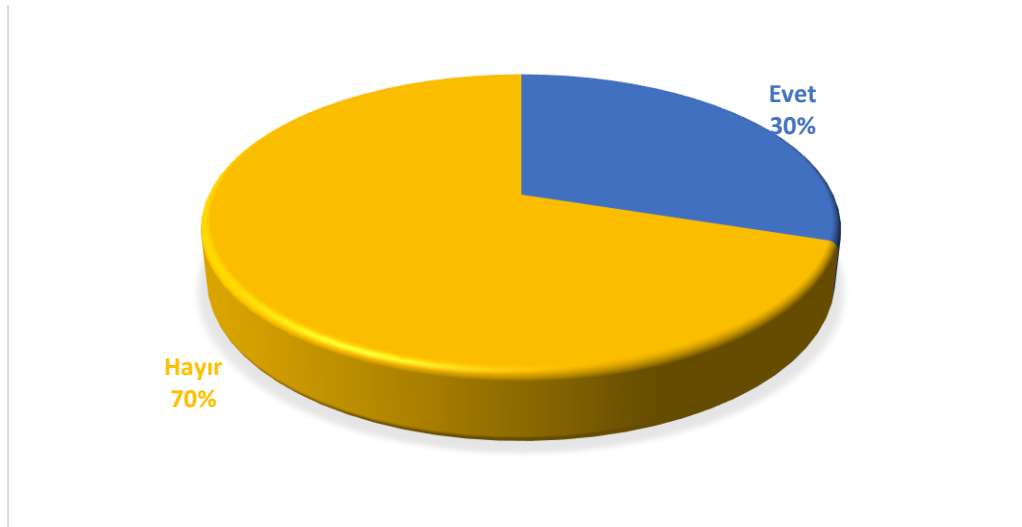
İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımları almaya başladıktan sonra aileniz üzerinde ve yukarıda yöneltilen sorular özelinde (eğitim, sağlık, koruma vb.) değişiklikler yaşandı mı?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	6	30
Hayır	14	70
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 20 incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımları almaya başladıktan sonra eğitim, sağlık, koruma konusunda değişiklikler yaşanmadığına dair cevap verenlerin oranının %70 olduğu görülmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımları almaya başladıktan sonra eğitim, sağlık, koruma konusunda değişiklikler yaşadığını bildirenlerin oranının ise %30 olduğu görülmektedir. Evet" diyenlerden "Evet, kesinlikle ailemi büyük bir değişiklikler yaşandı. Aileme maddi yükü azaldı, aynı zamanda İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan aldığım yardım sayesinde eğitim hayatı daha iyi bir şekilde sürdürebilirdim cevabı alınmıştır.

Şekil 16: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımları Almaya Başladıktan Sonra Aileniz Üzerinde Değişiklikler Yaşandı Mı?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

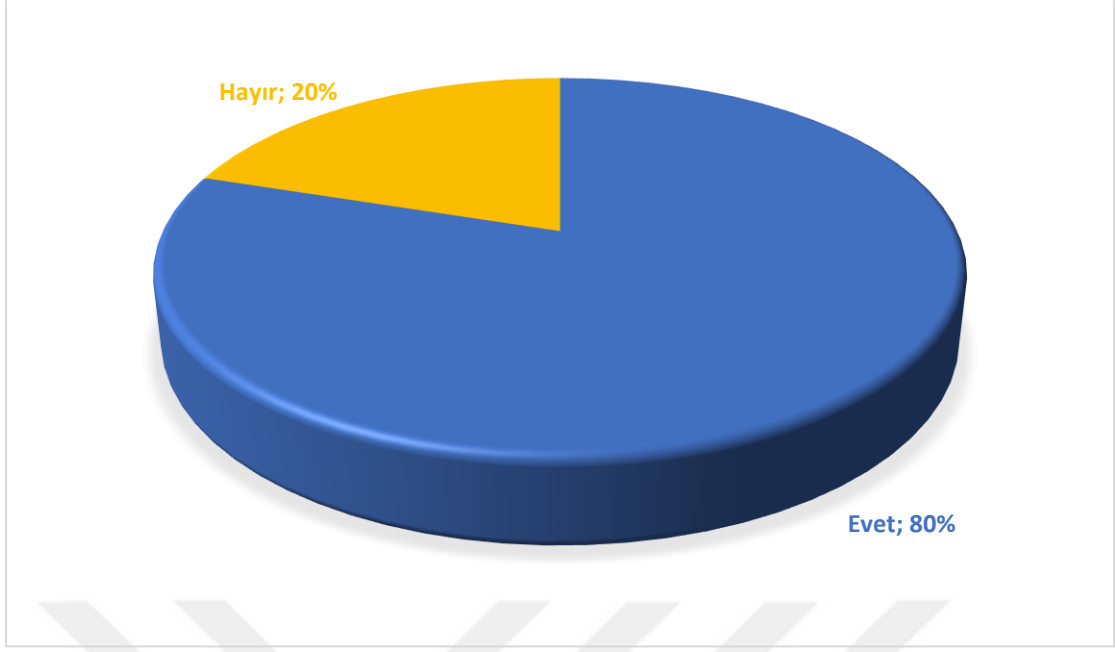
Tablo 21: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Düzenli Alabiliyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını düzenli alabiliyor musunuz?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	16	80
Hayır	4	20
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını düzenli alabiliyor musunuz?" değişkenine göre dağılımı incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını düzenli alabilenlerin oranının %80 olduğu görülmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını düzenli alamayanların oranı ise %20'dir. Katılımcılar neden düzenli alamadığı ile ilgili bir geri dönüşte bulunmamıştır.

Şekil 17: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Düzenli Alabiliyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

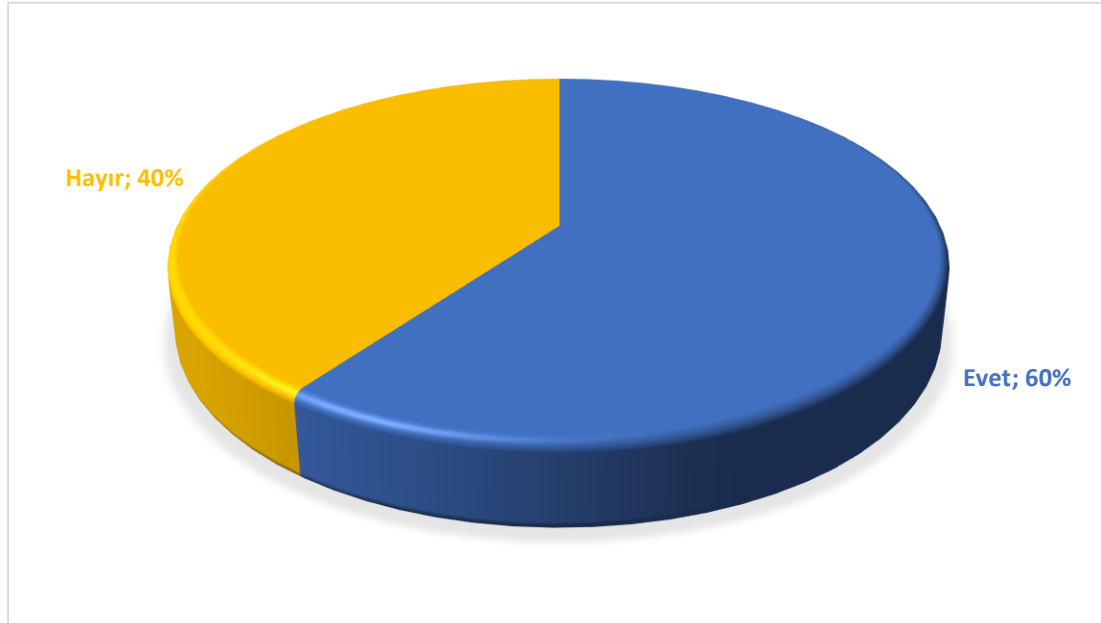
Tablo 22: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Yeterli Buluyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını yeterli buluyor musunuz?	Frekans	Yüzde (%)
Evet	12	60
Hayır	8	40
Toplam	20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını yeterli buluyor musunuz?" değişkenine göre dağılımı incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını yeterli bulanların oranının %60 olduğu verilen istatistiki tabloda görülmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını yeterli bulmayanların oranı ise %40 tır. İHH İnsani Yardım Vakfı kuruluş gayesi olan sosyal hizmet ve sosyal yardımlarını her kesimden geniş kitlelere ulaştırma amacı gütmelerinden dolayı asgari geçim standartlarında yardım yapmaktadır. Bu amacından dolayı bazı kişilere yapılan yardımların miktarı yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir.

Şekil 18: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımlarını Yeterli Buluyor Musunuz?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

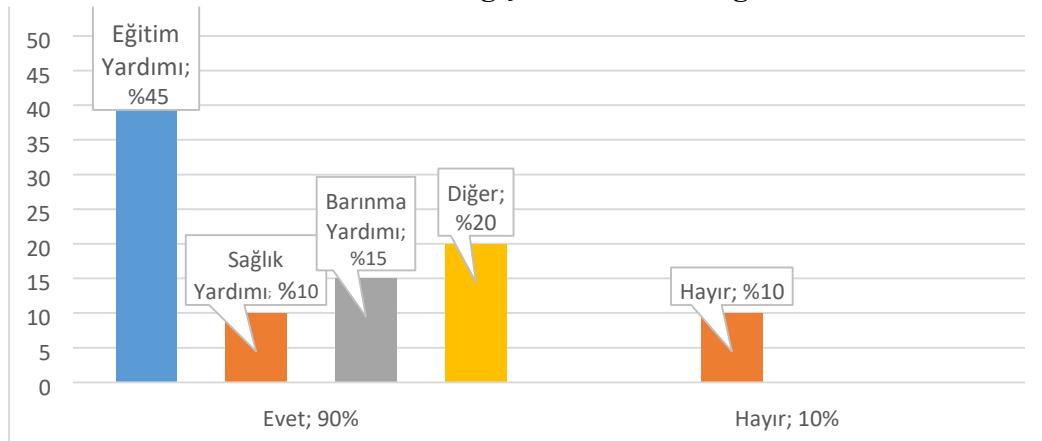
Tablo 23: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ailenize Yardımcı Olduklarını Düşünüyor Musunuz? Öyleyse, Hangi Yönlerden? Değilse, Neden?" Değişkenine Göre Dağılımı

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın ailenize yardımcı olduklarını düşünüyor musunuz? Öyleyse, hangi yönlerden? Değilse, neden?		Frekans	Yüzde (%)
Evet	Eğitim Yardımı	9	45
	Sağlık Yardımı	2	10
	Barınma Yardımı	3	15
	Diğer	4	20
Hayır		2	10
Toplam		20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 23 incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan yardım alan kişilerin ailelerine yardımcı olduklarını düşünenlerin içerisinde en yüksek oran %45 ile eğitim ile ilgili yardım yapıldığını dile getirenlerden oluşmaktadır. İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan yardım alan kişilerin ailelerine yardımcı olduklarını düşündükleri ikinci husus ise barınma ile ilgili yardım aldığını bildirenler oluşturmaktadır. Sağlık konusunda yardım aldıklarını söyleyenlerin oranı ise %10'dur. "Hayır" diyenlerden; ben yabancıyım ve Türkiye'de tek başıma kalıyorum, o yüzden ailem İHH İnsani Yardım Vakfından hiçbir yardım almıyor diyenlerin oranı ise yine aynı şekilde % 10 dur.

Şekil 19: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ailenize Yardımcı Olduklarını Düşünüyor Musunuz? Öyleyse, Hangi Yönlerden? Değilse, Neden?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

4.2.3. Acil Yardım Bileşenine İlişkin Bulgular:

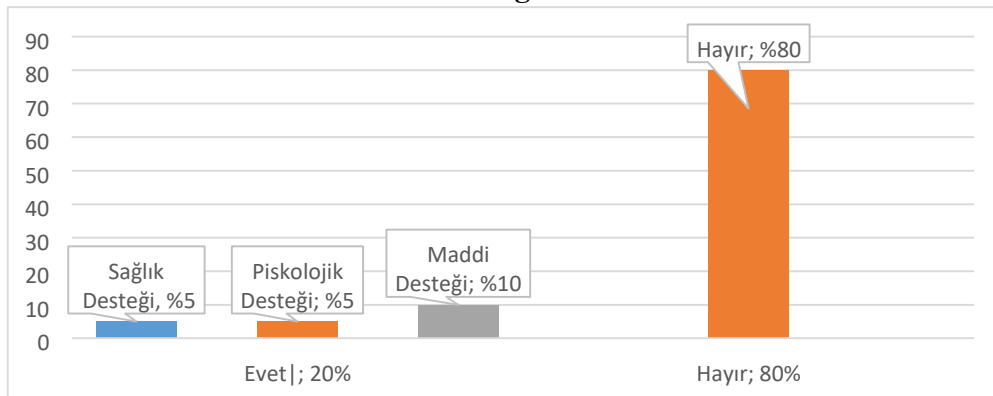
Tablo 24: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan Olağan Üstü Bir Kriz Durumunda Yardım Aldınız mı? Aldıysanız, Ne Aldınız?" Değişkenine Göre Dağılımı

İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan olağan üstü bir kriz durumunda yardım aldınız mı? Aldıysanız, ne aldınız?		Frekans	Yüzde (%)
Evet	Sağlık Desteği	1	5
	Psikolojik Desteği	1	5
	Maddi Desteği	2	10
	Diğer	0	0
Hayır		16	80
Toplam		20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 24 incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan olağan üstü bir kriz durumunda büyük çoğunluk herhangi bir yardım almadığını (%80) belirtmişlerdir. İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan olağan üstü bir kriz durumunda yardım aldığını bildirenlerin içerisinde en yüksek orana sahip olan kişilerin oluşturduğu grup maddi destek (%10) alanlardan oluşmaktadır. İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan olağan üstü bir kriz durumunda yardım aldığını bildirenlerin içerisinde Sağlık desteği aldım diyenlerin oranı ise (%5) psikolojik destek aldığını belirtenlerin oranı ile aynıdır.

Şekil 20: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan Olağan Üstü Bir Kriz Durumunda Yardım Aldınız mı? Aldıysanız, Ne Aldınız?" Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

4.2.4. Gönüllü Faaliyetler Bileşenine İlişkin Bulgular: Tablo 25: Katılımcıların

"İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Gönüllü (Piknik, İftar,

Gezi vs.) Bir Etikliğine Katıldınız mı? Katıldıysanız, Hangisine Katıldınız?"

Değişkenine Göre Dağılımı

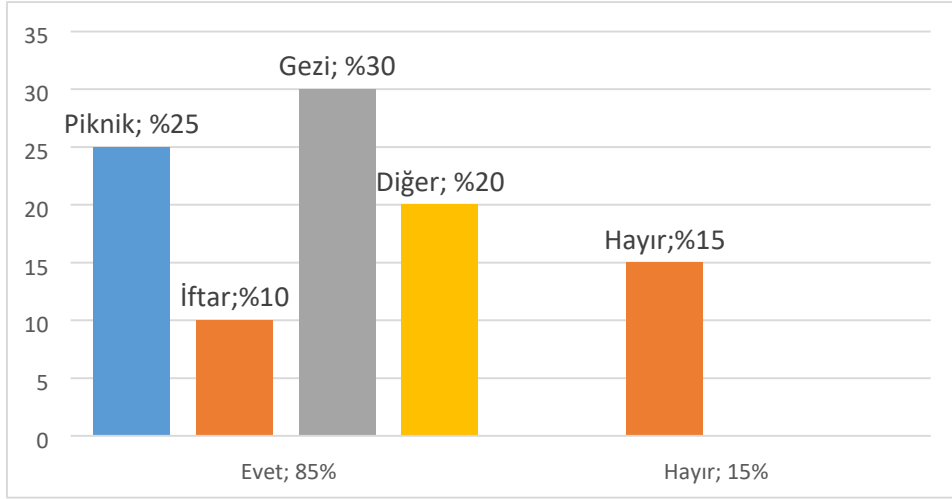
İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gönüllü (piknik, iftar, gezi vs.) bir etikliğine katıldınız mı? Katıldıysanız, hangisine katıldınız?		Frekans	Yüzde (%)
Evet	Piknik	5	25
	İftar	2	10
	Gezi	6	30
	Diğer	4	20
Hayır		3	15
Toplam		20	100

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

Tablo 25 incelendiğinde, İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gönüllü faaliyetlerine katılım sağlayanların büyük çoğunluğu gezi faaliyetlerine katılanlar (%30) oluşturmaktadır. Sırasıyla İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gönüllü piknik faaliyetlerine katılanların oranı %25 tir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gönüllü faaliyetlerine katılanlarının en az olduğu oran ise iftar programlarına katılanlar oluşturmaktadır.

Şekil 21: Katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Gönüllü (Piknik, İftar, Gezi vss.) Bir Etikliğine Katıldınız mı? Katıldıysanız, Hangisine Katıldınız?"

Değişkenine Göre Dağılımı

Kaynak: Mülakat verileri, Ekim 2020.

İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yoksullukla mücadele bağlamında sosyal yardımlar Fenomenolojik olarak incelendiğinde:

- Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı %15'i kadın, % 85'i ise erkeklerden oluşmaktadır.
- Katılımcıların yaş aralıklarına göre mülakata katılanların % 5'i 15-20 yaş arası, % 20'si 20-25 yaş arası, % 10'u 25-30 yaş arası, % 15'i 30-35 yaş arası, % 25'i 35-40 yaş arası, % 15'i 40-45 yaş arası, % 10'u 45-50 yaş arası olduğu en fazla katılımın % 25 ile 35-40 yaş aralığında olduğu görülmüştür.
- Sosyal hizmet alan bireylerin medeni durumları incelendiğinde bekâr olanların oranı %35 olarak görülmektedir. Sosyal hizmet yardımı alan ve evli olanların oranı ise %45 tir.
- Katılımcıların "Uyruk" Değişkenine Göre Dağılımı'' incelendiğinde en yüksek oran % 35 ile Türk uyruklu katılımcılara aittir. İkinci olarak en yüksek oran ise Suriyeli katılımcılara aittir. Sırasıyla katılımcıların oranları %10 ile Somali, % 5 ile Bangladeşli ve yine % 5 ile Arnavutluk Devletine ait olan vatandaşlardan oluşmaktadır.
- Katılımcı bireylerin eğitim durumu incelendiğinde lisans seviyesinin %30 ortaöğretim mezunu olanların oranının %15, yüksekokul mezunu olanların %35, lisansüstü mezunlarının oranın ise %20 olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların hane kira giderinizi belirttiği duruma katılımcıların %85'nin çeşitli miktarlarda kira giderleri olduğu görülmektedir. Katılımcılardan kira giderleri olmayanların oranı ise %15 düzeyindedir.

- Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan bireylerin %30'unun gelirinin 1000 TL ve altında olduğu görülmektedir. Katılımcıların gelirinin 1000-1500 TL arasında olduğu kişilerin oranı ise büyük çoğunluğu (%45) oluşturmaktadır. Araştırmaya katılanlardan gelirlerinin 2500-3000 TL arasında olduğunu bildirenlerin oranı ise %15'tir.
- Katılımcıların İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanma durumunu içeren soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanmakta olanların oranının %85 olduğu görülmektedir. Vakfın Yardımından hiçbir şekilde yararlanmıyorum diyenlerin oranı ise %15 olduğu görülmektedir.
- İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarına yapılmış olan başvuruların %45'inin İHH İnsani Yardım Vakfının merkezinden, %35'nin sosyal medya uygulamalarından, %20'sinin ise internet üzerinden olduğu görülmektedir.
- Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların "Herhangi bir engelliniz ya da sağlık sorununuz var mıdır?" Sorusuna verdiği cevaplar incelendiğinde herhangi bir engeli ve sağlık sorunu olduğunu belirtenlerin oranı %15 iken herhangi bir sağlık ve engeli sorunu olmayanların oranı ise %85 olduğu görülmektedir.
- Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların "İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından hanedeki kaç kişi yararlanmaktadır?" değişkenine göre dağılımı incelendiğinde İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanan kişi sayısının 1 kişi olduğunu belirtenlerin oranı %60 yardımdan yararlanan kişi sayısının 2 kişi olduğunu belirtenlerin oranı ise %25 tir. Yine aynı şekilde yardımdan yararlanan kişi sayısının 4 kişi olduğunu belirtenlerin oranı ise %10 dur.
- Sosyal hizmet ve sosyal yardım alan katılımcıların "Aileniz ne kadar süredir İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımı almaktadır?" sorusuna verdikleri cevaplar incelendiğinde yardımdan yararlanan kişilerin yararlanma sürelerinde 1-6 ay arası bu yardımdan faydalananların oranı %25, 12-18 ay arası bu yardımdan faydalananların oranı %12,5 olduğu görülmektedir. Yine aynı şekilde yardımdan daha uzun süre yararlanan oranı ise %12,5 tur.

- İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan yardımları almaya başladıktan sonra eğitim, sağlık ve koruma konusunda değişiklikler yaşanmadığına dair cevap verenlerin oranının %70 olduğu görülmektedir. Bu konuda değişiklikler yaşadığını bildirenlerin oranı ise %30 olduğu görülmektedir.
- İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını düzenli alabilenlerin oranının %80 olduğu görülmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını düzenli alamayanların oranı ise %20'dir.
- İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını yeterli bulanların oranının %60 olduğu görülmektedir. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını yeterli bulmayanların oranı ise %40 tır.
- İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan yardım alan kişilerin ailelerine yardımcı olduklarını düşünenlerin içerisinde en yüksek oran %45 ile eğitim ile ilgili yardım yapıldığını dile getirenlerden oluşmaktadır. Sağlık konusunda yardım aldıklarını söyleyenlerin oranı ise %10'dur.
- İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan olağan üstü bir kriz durumunda büyük çoğunluk herhangi bir yardım almadığını (%80) belirtmişlerdir. İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan olağan üstü bir kriz durumunda yardım aldığını bildirenlerin içerisinde en yüksek orana sahip olan kişilerin oluşturduğu grup maddi destek (%10) alanlardan oluşmaktadır.
- İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gönüllü faaliyetlerine katılım sağlayanların büyük çoğunluğu gezi faaliyetlerine katılanlar (%30) oluşturmaktadır. Sırasıyla İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gönüllü piknik faaliyetlerine katılanların oranı %25 tir.

6. SONUÇ

Savaşlar, iç-dış göç dalgası, refah devletinin krize girmesi, sosyal güvenliğin zayıflaması, yoksulluğun artması ile tüm dünyada insani krizler, toplumsal sorunlar yaşanmaktadır. Bu noktada STK'ların ve sosyal yardımların önemi ve gerekliliği de daha iyi anlaşılmaktadır. Günümüzde araştırmacıların bu konuya olan ilgisi giderek daha da artmaktadır. Bu motivasyonla, bu araştırma STK'lar içinden örnek olarak seçilen İHH İnsani Yardım Vakfı ve vakfın sosyal yardımlar üzerindeki etkileri incelenme konusu olarak belirlenmiş ve araştırma yoluna gidilmiştir.

Araştırma kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır: İHH İnsani Yardım Vakfı hangi sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerini gerçekleştirmektedir? İHH İnsani Yardım Vakfı, faaliyetleri yapmaya başlarken hangi yöntemleri izlemektedir? İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yararlanıcılarına etkileri nelerdir? Sosyal hizmet ve sosyal yardımlardan yararlanan bireylerin yaşamlarında iyileşme var mıdır?

Araştırmanın amacı, STK'lardan biri olan İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yapmış olduğu sosyal hizmet ve sosyal yardım faaliyetlerinin teorik ve pratik açıdan nasıl olduğunu anlayarak, analiz ve açıklamalar yapabilmektir.

Literatür incelendiğinde, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini konu alan birçok çalışma yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmaların çoğunda nitel araştırma yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Güloğlu (2006), Talas (2011), Dinçay (2015), Özdemir ve arkadaşlarının (2015) çalışmaları konuyu nitel yöntem ile ele alıp, incelemiştir. Bu

türden araştırmalar için bu doğru olan yöntemdir. Çünkü nicel araştırmalar doğası gereği ölçülebilir ve sayısallaşmış veriler ürettiğinden “niçin”, “nasıl” gibi sorulara yanıt vermekten uzaktırlar. Oysa sivil toplum kuruluşları, toplumsal sorunlarla uğraşarak, genellikle dezavantajlı insan grupları için hizmet ve politika ürettiklerinden konuyu anlamak için sayısallaşmış verilerden çok, “neden”, “niçin”, “nasıl”, “ne şekilde” gibi soruların yanıtlarının bilinmesi gerekmektedir. Ayrıca, insanlar çeşitli nedenlerle anketleri doğru yanıtlamayabilmektedirler. Bu sebeplerle bu araştırmada nitel araştırma yöntemi ve mülakat tekniğine başvurulmuş, olabildiğince derin, zengin ve kapsamlı data lar elde edilmesi hedeflenmiştir. Yöntem belirlendikten sonra bu yöneme uygun olarak fenomenolojik yaklaşım benimsenmiştir. Çünkü nitel araştırma yöntemi içerisinde olan ve çoğunlukla mülakat tekniğinin kullanıldığı fenomenolojik yaklaşım, katılımcılara kişisel deneyimlerini olduğu gibi, olgunun kişinin anlam dünyasındaki yeri, ayrıntılı kişisel yaşam öyküleri, beden dili, mimikler, tonlamalar vb. için zengin, kapsamlı ve derinlikli veriler sunmaktadır (Creswell, 2017, s.14). Bu nedenle fenomenolojik yaklaşımın, bu araştırma için ideal bir yöntem olduğu sonucuna varılmış ve kullanılması yoluna gidilmiştir.

Örneklem bulmak bu araştırmada zorlanılan konulardan biri olmuştur. Çünkü konu alanına giren katılımcıların savaştan zarar görmüş ya da çeşitli nedenlerle ülkesini terk etmiş travma yaşayan kişiler olmasından ötürü çekingen ve ürkek bir doğaları olduğu sır değildir. Bu nedenle evrenden istenildiği gibi örneklem almak mümkün olmamış, mecburen kartopu tekniği ile örneklem bulunma yoluna gidilmiştir. Zira kartopu tekniği ile güveni kazanılan her bir görüşmeci araştırmacıyı potansiyel diğer görüşmecilere yönlendirebilmektedir ve bu zincir tıpkı bir kartopu misali giderek daha büyümekte, araştırmacıya katılımcı sağlamaktadır (Akt. Baltacı, 2018, s.253). Nitekim bir ay içinde 20’den fazla kişiye ulaşılmış, ancak tüm ısrarlarımıza rağmen bazıları görüşme yapmayı reddetmiş, geriye görüşmeyi kabul eden 20 kişi kalmıştır. Bu durum savaş travmasının bireyler üzerinde etkilerinin olduğunu ifade ettiğimiz yukarıdaki tespiti destekleyen bir olgu olmuştur. Bunun yanında görüşme yapılmak istenen sığınmacı kadınların çekingen, ürkek, şüpheli, güvensiz tavırları da katılımcı sayısının az olmasında bir faktör olmuştur. Bunun sebebi de daha önce konu ile ilgili yapılan araştırmalarda da tespit edildiği gibi dünya üzerinde kadın sığınmacıların erkeklere göre savaş travması ve sığınmacılık koşullarından daha çok zarar görmeleri ve uzun süre bu etkileri üzerinden atamamalarından kaynaklanmaktadır (Arslan, 2016; Arslan, 2017).

İHH İnsani Yardım Vakfı sadece Ankara ya da Türkiye de değil dünyanın birçok yerinde eş zamanlı ya da art zamanlı sosyal yardım faaliyetleri gerçekleştirmektedir. Bu faaliyetleri genel olarak ele almak çalışmayı çok fazla genelleştireceği ve örneklemin belirlenmesini zorlaştıracığı için araştırmanın sınırlanması gerekmiştir. Bu nedenle İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ankara ilinde yürüttüğü sosyal yardım faaliyetleri ele alınarak sınırlandırma yapılmış ve veriler toplanmıştır.

Katılımcıların "Uyruk" Değişkenine Göre Dağılımı" incelendiğinde katılımcılar arasındaki en yüksek oran % 35 ile Türk uyruklu katılımcılar oluşturmuş, ikinci en yüksek oran ise Suriyeli %15 katılımcılardan oluşmuştur. Suriye savaşından dolayı Türkiye'ye doğru yoğun bir dış göç yaşanması ve yine dünyanın değişik yerlerindeki Türklerin, Türkiye'yi bir eğitim üssü gibi görmeleri bunun temel sebebi olarak görülmüştür.

Katılımcıların %90'ının 40 yaş altı olmasının, %85'inin bir sağlık sorunu yaşamıyor olmasının, hanedeki kişilerin yardımlardan yararlanma oranının %60'ında 1 kişi, yardımdan yararlanması süresinin %85'inin 6-12 ay arasında olmasının, İHH yardımlarının en çok eğitim hayatına yardım etmesinin (%85) özel bir nedeni olmayıp, örneklem seçimi ile alakalı bir sonuç olmuştur.

Katılımcıların %15'inin kadın, %85'inin erkek olmasındaki dengesiz orantının sebebi yukarıda da ifade edildiği gibi savaş travması ve sığınmacılık koşullarından onların erkeklere göre daha çok zarar görmeleri ve uzun süre bu etkileri üzerinden atamamalarından kaynaklanana bir sorun gibi görünmektedir. Nitekim Anker'in (1995), Akgül'ün (2013), Arslan'ın (2016) yaptığı araştırma sonuçları da bu veriyi destekler niteliktedir.

Sosyal hizmet alan bireylerin medeni durumları baz alındığında evlilerin (%45) bekârlara (%35) göre yardımlardan daha az yararlanması duyulan ihtiyacın şiddeti ile ilgili bir konu olduğu düşünülmüştür. Yılmaz'ın (2018) ve Usta'nın (2006) yaptığı araştırmada da bu verileri destekleyen bulgular ortaya çıkmıştır. Nitekim hanelerde nicelik arttıkça ihtiyaçlar da doğru orantılı olarak artmakta, bu da sosyal yardımlara yönelime kapı aralamaktadır.

Bulgulara göre eğitim seviyesi arttıkça sosyal yardımlardan yararlanma oranının da arttığı görülmüştür. Kotan'ın (2010), İlter'in (2010) araştırma bulguları da aynı

paraleldedir. Bu durum, eğitimli bireylerin nereden ve nasıl yardım alınacağına ilişkin sosyal medyada dahil diğer platformlardan kolaylıkla haberdar oluşları ve müracaatları ile ilgili eğitimli bireylerin bir avantajı olarak anlaşılmıştır. Nitekim araştırmadaki katılımcıların %55'inin İHH İnsani Yardım Vakfı yardımlarından sosyal medyayı kullanarak faydalandığı gerçeği de bu bulguyu destekler niteliktedir.

Katılımcıların %60'ının kira gideri yardımı almaları onların vatanlarından Türkiye'ye gelerek öğrenci statüsünde olmaları ile ilgili bir husustur.

Ayrıca yardımlardan düzenli olarak yararlananların oranının %80 olması İHH İnsani Yardım Vakfı'nın süreci doğru planlayarak, yönettiğini gösterir niteliktedir. Nitekim Kotan (2010), Berber ve Sain'de (2019) yaptığı araştırmada aynı sonuçlara ulaşmışlardır. Ancak başka bir bulguda mühim bir kriz durumunda İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan yardım alamadığını belirtenlerin %80 olarak belirlenmiş olması İHH İnsani Yardım Vakfı'nın ekstrem durumlarda planlamanın dışına çıkamadığı, yeterli desteği sunamadığını ortaya koymuştur. Bu İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan yardım talebinde bulunanların sayısı düşünüldüğünde olağan bir sonuç olarak yorumlanmıştır.

Katılımcıların %75'inin 1500 TL'nin altında aylık geliri olduğu düşünüldüğünde, çoğunun dar gelirli olduğu, kıt kanaat geçindikleri ve İHH İnsani Yardım Vakfı yardımlarına muhtaç oldukları anlaşılmaktadır. Nitekim bir başka bulguda katılımcıların %85'inin İHH İnsani Yardım Vakfı yardımlarından yararlandığının ortaya çıkması bu veriyi desteklemektedir. Bununla birlikte başka bir veride de bu yardımları yeterli bulmayanların %60 oranında kalması da bu veriyi destekleyen başka bir bulgu olmuştur. Dinçay'da (2015) araştırmasında yardım kuruluşlarının ihtiyaç sahiplerine her zaman yeterli yardımı yapamadıklarını tespit etmiştir. İki araştırmanın sonuçları birbirini tamamen desteklemektedir. Bu noktada sosyal yardımların tutarının artırılmasının, yaşam doyumunu artırması ve ekonomik açıdan rahat bir nefes almaları için yararlı olacağı söylenebilir.

Başka bir bulguda İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan yardım alanların gezi, piknik ve diğer sosyal faaliyetlere (%75) katılım oranı iftar faaliyetine katılım oranından yüksek çıkmıştır. Bunun sebebi iftar faaliyetini belediyeler, kurum kuruluşlar, hayırseverler ve değişik sivil toplum kuruluşları da organize ettiğinden katılım gösteremedikleri olarak

düşünülmüştür. Ayrıca gezi, piknik ve diğer sosyal faaliyetleri sığınmacılık koşullarında sosyalleşme imkânları yarattığından daha cazip olabilir.

Sonuç olarak İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Ankara'da gerçekleştirmiş olduğu gıda, eğitim, sağlık vb. yardımları, yetim yardım programları, barınma ve giysi programları, iş-meslek edindirme programları ve su kuyuları inşa kampanyaları sosyal yardım faaliyetlerinin sığınmacılar için umut olduğu, hayatlarını kolaylaştırdığı, yaşamlarında olumlu şekilde yansımaları olduğu ifade edilebilir. Bu kapsamda yardımların artırılması ve sürdürülebilirliği dezavantajlı bir grup olan sığınmacılar için hayati bir meseledir.

7. KAYNAKÇA

- Abay, A. R. (2019), Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri, <http://baskanlikreferandumu.siyasaliletisim.org/wpcontent/uploads/2011/01/siviltoplumvesivildayanisma.pdf>, s.e.t. 8.12.2019.
- Arslan, Y. (2016). Türkiye'de Ezidi Sığınmacı Kadınların Sorunları Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Batman Ve Diyarbakir Kamp Örnekleri. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 19 (2) , 31-63
- Arslan, Y. (2017), Irak'tan Türkiye'ye Hayatlar: Güneydoğu'da Sığınmacı Kadınlar. İstanbul: Belge Yayınları.
- Arslan, S. (2018), Osmanlıdan günümüze sivil toplum kuruluşları ve vatandaşlık eğitimine katkıları, *Uluslararası Yönetim ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 59-76.
- Aslan, S. (2010), Sivil Toplum ve Demokrasi, *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 357-374.
- Aslan, S. (2010), Sivil toplum: kavramsal değişim ve dönüşüm, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (33), 188-212.

- Aslan, Ş. (2010), Türkiye’de sivil toplum, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(31), 260-283.
- Anker, D. E. (1995). Woman Refugees: Forgotten No Longer. San Diego L. Rev.,(32).
- Akgül, Ç. (2013). Milliyetçi Söylemin Her Dem ‘Poinesi’: Savaş Tecavüzleri. *Alternatif Politika Dergisi*. 5 (1), 91-113.
- Baltacı A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1:231-274.
- Berber, Ş. ve Sain, K. (2019), Sivil Toplum ve Türkiye’de Eğitim Alanında Faaliyet Gösteren Sivil Toplum Kuruluşları: Dernekler, Vakıflar ve Sendikalar, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 5(16): 454-469.
- Beşikci, S. ve Kuzucanlı, G. (2019), Dijital Platformda Kadın Hareketleri Üzerine Bir İnceleme, *Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi*, 42(2019 Kasım), 799-809.
- Bingöl Üniversitesi, <http://www.bingol.edu.tr/tr>, s.e.t. 16.3.2020.
- Bingöl, O. (2015), Genel Bağlarıyla Sosyal Hizmet ve Toplum, *Mavi Atlas*, Araştırma Makalesi, 69-77.
- Cenker-Özek, C. İ. (2018), 1990’lardan Günümüze Türkiye’de Sosyal Sermaye ve Sivil Toplum: Bölgeler Arası bir Karşılaştırma, *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, Özel Sayısı, 44-77.
- Cicioğlu, F. (2005), “Türk Modernleşmesinde Sivil Toplumun Gelişim Süreci”, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Biga İİBF, *II. Ulusal STK Kongresi Bildiriler Kitabı* “Küresel Eşitlik”,s.139-150
- Creswell JW. (2017). Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Methods Approaches. Çeviri: Demir S. vd. Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları, 3. Baskı. Ankara, Eğiten Kitap.
- Çaha, Ö. (2005), Sivil Toplumun Türkiye’deki Sorunları, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ), 21. Yüzyılın Eğiğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınları, 0(2), İstanbul, 689-707.
- Çalmaşur, G., Doğan, E. M. (2011), Gayrisafı Milli ve Nüfus İle Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişki -Türkiye Üzerine Bir Uygulama Atatürk Ü. İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı.

- Demir, Ş. ve Sesli, M. (2007), Kamusal alan "Türkiye’de kamusal alan kavramlaştırılmasının muhtevası: tertiplilik mi, çoğulculuk mu?", *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 0(1), 273-292.
- Dinçay, H. (2015), Sivil toplum kuruluşlarının ekonomik sorunları ve çözüm önerileri, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 331-346.
- Ekmekçi, A. vd. (2015), *Sivil Toplum İzleme Raporu 2013-2014*, TÜSEV, İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Emini, F. T. (2013), Sivil Toplum Kuruluşlarının politika belirleme sürecindeki rolü: Tüsiad örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (36), 43-56.
- Erdoğan, M., (2005), Sivil Toplum: Bir Kavramın Anatomisi, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ, (2005), 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınlan, 2(0), İstanbul.
- Erdoğan, Ü. (2011), *Sivil Toplum Kuruluşlarının yerel yönetimlerin karar alma sürecindeki rolü: Aydın ili örneği*, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Falay, N. (2014), Kamusal alanın oluşumu, dönüşümü ve iktisadi boyut, *Journal of Life Economics*, 0(2), 51-70.
- Gök, S. ve Akın, Ö. (2018), Yerelde Sivil Toplum Kuruluşlarının mahpus ve hapisane çalışmalarındaki yeri: araştırma raporu, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği/Türkiye Hapishane Çalışmaları Merkezi’nin (CİSST/TCPS) Avrupa Birliği ve Açık Toplum Vakfı.
- Gözübüyük Tamer, M. (2010), Tarihsel süreçte sivil toplum, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 89-105.
- Gözübüyük-Tamer, M. (2010), Tarihsel Süreçte Sivil Toplum, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 27(1), 89-105.
- Güloğlu, T. (2006), Sivil Toplum Kuruluşlarının Yerel Yönetimlere Etkisi” ES, Muharrem III. Ulusal STK’lar Kongresi, Çanakkale.
- Gündüz, A. Y. ve Kaya, M. (2014), Küresel dünyada Sivil Toplum Kuruluşlarının ekonomik kalkınmadaki rolleri üzerine bir değerlendirme, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 6(10), 130-169.

- Güngör, E. (2017), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Politikaları ve Politikaların Etkinliği, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Güvercin, C. H. (2004), Sosyal Güvenlik Kavramı ve Türkiye'de Sosyal Güvenliğin Tarihçesi, Ankara Üniversitesi, *Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(2), 9-95.
- Haşlak, İ. ve Gülenler, S. (2006), Sosyal ve siyasal düşüncede sivil toplum tartışmaları ve toplulukçu düşüncede topluluk, birey ve devlet anlayışı, Sakarya Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, III. Uluslararası STK'lar Kongresi, 3-8.
- Işık, Gülcan (2002), Sivil Toplum Örgütlerinde İletişim ve Halkla İlişkilerin Rolü, *Selçuk İletişim Dergisi*, 2(2), 73-92.
- Işık, H. (2014), Federal Almanya'da Uygulanan Sosyal Yardım Sistemi, Türkiye Karşılaştırması ve Türkiye'deki Uygulamalara Yönelik Öneriler, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- İHH, (2015), Yetim Faaliyet Raporu, <https://www.ihh.org.tr/yayin/yetim-faaliyetraporu-2015>, s.e.t. 21.3.2020.
- İHH, (2016), 2015 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.ihh.org.tr/public/publish/0/22/ihh-yillik-rapor-2015.pdf>, s.e.t. 24.4.2020.
- İHH, (2016), Yetim Faaliyet Raporu, <https://www.ihh.org.tr/yayin/yetim-faaliyetraporu-2016>, s.e.t. 23.4.2020.
- İHH, (2017), 2016 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.ihh.org.tr/yayin/ihh-yillik-rapor2016>, s.e.t. 8.3.2020.
- İHH, (2017), Yetim Faaliyet Raporu, <https://www.ihh.org.tr/yayin/yetim-faaliyetraporu-2017>, s.e.t. 16.3.2020.
- İHH, (2018), 2017 Yılı Faaliyet Raporu, <https://www.ihh.org.tr/yayin/ihh-faaliyetraporu-2017>, s.e.t. 13.1.2020.
- İHH, (2018), Suriye Faaliyet Raporu 2012-2018, <https://www.ihh.org.tr/yayin/suriyefaaliyet-raporu-2012-2018>, s.e.t. 14.6.2020.
- İHH, (2019), 2018 Yılı Faaliyet Raporu , <https://www.ihh.org.tr/yayin/ihh-faaliyetraporu-2018>, s.e.t. 16.2.2020.
- İHH, <https://www.ihh.org.tr/tarihce>, s.e.t. 13.5.2020.

- İlter, O. (2010), *Sosyal yardım alanında SYDV ve STK işbirliği, sorunlar, çözüm önerileri*, Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Kabasakal, M. (2008), *Sivil Toplum ve Demokrasi*, Ankara: İçişler Bakanlığı, Dernekler Dairesi Başkanlığı.
- Kapar, R. (2005), *Sosyal Korumanın İşgücü Piyasasına Etkisi*, Birleşik Metal-İş Yayınları.
- Kapar, R. (2006), *Sosyal Adalet İçin Daha Faza Sosyal Koruma*, Ankara: II. Ulusal Sosyal Politika Kongresi, 1-27.
- Karakuş, O., (2006), *Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşları*, Isparta.
- Karataş, Z. (2017), *Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: nitel yaklaşımın yükselişi*, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 75.
- Kean, John (2004), *Sivil Toplum ve Devlet, Avrupa’da Yeni Yaklaşımlar*, Ankara: Yedi Kıtaya Yayınları.
- Kitapçıoğlu, T. (2013), *Baskı grupları ve demokrasi*, *TBB Dergisi*, 0(106), 357-392.
- Kösem, S. D. ve Ersen, T. B. (2019), *Sivil Toplum için Elverişli Ortam İzleme Matrisi 2018 Türkiye Raporu*, TÜSEV, İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Kotan, M. (2010). *Küresel Bir Sivil Toplum Örgütü Örneği Olarak İHH. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Kutlu, Ö. (2006), *Avrupa Birliği’ne giriş sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları: sivil toplum, demokrasi ve güven*, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.
- Küçükömer, İ. , (2004), *Sivil Toplum Yazıları*, Bağlam Yayıncılık, 1. Basım, İstanbul.
- Mardin, Ş. (2008), *Türkiye’de Toplum ve Siyaset*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- McLaverly, P. (2002). *Civil society and democracy*, *Contemporary Politics*, 8(4), 303-318.
- Narmanlıoğlu, H. (2016), *İnternet aktivizmi ve miskin eylemcilik üzerine bir araştırma*, *Tarih okulu dergisi*, 9(XXV), 437-454.

- Nurdoğan, A., Dur, A. ve Öztürk, M. (2016), Türkiye'nin Mülteci Sorunu Ve Suriye Krizinin Mülteci Sorununa Etkileri, *İş ve Hayat Dergisi*, 2(4), 217-238.
- Özcan, Y. (2004), Kamusal/özel alan tartışmaları, *Genç Hukukçular Hukuk Okumaları*, 199-225.
- Özdaşlı K (2007). *Sivil Toplum Kuruluşlarında toplam kalite yönetiminin uygulanabilirliği: bir araştırma*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özdemir M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1:323343.
- Özdemir, P. ve Ymanoğlu A, (2010), Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşları web sitelerinin diyalojik iletişim kapasiteleri üzerine bir inceleme", *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 3-36.
- Özdemir, S. , Şenocak, H. ve Basel, H. (2010), Sivil toplum kuruluşları (STK)'NIN artan önemi ve Üsküdar'da faaliyet gösteren bazı STK'LAR üzerine bir araştırma, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0 (56), 151-234.
- Özer, F. N., Leman, M., Cimem, S. ve Çelen, C. (2016), *Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Platformlar*, İçişler Bakanlığı Dernekler Dergisi, İstanbul Kadın ve Kadın Kuruluşları Derneği.
- Özer, M. (2008), Günümüz itibariyle sivil toplum kuruluşlarının iktisadi ve sosyal fonksiyonları, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.
- Öztürk, A. (2014), Yerel yönetimlerde Sivil Toplum Kuruluşları ve ilişkileri, İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı.
- Resmî Gazete, (2008), Vakıflar Genel Müdürlüğünden, Vakıflar Yönetmeliği, s: 27010.
- Selcik, O. Ve Güzel, B. (2016), Sosyal Hizmet Mesleğinin Çalışma Alanı Ve Sosyal Hizmet Uygulamasının Türkiye Ölçeğinde Değerlendirilmesi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(46), 461-469.
- Sönmez, Z. S. (2010), *Hemşeri derneklerinin yerel siyaset üzerine etkileri: 2004–2009 yerel yönetimler seçimi Buca ilçesi örneği*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yöntemi Anabilim Dalı.

- Sülüş, T. (2009), *Sivil Toplum Örgütlerinde halkla ilişkiler*, Tekirdağ: Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı.
- Süzen, A., Deniz, Ö. ve Çetin, A. (2017), Kafa hareketleri ile kontrol edilebilen tekerlekli sandalye, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(Sayı Özel), 66-72.
- Şahin, N. ve Özel, H. (2011), Türkiye’de sosyal hizmetlerin dönüşümü, *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 22 (2), 175-190.
- Şavlı, Z. T. (2014), *Sivil Toplum Analizi ve TR83 Bölgesi Sivil Toplumu Geliştirme Stratejisi*, Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı.
- T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İnternet Sitesi, <https://www.ailevecalisma.gov.tr/>, s.e.t. 13.1.2020.
- T.C. Vakıflar Genel Müdürlüğü <https://www.vgm.gov.tr/>, s.e.t. 28.10.2019.
- Talas, M. (2011), *Sivil toplum kuruluşları ve Türkiye perspektifi*, 16 Kasım 2018 tarihinde, Niğde Üniversitesi: mtalas44@hotmail.com.
- Taşçı, F. (2008), Sosyal Yardım Yapma(Ma) Gerekçeler Üzerine Yaklaşımlar, *Kamuİs*; 9(4), 1-17.
- Terzioğlu, A. (2017), Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu Bakımından İşçi Sendikası Üyeliğinin Kazanılması ve Kaybedilmesi, *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 2(4):84-96.
- Tosun, G. E. (2005), Birleştirici Demokrasi Devlet-Sivil Toplum ilişkisinin yeniden yapılandırılması için bir analiz aracı olabilir mi?, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Tuncel, G. (2005). *Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının tarihsel gelişimi*, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ, 21. Yüzyılın Eğiğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınları, Cilt 2, İstanbul.
- Tuz, A. (2010), Küreselleşme sürecinde refah devletinin dönüşümü ve Sivil Toplum Kuruluşlarının rolü, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim dalı.
- Uluç, V. (2013). Türkiye’de Sivil Toplum ve Demokrasi İlişkisi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 399-418.
- Usta, S. (2006), *Avrupa birliğine giriş sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları*, Konya:

Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yalçın, M. ve Güner, D. (2015), *Türkiye’de sivil toplum kuruluşlarının sosyal etkiölçümleme algısı ve pratiği*, Toplum Vakfı ve Koç Üniversitesi sosyal etki forumu, KUSİF yayınları.

Yaman, N. (2016), *Sivil toplum kuruluşlarında halkla ilişkiler: TEMA Vakfı örneği*, Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı.

Yatkın, A. (2006), Toplumsallaşma ve toplumsal demokratikleşme sürecinde Sivil Toplum Kuruluşlarının yeri ve önemi, Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, III. Uluslararası STK’lar Kongresi, 441-450.

Yay, S. (2015), 1980’den Günümüze Türkiye’de Sosyal Yardım Alanındaki Gelişmeler Ve Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışmayı Teşvik Fonu, *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 7(1), 18-33.

Yeşilirmak, U. İ. (2009), Sosyal yardım alanında bilişim teknolojilerinin kullanımı: Örnek model sosyal yardım bilgi sistemi, Ankara: Sosyal yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.

Yıldırım, İ. (2004). *Demokrasi Sivil Toplum Kuruluşları ve yönetim*, Ankara: Seçkin.

Yıldırım, M. (2003), Sivil toplum ve devlet, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(2): 226 – 242.

Yılmaz, A., Aksanyar, Y. ve Güler, T. (2018), Sosyal yardım olgusu ve Türkiye’de şartlı sosyal yardım uygulamaları, *EKEV Akademi Dergisi*: 22(73), 595-612.

Yılmaz, E. A. (2018), Uluslararası Örgütler Ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Türkiye’deki

Suriyelilere İnsani Yardımları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(15), 370382.

Yorgun, S. (2011), Sivil toplum düzeninde sendikaların geleceği, *Journal of Social Policy Conferences*, 0(53). 313-330.

Zengin, E., Şahin, A. ve Özcan, S. (2012), Türkiye’de Sosyal Yardım Uygulamaları, *Yönetim ve Ekonomi*, 19(2), 133-142.

8. EKLER EK 1: Yarı Yapılandırılmış Mülakat Soruları

Merhaba,

Ben Ahmed Hameed. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı'nda tezli yüksek lisans öğrencisiyim. Sivil Toplum Kuruluşlarının sosyal yardımlar üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlayan “Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardımlar Üzerindeki Etkileri: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı Örneği” başlıklı bir araştırma yapmaktayım. Ayrıca araştırma kapsamında sizinle mülakat gerçekleştireceğim. Mülakat kapsamında ses kaydı alacağım. Kimliğiniz açıkça paylaşılmayacaktır. Gizli kalmasını istediğiniz bilgiler paylaşılmayacaktır. Tüm bu çalışmalarını izniniz doğrultusunda yapacağım.

Yapılan görüşmede verdiğim bilgilerin araştırma kapsamında kullanılmasına izin veriyorum.

Adı Soyadı:

İmza

1. Cinsiyet:
2. Yaşınız nedir?
3. Medeni durumunuz nedir?
4. Uyruğunuz?
5. Mezuniyet bilginiz nedir?
6. Herhangi bir engelliniz ya da sağlık sorunuz var mıdır? Varsa nedir?
7. Varsa hane kira giderinizi belirtebilir misiniz?
8. Aylık ortalama çalışma gelirinizi belirtebilir misiniz?
9. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından yararlanmakta mısınız?
10. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımından hanedeki kaç kişi yararlanmaktadır?
11. Aileniz ne kadar süredir İHH İnsani Yardım Vakfı'nın Yardımı almaktadır?
12. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarına nasıl başvuru yaptınız?
13. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımları almaya başladıktan sonra aileniz üzerinde ve yukarıda yöneltilen sorular özelinde (eğitim, sağlık, koruma vb.) değişiklikler yaşandı mı? Yaşandı ise anlatabilir misiniz?

14. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını yeterli buluyor musunuz?
15. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın yardımlarını düzenli alabiliyor musunuz? Yoksa durdurulduğu zaman aralıkları oluyor mu?
16. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın ailenize yardımcı olduklarını düşünüyor musunuz? Öyleyse, hangi yönlerden? Değilse, neden?
17. İHH İnsani Yardım Vakfı'ndan olağan üstü bir kriz durumunda yardım aldınız mı? Aldıysanız, ne aldınız?
18. İHH İnsani Yardım Vakfı'nın gönüllü (piknik, iftar, gezi vs.) bir etikliğine katıldınız mı? Katıldıysanız, hangisine katıldınız?
19. İHH İnsani Yardım Vakfı hakkında paylaşmak istediğiniz başka bir husus var mı?

EK 2: Etik Kurulu Proje Onay Belgesi

EK 3: İHH İnsani Yardım Vakfı Mütevelli Heyeti

Vakfın Adı : İnsan Hak ve Hürriyetleri ve İnsani Yardım V.
Vakfedenler : Mahmut Savaş, Fehmi Bülent Yıldırım
Vakfın Amacı : Nerede olursa olsun sıkıntıya düşmüş, felakete uğramış, savaş, tabi afet vb. sebeplerle mağdur olmuş, yaralanmış, sakat kalmış, aç yada açıkta kalmış zulme uğramış bulunan tüm insanlara gerekli yardımı ulaştırmak ve bu insanların temel hak ve hürriyetlerinin ihlal edilmemesi için gerekli tüm girişimleri yapmak amacıyla vakıf senedinde belirtilen faaliyetlerde bulunmaktadır.
Vakfın İkametgahı : İstanbul
Vakfın Tescil Kararını Veren Mahkemenin Adı Karar Tarihi ve Nosu : Eyüp Asliye 2. Hukuk Mahkemesinin 29/12/1995 gün, E: 1995/632, K: 1995/799 sayılı kararı
Vakfın Mal Varlığı : 15.500 Alman Markı nakit
Vakfın Organları : Mütevelli Heyet, Yönetim Kurulu
Türk Medeni Kanunu Hükümlerine göre kurulan vakıflar hakkındaki tüzüğün 13. maddesi gereğince ilan olunur.
6176/1-1

EK 4: Yeni Vakıfların Yıl Bazında İllere Göre Dağılımı (2009 - 07.08.2019)

S.NO	İL	YIL																			
		2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	5.08.2020
1	ADANA	58	52	50	50	47	47	47	51	51	52	51	51	50	53	54	57	60	60	61	60
2	ADİYAMAN	17	17	18	16	16	16	16	16	17	17	17	18	18	18	19	20	18	18	18	19
3	AFYONKARAHİSAR	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	35	36	36	35	35	35	34	34	34	34
4	AGRI	12	12	12	12	12	12	11	11	11	10	10	11	11	11	11	11	11	11	11	12
5	AKSARAY	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	19	18	19	20	19	18	19	19	19
6	AMASYA	17	17	17	17	17	17	16	16	16	16	16	16	15	16	16	16	15	15	15	15
7	ANKARA	793	775	763	743	739	738	733	742	744	747	757	772	777	786	796	810	814	827	836	846
8	ANTALYA	86	86	84	82	82	82	82	86	88	86	86	86	86	87	89	90	87	88	89	90
9	ARDAHAN	8	8	8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	10	10	10	10	10	10	11	11
10	ARTVIN	12	12	12	12	12	12	11	12	12	12	12	12	12	12	13	13	13	14	14	14
11	AYDIN	50	48	48	47	47	47	46	45	47	47	49	49	51	52	52	51	50	50	51	51
12	BALIKESİR	62	61	59	59	59	60	61	60	62	62	63	63	63	66	68	71	70	70	70	70
13	BARTIN	6	6	6	6	6	6	6	6	6	6	7	7	7	7	8	8	8	8	8	8
14	BATMAN	15	15	15	15	14	14	15	14	13	13	13	13	13	14	14	13	13	12	12	12
15	BAYBURT	7	7	7	8	8	8	9	9	9	9	9	9	9	9	10	10	9	9	10	10
16	BİLECİK	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	11	10	10	10	10	10	10
17	BİNGÖL	14	14	14	14	14	13	12	12	12	12	12	12	12	13	13	12	12	13	14	14
18	BİTLİS	12	12	12	12	12	12	11	11	11	11	11	11	12	11	12	12	12	12	12	12
19	BOLU	30	30	29	28	28	27	26	26	25	26	27	27	29	29	30	29	29	29	29	29
20	BURDUR	17	17	17	17	17	17	17	16	16	16	17	17	17	17	17	17	16	16	16	17
21	BURSA	88	90	89	86	86	86	85	84	83	82	86	85	87	91	92	92	96	100	103	103
22	ÇANAKKALE	22	23	23	23	23	23	23	24	24	23	22	23	24	25	25	27	27	27	27	27
23	ÇANKIRI	18	18	17	16	16	16	15	15	15	15	15	15	16	17	17	17	16	16	16	16
24	ÇORUM	40	40	40	39	38	37	35	35	35	36	36	36	36	38	38	37	34	35	34	34
25	DENİZLİ	48	49	51	50	50	50	50	49	49	50	50	51	52	53	55	57	58	59	58	58
26	DIYARBAKIR	28	28	28	28	29	29	28	32	34	34	33	33	34	35	36	37	34	37	43	43
27	DÜZCE	25	25	25	26	26	26	26	26	26	26	26	26	26	25	25	26	26	26	26	26
28	EDİRNE	24	24	24	24	23	20	19	19	19	19	19	19	19	19	19	20	19	19	19	19
29	ELAZIĞ	29	28	29	29	28	28	28	28	28	28	27	27	29	31	32	31	32	30	33	33
30	ERZİNCAN	18	18	18	18	18	18	18	18	18	18	17	18	18	18	18	18	18	18	18	18
31	ERZURUM	42	42	41	41	41	41	42	44	43	43	43	43	43	44	46	49	47	47	48	48
32	ESKİŞEHİR	47	48	48	47	46	46	46	47	48	48	48	48	49	51	52	51	51	53	53	53
33	GAZİANTEP	42	40	40	40	40	40	40	40	41	43	43	43	42	45	48	51	50	51	51	51
34	GİRESUN	23	23	23	23	23	22	22	23	23	24	24	25	26	26	26	25	25	25	25	25
35	GÜMÜŞHANE	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	12	12	12	12	12	12	12	12
36	HAKKARİ	7	7	7	7	7	6	6	6	6	7	7	7	7	6	6	6	6	6	7	7
37	HATAY	43	42	41	41	41	40	39	38	39	38	38	41	43	49	49	50	48	48	51	51
38	İGDIR	4	4	4	4	4	4	4	4	4	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5
39	ISPARTA	28	28	28	28	28	28	27	27	28	30	30	30	31	30	30	30	30	31	32	32
40	İSTANBUL	1296	1295	1296	1285	1276	1277	1296	1304	1316	1343	1371	1421	1477	1540	1605	1660	1705	1774	1820	1838
41	İZMİR	206	205	205	203	202	204	202	205	205	209	207	213	220	228	231	230	228	233	238	239
42	KAHRAMANMARAŞ	25	25	25	25	26	26	26	27	27	28	29	29	28	31	32	33	31	31	31	31
43	KARABÜK	20	20	20	20	20	20	19	19	19	20	20	19	18	18	18	18	18	19	18	18
44	KARAMAN	17	17	17	16	16	16	16	16	16	15	17	17	16	17	17	17	16	16	16	16
45	KARS	11	11	11	11	11	11	11	11	10	11	10	11	11	11	11	11	11	11	11	11
46	KASTAMONU	32	32	32	32	32	32	32	33	33	35	34	35	35	35	36	35	34	34	34	34
47	KAYSERİ	73	72	71	70	69	68	68	67	67	69	70	72	72	72	73	74	72	75	78	79
48	KIRIKKALE	16	16	16	16	14	14	14	13	13	13	14	15	15	16	16	14	14	14	14	14
49	KIRKLARELİ	14	14	14	14	14	14	13	13	13	13	14	14	15	14	14	13	13	13	13	13
50	KİRŞEHİR	12	12	12	12	12	12	12	12	11	11	11	11	11	11	11	12	10	10	10	10

50	KIRŞEHİR	12	12	12	12	12	12	12	12	11	11	11	11	11	11	12	10	10	10	10
51	KILIS	10	10	10	10	10	10	10	10	11	11	10	9	9	9	9	10	10	10	10
52	KOCAELİ	46	45	44	43	43	44	43	50	50	48	48	48	50	52	56	58	59	61	63
53	KONYA	160	158	153	152	151	149	149	147	146	148	150	151	153	155	157	160	157	158	160
54	KUTAHYA	41	40	39	39	39	37	36	37	37	38	39	39	40	40	40	42	40	41	41
55	MALATYA	34	34	34	34	33	31	30	31	30	30	31	31	32	32	32	33	32	32	34
56	MANİSA	45	45	45	45	45	45	45	45	45	44	44	42	42	45	46	46	43	44	44
57	MARDİN	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	14	13	13	14	14	14	13	14	14
58	MERSİN	41	41	42	41	41	41	40	42	44	44	48	48	47	46	47	47	45	47	48
59	MUĞLA	34	34	34	34	34	34	35	35	34	34	35	38	38	41	43	43	44	44	46
60	MUŞ	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	9	10	9	9	10	10	10	10
61	NEVŞEHİR	23	23	23	23	21	20	20	20	20	21	21	22	23	23	22	21	19	19	20
62	NİĞDE	16	16	16	16	16	15	15	15	15	15	15	15	14	14	14	14	14	15	15
63	ORDU	30	30	30	29	29	29	28	28	28	29	28	29	28	29	31	30	30	30	30
64	OSMANİYE	13	13	13	12	12	12	11	11	11	11	11	11	12	12	12	12	12	12	12
65	RİZE	39	39	39	39	40	40	41	41	42	43	43	43	44	44	46	47	46	47	49
66	SAKARYA	30	30	29	28	28	28	28	32	32	32	33	32	33	34	34	33	34	34	36
67	SAMSUN	44	43	42	41	41	41	42	44	43	44	45	45	45	45	45	45	43	45	46
68	SIIRT	15	16	16	16	16	17	18	18	18	16	16	16	16	17	19	18	18	19	19
69	SİNOP	14	14	14	14	14	13	13	13	13	13	12	12	12	11	11	11	11	11	11
70	SİVAS	38	37	37	36	35	34	34	34	34	36	36	36	36	37	38	38	37	37	38
71	ŞANLIURFA	30	30	30	30	30	30	29	28	28	29	29	31	35	38	40	41	40	40	40
72	ŞİRİNAK	9	9	9	9	9	9	9	9	9	8	8	7	7	7	7	7	7	7	7
73	TEKİRDAĞ	36	36	35	34	32	31	32	31	31	31	30	30	31	33	33	33	32	32	31
74	TOKAT	36	36	36	36	36	36	36	34	33	33	32	31	31	32	32	33	32	32	35
75	TRABZON	47	47	46	46	46	46	46	47	46	44	45	45	45	47	48	49	48	49	50
76	TUNCELİ	9	9	9	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8	8
77	UŞAK	17	17	17	17	17	17	17	16	16	15	15	15	15	15	15	14	14	15	15
78	VAN	22	22	22	21	21	19	19	18	18	19	20	21	21	21	23	23	22	22	22
79	YALOVA	19	19	19	19	19	19	20	19	18	18	20	20	21	21	20	20	19	20	19
80	YOZGAT	26	26	25	25	26	26	26	26	25	25	25	25	25	25	25	23	23	22	23
81	ZONGULDAK	31	31	31	31	31	31	31	32	32	33	35	36	35	36	35	35	36	36	36
GENEL TOPLAM		4.566	4.532	4.502	4.445	4.418	4.401	4.398	4.439	4.456	4.504	4.562	4.650	4.745	4.881	5.003	5.089	5.093	5.211	5.313